

2. заседание

Понеделникъ, 23 май 1938 г.

(Открито отъ председателя Стойчо Мошановъ въ 15 ч. 10 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Почитане паметта на:

- 1) бившия председател на Народното събрание и бившъ министър-председател Александъръ Малиновъ, починалъ на 20 мартъ 1938 г. 9
- 2) бившия подпредседател на Народното събрание Никола Шоповъ, починалъ на 7 януарий 1938 г. 9

Питания:

- 1) отъ народния представител А. Станковъ къмъ министър-председателя и министъръ на външнитъ работи и на изповѣданията относно измѣнение надписа на сградата на Народното събрание. (Съобщение) 9

- 2) отъ народния представител Н. Петковъ къмъ министра на войната относно мѣрките, взети за гарантиране на конституцията отъ посегателствата на армията, нейнитъ представители и институции, създадени за охраната ѝ, и премахване на условията за тая политика, насаждана въ армията. (Съобщение) 9

Предложение за проектоправилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание (Първо четене — разискване и приемане) 9

Комисия. Избиране комисия за изработване правилника за вътрешния редъ на Народното събрание отъ народнитъ представители 34

Дневенъ редъ за следващото заседание 35

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито. (Присѣствуватъ всички 160 народни представители)

(Става правъ) Г. г. народни представители! Имамъ да изпълня единъ скърбенъ дългъ. На 20 мартъ т. г., при изпълнение на своя общественъ дългъ почина внезапно бившиятъ председател на Народното събрание и министър-председател Александъръ Малиновъ. Съ неговата смъртъ българскиятъ народъ загуби единъ вѣренъ и безкористенъ служител, а българското Народно събрание и парламентарната трибуна — единъ красноречивъ ораторъ и защитникъ на интереситъ на българския народъ по всички въпроси. Нека всички се поклонимъ предъ неговата паметъ и да кажемъ: „Богъ да го прости“. (Всички присѣствувачи г. г. министри и г. г. народни представители ставатъ прави и казватъ: „Богъ да го прости“)

На 7 януарий т. г. почина бившиятъ подпредседател на Народното събрание и министъръ на външнитъ работи, той винаги добросъвестно изпълняваше своя дългъ и у тия, които го познаватъ, остави най-добри спомени. Нека и неговата паметъ почетемъ. (Всички присѣствувачи г. г. министри и г. г. народни представители ставатъ прави и казватъ: „Богъ да го прости“)

Постѣпили сѣ следнитъ питання:

Отъ народния представител г. Ангелъ Станковъ до г. министър-председателя и министъръ на външнитъ работи и изповѣданията дозежиб измѣнението надписа на сградата на Народното събрание.

Отъ народния представител г. Никола Петковъ до г. министра на войната относно мѣрките, взети за гарантиране на конституцията отъ посегателствата на армията, нейнитъ представители и институции, създадени за охраната ѝ и за премахване на условията за тая политика, насаждана въ армията отъ 1931 г.

Тия питання ще бждатъ доведени до знанието на г. г. министритъ.

Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ, а именно: първо четене на проектоправилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание.

(Ето текстътъ на проектоправилника:

До XXIV-то обикновено Народно събрание — първа извънредна сесия.

МОТИВИ

къмъ проекта на правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание.

Г. г. народни представители! Досегашниятъ правилникъ за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание въ нѣкои отъ разпоредбитъ си не отговаря на всеобщото желание за една дисциплинирана и плодотворна работа на Събранието. Независимо отъ това, досегашната парламентарна практика е усвоила известни правила, които не сѣ уредени въ самия правилникъ, и това дава поводъ на чести недоразумения и разисквания по приложение на правилника за вътрешния редъ. За да се избѣгнатъ всички досегашни неудобства и да се даде пълна възможност на Парламента да изпълни съ полза възложената му отъ основния законъ задача, молимъ, на основание чл. 36 отъ правилника за вътрешния редъ, да одобрите представения ви проектъ.

Вносители: Ив. Балканджиевъ, Й. Робевъ, И. Радевъ, Д. Пешевъ, А. Мумджиевъ, Ст. Стателовъ, Г. Микъвъ, П. Стояновъ, Ив. Поповъ, Б. Мончевъ, Г. Марковъ, д-ръ П. Кьосеивановъ, Хр. Гатевъ, Д. Узуновъ, Д. Сараджовъ, Б. Келешовъ, Д. Марчевъ, Ст. Омарчевски, Ат. Каишевъ, Ив. Петровъ, Г. Говедаровъ, Н. П. Вачковъ, Д. Сираковъ, Т. Найденовъ, Н. Райновъ, Н. Контевъ, Ив. Сарафовъ, Ил. Славковъ, К. Аневъ, Е. Топузановъ, Живко П. Струндчевъ, П. Костовъ, И. А. Разсукановъ, Хр. Таукчиевъ, Ст. Димовъ, Р. Ив. Пляковъ, Г. П. Стефановъ, Хр. Гоговъ, Б. Василевъ, Цв. Петковъ, Л. Кацарски, Ст. Радионовъ, Ст. Мошановъ, И. Момчиловъ, С. Станчевъ, д-ръ Н. Найденовъ, А. Симовъ, М. Янчулевъ, Хр. Гуцовъ, Ив. Воденичарски, В. Ил. Мандаровъ, К. Величковъ, М. Баръмовъ, Г. Петраковъ, П. Грънчаровъ, Е. Екимовъ, П. Ст. Банковъ, В. Багárovъ, Е. Г. Клянтевъ, И. Златаровъ, д-ръ П. Ст. Яламовъ, Т. Стоилковъ, А. Ив. Кроснарски, С. Поповъ, Г. Кръстевъ, А. Риболовъ, Сер. Георгиевъ, Г. Кацаровъ, д-ръ К. Милановъ, Б. Абаджиевъ, Н. Недковъ, Г. Шинковъ, Д. Марковъ.

ПРАВИЛНИКЪ

за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание.

Глава I.

Б ю р о.

Чл. 1. Следъ откриване на Народното събрание, по покана на министъръ-председателя, най-стариятъ по възраст измежду присъстващите народни представители заема председателското мѣсто, а двама посочени отъ него народни представители изпълняватъ длъжността на секретари до избиране постоянно бюро.

Чл. 2. Постоянното бюро се състои отъ: единъ председател, двама подпредседатели, 8 секретари и четирима квестори.

Чл. 3. Изборътъ на председателя и подпредседателитѣ става съ тайно гласоподаване. Най-напредъ се пристѣпва къмъ изборъ на председателъ. Следъ като избраниятъ председателъ заеме мѣстото си, пристѣпва се къмъ изборъ на подпредседателитѣ.

Провѣзгласяватъ се избрани тия, които получатъ половината плюсъ единъ отъ подаденитѣ гласове. Ако при първото гласоподаване не се получи това болшинство, изборътъ се повтаря и въ такъвъ случай е достатъчно относително болшинство.

Изборътъ на секретаритѣ и квесторитѣ става по предложение на председателството съ явно гласоподаване.

Чл. 4. Членоветѣ на постоянното бюро се избиратъ за презъ цѣлия законодателенъ периодъ.

Чл. 5. Длъжноститѣ на председателя сѣ:

- а) да отваря и затваря заседанията;
- б) да предлага за разглеждане отъ Събранието всички законопроекти, внесени отъ правителството, или предложения отъ народни представители;
- в) да ръководи разискванията;
- г) да постави на гласуване въпроситѣ и да обявява резултатитѣ;
- д) да дава надлежния ходъ на постѣпилитѣ въ Събранието писма и съобщения;
- е) да удостоверява съ подписа си решенията и всички други актове на Събранието, както и взетитѣ отъ него мѣрки, и
- ж) да бди за изпълнението на настоящия правилникъ.

Чл. 6. Когато председателятъ отсъствува или иска да вземе участие въ разискването на нѣкой въпроси, по негова покана, замѣства го единъ отъ подпредседателитѣ.

Ако председателствуващиятъ е взелъ участие въ едно разискване, той не може да заеме изново председателското мѣсто преди гласуването и решаването на въпроса.

Чл. 7. Длъжноститѣ на секретаритѣ сѣ:

- а) да отбелязватъ отсъстващите народни представители и да дежурятъ въ заседанията на Събранието по двама души по редъ, опредѣленъ отъ председателството;
- б) да четатъ законопроектитѣ и предложенията на първо четене, когато нѣма докладчикъ;
- в) да четатъ имената на народнитѣ представители при поименнитѣ гласоподавания;
- г) да скрепяватъ съ своитѣ подписи всички актове на Събранието, които носятъ подписа на председателя, и
- д) да изпълняватъ разпоредженията на председателя.

Чл. 8. Длъжноститѣ на квесторитѣ сѣ:

- а) да изпълняватъ заповѣдитѣ на председателствуващия за добрия редъ въ заседанието;
- б) да прѣбояватъ гласовѣтъ на народнитѣ представители при явнитѣ гласоподавания, когато се появи съмнение, и
- в) да провѣрятъ тайнитѣ гласоподавания.

Глава II.

Заседания.

Чл. 9. Народното събрание има въ седмицата четири редовни заседания: въ вторникъ, сръда, четвъртъкъ и петъкъ.

Чл. 10. Въ всѣки заседателенъ день, точно въ 15 часа, председателятъ открива заседанието, ако присъствуватъ въ него повече отъ една трета отъ народнитѣ представители (Чл. 114 К.).

Народнитѣ представители се разписватъ въ списъка, който се държи отъ дежурния секретаръ.

Чл. 11. По решение на Събранието, може да има заседание и въ други дни и часове извънъ означенитѣ въ чл. чл. 9 и 10.

Чл. 12. Следъ откриване на заседанието, председателятъ съобщава на Събранието постѣпилитѣ законопроекти, предложения, запитвания, питаня и други подобни и веднага се пристѣпва къмъ дневния редъ.

За поставяне на законопроектъ и предложение може да се съобщава и въ течение на заседанието.

Пререждане на дневния редъ става съ съгласието на Събранието.

Чл. 13. Когато отсъствува министъръ, чийто законопроектъ ще се разглежда, а не е натоваренъ другъ министъръ да го замѣства, тогава той се поканва да дойде и ако не се отзове на поканата, пристѣпва се къмъ следващата точка отъ дневния редъ.

Чл. 14. Никой народенъ представител не може да говори, безъ да е взелъ думата отъ председателя въ време на заседание.

Народнитѣ представители говорятъ отъ трибуната; тѣ може да говорятъ и отъ мѣстото си, но не повече отъ 10 минути.

Всѣки народенъ представителъ заема въ Народното събрание мѣстото, което е опредѣлено за колегията, отъ която е избранъ.

Къмъ неподчинилитѣ се народни представители се прилагатъ санкцитѣ на чл. 78 отъ правилника.

Чл. 15. Искане да се прочете въ заседанието декларация, протестъ или други изявления извънъ въпроситѣ, поставени въ дневния редъ, не се уважава.

Чл. 16. Председателятъ записва въ особенъ списъкъ имената на народнитѣ представители, които сѣ поискали думата въ заседанието, и я дава по реда на записването. Записалитѣ се оратори могатъ, по взаимно съгласие, да поискатъ отъ председателя да имъ размѣни реда на говоренето.

Народенъ представителъ, който се е отписалъ, не може отново да се запише.

Чл. 17. Никой народенъ представител не може да говори повече отъ единъ пътъ върху единъ и същи въпросъ, освенъ за лично обяснение. Говоренето по първо четене на законопроектитѣ, предложенията, тронното слово, министерски декларации, общи разисквания по бюджета не може да трае повече отъ $\frac{3}{4}$ часа, а личното обяснение — повече отъ 5 минути.

При второ четене на законопроектитѣ, говоренето не може да трае повече отъ 15 минути.

Председателятъ може да продължи съ нѣколко минути времето на оратора, за да довърши речта си.

Чл. 18. Дума за лично обяснение се дава следъ като ораторътъ, който е предизвикалъ това лично обяснение, завърши речта си.

Който нарушава реда, прекъсва или оскърбява, нѣма право на лично обяснение.

Председателятъ е властенъ да реши дали има обстоятелства, които създаватъ личенъ въпросъ и даватъ основание за лично обяснение.

Председателятъ опредѣля момента, когато ще бъдатъ изслушани личнитѣ обяснения.

Чл. 19. На министритѣ, комисаритѣ (чл. 91 К.) и докладчицитѣ на комиснитѣ се дава думата колкото пъти и когато я поискатъ.

Чл. 20. Ако въ събранието стане смущение и председателятъ не може да възстанови реда, той вдига временно заседание.

Чл. 21. Предложение за прекратяване на разискванията може да се направи отъ всѣки народенъ представителъ, следъ като сѣ се изказали поне осемъ души. Председателятъ поставя това предложение на гласуване отъ Народното събрание, което го решава по вишегласие.

Чл. 22. Заседанието трае до 20 часа, а по решение на Събранието — и до полунощъ.

Чл. 23. Затварянето на заседанието и опредѣлянето на дневния редъ за следното заседание се известява отъ председателя. Предложенията на правителството по нареждане дневния редъ се гласуватъ на първо мѣсто.

При опредѣляне дневния редъ не могатъ да ставатъ разисквания, а се правятъ само предложения.

Така опредѣлениятъ дневенъ редъ се обявява на видно мѣсто въ зданието на Събранието.

Глава III.

Комисии.

Чл. 24. Въ началото на всѣка сесия Народното събрание избира следнитѣ комисии: по тронното слово, по провѣрка на изборитѣ, прошетарна и по една за всѣко министерство.

Всѣка комисия по министерствата се състои отъ 9 члена.

Комиснитѣ могатъ да се дѣлятъ на секции.

Чл. 25. Бюджетарната комисия се състои отъ комисията по Министерството на финанситѣ и председателитѣ и докладчицитѣ на комиснитѣ по всички министерства. Тя изучава бюджетопоекта, като изнася въ особенъ докладъ дейността и нуждитѣ на всѣко министерство, изу-

чава също всички законопроекти и предложения, с които се искат допълнителни или извънредни кредити по сключени, текущи и бъдещи бюджетни упражнения.

При гласуване на бюджета, Събранието спазва разпореждането на закона за бюджета, отчетността и предпочитанията.

Чл. 26. Комисията се избира по предложение на председателя с явво гласуване.

Чл. 27. Всяка комисия избира с тайно гласуване свой председател и секретар. Комисията не могат да заседават, ако не присъства в заседанието половината от състава им.

За всяко заседание на парламентарна комисия секретарят държи протокол. В протокола се записват имената на отсъстващите членове; тия последните се съобщават на Събранието.

Длъжността на председателя на комисия е да свиква комисията, да пази реда и да ръководи разискванията; той може да вземе участие в разискванията. Когато председателът отсъства, комисията може да бъде свикана от секретаря, или ако и той отсъства — от председателя на Събранието, в какъвто случай събраната комисия си назначава един временен председател.

Чл. 28. Всяка комисия избира с тайно гласоподаване измежду членовете си един или няколко докладчици, които съставят докладите върху изучените предмети, прочитат ги в Събранието и поддържат пред него решенията на комисията, като посочват и особените мнения, ако има такива.

Когато докладчикът е възпрепятстван през време на разглеждане законопроекта, тогава го замества един от членовете на комисията.

Всяка комисия може да събира сведения по начин, както намира за добре. Тя може също да изпрати свои членове да се освятят по предмета на самото място и после да съобщят на комисията събраните сведения. В последния случай се иска съгласието на Събранието.

Чл. 29. Всеки министър и народен представител може да участва в коя да е комисия с съвещателен глас.

Чл. 30. Министрите могат да изпращат длъжностни лица, за да дадат освещения пред комисията.

Чл. 31. Председателите на комисията с писмена покана уведомяват членовете за деня, часа и мястото на заседанието, като им съобщават и дневния ред.

Чл. 32. Комисии, натоварени от Събранието с разглеждане на законопроекти и други изучавания, могат да заседават и между сесията, но само в срок, определен от Събранието. Изборните анкетни комисии извършват работата си също в не по-дълъг срок от определения от Събранието.

За заседанията между сесията членовете на комисията получават дневни пари в същия размер както за заседанията през време на сесията.

Глава IV.

Проверка на изборите.

Чл. 33. Изборите на народните представители се проверяват от особена комисия, състояща се от 25 члена. Тази комисия се разпределя на 5 секции. Разпределянето на секциите става така, щото да не влизат в тях ония представители, чиито избори ще се проверяват.

Чл. 34. Народното събрание е единственият съдия за правилността и действителността на избора. Ако проверочната комисия е дала заключение за касиране на някой избор, разискването не може да стане в същия ден, в който се е докладвал изборът в Събранието, а се отлага за следното заседание.

Народното събрание, по доклад на комисията за проверка на изборите, решава в случай на установени нередности при произвеждане на един избор, дали ще трябва в тая колегия да се произведе нов избор изцяло или само в някои секции на колегията.

Чл. 35. За проверяване правилността на ония избори, които Народното събрание е решило да се анкетира на самото място, избират се анкетни комисии, състоящи се от по трима представители, от които единият трябва да бъде посочен от народния представител, чиито избор се анкетира.

Анкетните комисии с длъжни да представят писмен доклад, заедно с протоколите на Народното събрание.

Чл. 36. Комисията за проверка на изборите следи, събира сведения и прави доклади до Народното събрание за случаите, когато някой народен представител зауби

качества, изброени в чл. 19 на наредбата-закон за избиране народни представители за обикновено Народно събрание.

Глава V.

Отговор на тронното слово.

Чл. 37. Проектът за отговора на тронното слово се съставя от една комисия, състояща се от 15 члена, избрани съгласно чл. 26.

Чл. 38. Отговорът на тронното слово се поднася на държавния глава от една депутация, състояща се от членовете на бюрата, от комисията, която е изработила проекта, и от по двама представители на всяка област, избрани от Събранието по предложение на председателя.

Глава VI.

Внасяне и разискване на законопроекти и предложения.

Чл. 39. Законопроекти, представени от правителството, и предложения от народни представители (чл. 109 К.) се отправят до председателя, който ги съобщава на Събранието още в първото заседание след получаването им и разпорежда да бъдат веднага раздадени на всички народни представители и да бъдат съобщени на надлежните министри.

Чл. 40. Всеки постъпил законопроект или законодателно предложение се приема от Събранието на две четения.

Одобренето на министерски постановления, укази, договори, междудържавни съглашения и други такива предложения се гласува на едно четене. Събранието може да реши, преди да се пристъпи към тяхното гласуване, да бъдат препратени в съответната комисия.

Чл. 41. Щом се съобщи на Събранието постъпването на някой законопроект, то определя деня за първото му четене, което не може да стане в същото заседание.

Маловажните законопроекти и предложения, по искане на правителството, Народното събрание може да реши да се гласуват на първо четене без дебати.

Чл. 42. Първото четене на законопроекта се заключава в прочитането му изцяло, заедно с изложението на мотивите. Обаче, по решение на Събранието, обширните законопроекти не се четат или се четат отчасти.

При първото четене Събранието се произнася по начало върху законопроекта, като се разглеждат неговите основни положения.

Ако Събранието приеме законопроекта, по негово решение той се изпраща на надлежната комисия, в противен случай — отхвърля се.

Чл. 43. Комисията, след разглеждането на законопроекта, възлага на докладчика да направи писмен доклад до Събранието за взетите решения, които се раздава на народните представители 24 часа преди разглеждането му от Събранието.

Когато в първоначалния проект са направени от комисията иззначителни изменения, тогава може да не се прави и раздава писмен доклад.

Чл. 44. В извънредни и неотложни случаи или когато законопроектът не е предизвикал голями разисквания, правителството може да поиска от Събранието да гласува законопроекта по спешност, т. е. да се пристъпи веднага към второ четене, без да се изпраща законопроектът в комисията.

Чл. 45. При второ четене, Събранието разглежда законопроекта член по член и се произнася върху поправките и прибавките, които могат да се предложат от всеки народен представител. Тия поправки и прибавки се поднасят на председателя писмено. Те се разискват веднага, но ако Събранието поиска, се препращат на надлежната комисия за изучаване и докладване още в същия ден, или пък в едно от идещите заседания.

Чл. 46. Не може да се поставят на гласуване предложения, с които се изменят положения, създадени с особени закони, или които по своето естество се отнасят до един член от разглеждан законопроект, вече приет от Събранието.

Чл. 47. Заглавието на законопроекта за изменение и допълнение на закон трябва да определя кои членове се предлагат за изменение и допълнение; комисията не може да предлага изменение и допълнение на непочетени членове, нито Събранието да разисква върху тях.

Чл. 48. Предложенията се гласуват по реда, както са подадени. Обаче, ако е направено предложение, което изключва другите, то се гласува най-първо.

Чл. 49. След гласуването на законопроектите или предложенията на второ четене, правителството може в

следващият 24 часа да поиска да се направят известни поправки или прибавки въ тях.

Исканията за поправки или прибавки се правят писмено до председателя и се гласуват от Събраниято, без да има нужда да се раздават 24 часа по-рано.

Чл. 50. Правителството може да оттегля внесените от него законопроекта (чл. 112 К.).

Предложенията, внесени от народни представители, могат да се оттеглят само съгласно на Събраниято.

Чл. 51. Отговорът на тронното слово и предложенията от законодателен характер се разискват от Събраниято по установения ред за законопроектите.

Чл. 52. Всички законопроекта и предложения от законодателен характер се раздават отпечатани на народните представители най-малко 24 часа преди разискването им. Същото става и съ докладите. Тия доклади трябва винаги да съ мотивирани.

Чл. 53. Събраниято може да реши отпечатването и на всякакви други книги, които то намери за нужно.

Чл. 54. Внесените законопроекта и законодателни предложения въ една сесия на Събраниято могат, по искане на надлежния министър или народен представител (чл. 109 К.), да се турят на разглеждане въ следната сесия на същото събрание, по разглеждането им става след като бъдат раздадени отново на народните представители.

Таква законопроекта и предложения се гласуват отново и на първо четене, освен ако не ги е било пратило Събраниято въ комисията за изучаване и докладване на второ четене въ следната сесия.

Глава VII

Гласуване.

Чл. 55. Гласуването (чл. 115 К.) е лично и става,

1. Явно:
 - а) чрез вдигане на ръка;
 - б) чрез ставане и сѣдане;
 - в) поименно.
2. Тайно: чрез бюлетини.

Първият два начина на явното гласуване стават по усмотрение на председателя, а третият — по решение на Събраниято.

Поименното гласуване става чрез прочитане от секретаря имената на народните представители, които съгласават съ за или против.

Тайното гласоподаване става съ бюлетини. За преброяване и прочитане на бюлетините се избират двама народни представители, предложени от председателя.

Чл. 56. Поименното и тайно гласоподаване стават, когато това поиска най-малко 10 души народни представители и Събраниято одобри искането им (чл. 115 К.).

Чл. 57. Ако гласовете се раздѣлят по равно, законопроектът или предложението се считат за отхвърлени. (Чл. 117 К.).

Чл. 58. При избори на бюрото, ако двама или повече народни представители получат еднакво число гласове, жребият решава кой е избран.

Чл. 59. Никой не може да иска думата през време на гласуването и докато не се обяви резултатът.

Чл. 60. Гласуването на поправките и прибавките става въкога преди гласуването на главния въпрос. При гласуване предложения не от законодателен характер, на първо мѣсто се поставя онова, което не изчерпва въпроса.

Чл. 61. Гласуването на сложни въпроси може да става на части, щомъ това се поиска и Събраниято го одобри.

Чл. 62. Резултатите от разискванията въ Народното събрание се прогласяват от председателя съ следните изречения: „Събраниято приема“ или „Събраниято не приема“.

Когато резултатът от гласуването се оспори, председателят може да покани народните представители, които съ против направеното предложение, да вдигнат ръка.

Глава VIII

Запитвания и питания.

Чл. 63. Всѣки народен представител, който иска да направи запитване (интерпелация), трябва да го поднесе до председателя писмено и преди още да е започнал дневният ред. Председателят съобщава запитването веднага или въ най-близкото заседание, без да е задължен да го прочете изцѣло.

Правителството до една седмица съобщава на Събраниято коя дата определя за разискване на запитването.

То може да поиска и отлагане разискването на запитването и без да определя дата. Въ тоя случай се иска съгласието на Събраниято. Последното може да откаже отлагането и да определи дата на разискването на запитването.

Запитванията от народен представител към народен представител съ забранени.

Чл. 64. Въ деня, означен за разискване на запитването, запитвачът има право да го развие въ продължение най-много на $\frac{1}{2}$ часъ.

Следъ запитвача по запитването могат да се изкажат и други народни представители, въко най-много до $\frac{1}{4}$ часъ.

Следъ отговора на министра може да говори само запитвачът най-много до $\frac{1}{4}$ часъ.

Чл. 65. Никакъвъ мотивиран дневен редъ върху запитване не може да се предложи, ако не е направен писмено и връчен на председателя.

Чл. 66. Предложението за минаване чисто и просто на дневен редъ се гласува на първо мѣсто.

Чл. 67. Ако предложението за минаване чисто и просто на дневен редъ не се приеме, председателят полага на гласуване мотивирания дневен редъ. Въ случай, че съ предложени няколко мотивирани дневни редове, председателят полага на гласуване най-напредъ онзи дневен редъ, който е пометъ от правителството или съответния министър, а останалите — по реда на постъпването имъ.

Чл. 68. Питания от народните представители могат да се отправят къмъ министрите и къмъ бюрото на Народното събрание само въ писмена форма. Председателят уведомява Събраниято за постъпилите питання при започването на заседанието. На питането се отговаря въ същото или въ едно отъ следващите заседания.

Въ това заседание народният представител, който е отправилъ питането, прочита текста му, без да го допълва или изменя. Прочитането не може да трае повече отъ 10 минути, следъ което министърът или председателят уведомява Народното събрание даватъ своя отговоръ.

Министърът може да заяви, че не намира за уместно да отговори на нѣкое питане (чл. 92 К.).

Глава IX

Прошения и жалби.

Чл. 69. Прошенията и жалбите, които се подават на Събраниято, трябва да съ подписани отъ просителите.

Чл. 70. Прошенията и жалбите, по реда на тяхното подучаване въ Събраниято, се вписват въ особена за това книга подъ номеръ по редъ, съ означение името и мѣстожителството на просителя или подателя на жалбата, датата на постъпването и краткото съдържание на прошенията или жалбата.

Чл. 71. Председателят праща прошенията и жалбите на прощатарната комисия, която се състои отъ 15 члена. Ако комисията намери, че прошенията или жалбите не заслужаватъ внимание, тя постановява да останатъ безъ последиствие, а другите прошения или жалби председателят на комисията изпраща при надписъ въ надлежното министерство (чл. 106 К.) за осветление или мнение, което трябва да отговори въ двеседмичен срокъ. Следъ получаване такива, комисията разглежда въко отъ тяхъ и взема решение.

Чл. 72. Ако при разглеждането на нѣкое прошение или жалба комисията се удовлетвори, че просителят не се е билъ отнесълъ по-напредъ до надлежното учреждение, компетентно да се произнесе по работата, прошениято се връща отъ комисията при надписъ, чрезъ канцеларията на Събраниято, на просителя. Тая наредба не се отнася до жалби или прошения (петиции) за изискване изработването или изменението на нѣкой законъ.

Чл. 73. Прошенията, които се отнасят до внесени въ Събраниято законопроекта или законодателни предложения, се препращатъ отъ председателя на прощатарната комисия до онай комисия, която изучава тия законопроекта или предложения.

Чл. 74. Вземаните решения по прошенията и жалбите докладчикът излага въ особенъ списъкъ, какъвто се прави въко петъкъ. Въ списъка се означаватъ имената на просителите, тяхното мѣстожителство, краткото съдържание на прошенията и решението на комисията. Отъ този списъкъ се раздава въ едно отъ най-близките заседания на Събраниято на министрите и на всѣки народен представител по единъ екземпляръ.

Чл. 75. Предложенията на прошетарната комисия се до-
кладват на Събранието, което взема решение по тях.

Решенията на прошетарната комисия, които засягат
интересит на съкровището или други материални инте-
ресит на държавата, се внасят въ Събранието по реда на
внасянето на законодателните предложения от съответ-
ния министър. Вземит от Събранието решения по
предложение на прошетарната комисия или на съответ-
ния министър се обявяват въ „Държавен вестник“
от съответния министър.

Чл. 76. Останалитъ неразгледани въ една сесия проше-
ния и жалби се запазват въ канцеларията на Събра-
нието за разглеждане най-напредъ преди другитъ по-
добни въ следната сесия или, по решение на Събранието,
се предават за изучаване на междусесийната парламен-
тарна комисия, ако такава бжде избрана.

Глава X.

Дисциплина.

Чл. 77. Прекъсване на оратора, лични нападки противъ
кого то и да било, непристойно държане и постъпки, които
нарушават реда на заседанието, сж забранени.

Чл. 78. Дисциплинарнитъ наказания, които се налагатъ
на народнитъ представители, сж:

- забележка;
- изобличение;
- отнемане думата;
- отстранение отъ заседанието;
- временно изключване отъ Събранието.

Чл. 79. Забележка и изобличение се прави отъ предсе-
дателя на всъки народенъ представител, който се отклони
отъ реда на разискването или нарушава реда на заседа-
нието по какъвто и да било начинъ.

Чл. 80. Думата се отнема на оня ораторъ: а) който,
следъ като му се наложатъ първитъ две наказания, не се
поправя, б) който, следъ изтичане на времето, опреде-
лено въ чл. 17 отъ правилника, не свърши говореното си.

Чл. 81. Отстраняването отъ заседанието става отъ
председателя, когато народниятъ представител се държи
непристойно въ заседанието или, въпреки че му е отнета
думата, продължава да говори.

Отстранениятъ е длъженъ веднага да напустне заседа-
телната зала.

Чл. 82. Временно се изключва отъ Събранието всъки
народенъ представител: а) който въ течение на сщщото
заседание бжде наказанъ три пъти съ изобличение;

б) който оскърби Народното събрание или частъ отъ
него или пъкъ председателстващия на заседанието;

в) който оскърби държавния глава или членоветъ на
семеиството му или отправи къмъ правителството или
къмъ нъкои отъ членоветъ му обиди или заплашвания;

г) който въ заседанието на Събранието отправи позивъ
къмъ насилие или къмъ гражданска междусобица, или
къмъ нарушение на конституцията;

д) който наруши реда или внесе по какъвто и да било
начинъ смутъ въ заседанието, когато присъствува дър-
жавниятъ глава.

Само председателятъ е властенъ да реши дали трѣбва
да се направи предложение за изключване провинилъ се
народенъ представител.

Чл. 83. Временното изключване води съ себе си запре-
щението на наказания народенъ представител да вземе
участие въ работитъ на Събранието презъ всичкото време,
за което е наложено това наказание.

Чл. 84. Първитъ четири наказания се налагатъ отъ
председателя, а временното изключване се налага отъ Съ-
бранието по предложение на председателя.

Чл. 85. Въ следуютъ на чл. 82, пунктотъ а, б, в и г, вре-
менното изключване отъ Събранието се налага до петъ
заседания, а въ случайтъ на п. д. — отъ петъ до десетъ за-
седания, включително заседанието, въ което е наложено
наказание. Временно изключениятъ се лишава отъ дневни
пари.

Независимо отъ горнитъ наказания, народниятъ пред-
ставител се преследва углавно, съгласно чл. 95 отъ кон-
ституцията и съответнитъ закони.

Глава XI.

Дневници.

Чл. 86. Редактирането на дневнитъ на Събранието се
извършва, подъ надзора на председателя, отъ двамата
секретари, които сж участвували въ заседанието, и отъ
началника на Стенографското отдѣление.

Поправкитъ на фактическитъ грѣшки въ окончателно
приетитъ законопроекти, предложения и бюджетпроекти

се съобщаватъ отъ председателя за одобрение въ едно
отъ следващитъ заседания на Народното събрание.

Чл. 87. Дневникътъ ча всѣко заседание на Събранието
сдържа:

- датата и часа на отварянето на заседанието;
- числото на присъстващитъ и на отсъстващитъ
народни представители;
- името на председателя и секретаритъ;
- всичко, дума по дума, което се говори и става въ за-
седанието, и
- вземитъ отъ Събранието решения по всѣки въпросъ.

Забележка. При отнемане думата на народенъ
представител, председателятъ може да заповѣда на сте-
нографитъ да не записватъ речта му следъ отнемане на
думата му, ако продължи да говори.

Чл. 88. За всѣко заседание се държи книга за присъ-
стващитъ и отсъстващитъ народни представители.
Първитъ, подъ надзора на единъ отъ дежурнитъ секре-
тари, се подписватъ въ тая книга, преди откриването на
заседанието.

Чл. 89. Стенографскитъ дневници за всѣко заседание
се приготвятъ въ ръкописъ отъ Стенографското отдѣле-
ние въ сщщия или следния день на заседанието.

Преглеждането и поправкитъ на речитъ на ораторитъ
може да ставатъ въ канцеларията на Стенографското от-
дѣление, въ течение на следния день, следъ изготвене-
нието на дневника, подиръ което дневникътъ, подписанъ
отъ председателстващия заседанието, дежурнитъ секре-
тари и началника на Стенографското отдѣление, се
изпраща въ Държавната печатница за напечатване.

Това поправяне се ограничава само въ свързване на
мислитъ и изреченията или въ оправяне на нѣкои фрази.
Въ нкой случай не може да се притури нѣщо, което не е
било говорено въ заседанието, или пъкъ да се изхвърли
нѣщо, което е било говорено.

Глава XII.

Отпуск и отсъствия.

Чл. 90. Нкой народенъ представител не може да от-
съствува отъ заседанието на Събранието и отъ заседа-
нията на комисиятъ, въ които е членъ, безъ отпускъ.

Отпускъ за определено време се дава отъ Събранието
по писмено заявление до председателя, съдържащо причи-
нитъ за искания отпускъ; а когато отпускъ се иска по бо-
лестъ, представя се медицинско свидетелство.

Въ случай на неотложна нужда, председателятъ може
и самъ да разреши отпуска за време не повече отъ 20
дена презъ една сесия, но е длъженъ да съобщи това на
Събранието още въ първото заседание следъ даване от-
пуска. По сщщия начинъ се постъпва и въ комисиятъ.
Следъ констатирано трикратно непрекъснато и неоправ-
дано отсъствие на народенъ представител отъ една и
сщща комисия, последниятъ се замѣства по надлежния
редъ съ другъ народенъ представител.

Чл. 91. Народенъ представител, който отсъствува
безъ отпускъ, губи правото си на дневно възнагражде-
ние за заседанията, въ които е отсъствувалъ.

Глава XIII.

Неприкосновеност на народнитъ представители.

Чл. 92. Искането да се задържи подъ стража единъ
народенъ представител въ време на сесия се отправя до
председателя на Събранието, който го съобщава въ пър-
вото му заседание. Книжата по искането се изпращатъ
веднага и безъ разискване въ комисията по Министе-
рството на правосъдието, за да се произнесе дали има
основание за улавяне на искането (чл. 95 К.).

Докладътъ на комисията се представя на Събранието
въ определенъ отъ него срокъ.

Чл. 93. Когато нкой народенъ представител е задър-
жанъ (чл. 95 К.), книгата за задържането се съобщава въ
незабавно на Народното събрание за разглеждане основа-
телността на задържането.

Събранието решава, по реда, указанъ въ предишния
членъ, да се освободи ли такъвъ народенъ представителъ
или да се държи подъ стража.

Глава XIV.

Вътрешна полиция на Събранието.

Чл. 94. Председателятъ се грижи за сигурността на
Събранието и на членоветъ му.

По предложение на председателя, Събранието само ре-
шава какви мѣрки да се взематъ и приложатъ за тая
цель.

Чл. 95. Никое външно лице, под никакъв предлог, не може да влезе въ заседателната зала на Събраниято във време на заседанието.

Чл. 96. Посетителите на ложите и галериите, които не се държат прилично, нарушават тишината или дават знак за одобрение или неодобрение към това, което става въ Събраниято, се изваждат веднага навън от залата на Събраниято, по заповед на председателя.

Чл. 97. Входните билети за всяко заседание се дават на посетителите от началника на канцеларията на Събраниято по нареждане на министрите или по искане и под отговорност на народен представител. Само представителите на печата имат право на постоянни билети.

Билетите за дипломатическата ложа са на разположение на министъра на външните работи и на изповяданата.

Глава XV.

Вътрешна администрация на Събраниято.

Чл. 98. Председателят има висшето ръководене и контрол на всички служби на Събраниято.

Чл. 99. Службите на Събраниято са: председателството със секретариата, квестура, Стенографско отделение, канцеларията на Събраниято, смѣтководството и библиотеката.

За всяка от тия служби бурото на Събраниято ще изработи отделни правилници, като се имат предвид наредбите, изложени въ настоящия правилник.

Всички служби са подчинени на председателя. Назначението, уволнението повишението и наказанието на персонала при Събраниято става от председателя.

Чл. 100. Смѣтководството действа съгласно отнасящите се до него закони и правилници.

Чл. 101. Назначен на служба при Събраниято може да бъде само оня кандидат, който отговаря на предвидения въ закона за държавните служители и въ правилниците за службите при Народното събрание условия.

Глава XVI.

Библиотека на Събраниято.

Чл. 102. Въ бюджета на Събраниято се предвижда всяка година сума за доставяне книги, периодически списания и вестници за библиотеката.

Чл. 103. Доставка на книги и пр. става по нареждане на председателя на Народното събрание.

Чл. 104. Нито една книга, списание и вестник не може да се изнася от Събраниято, освен срещу разписка от заявителя и съ разрешението на началника на канцеларията.

Чл. 105. Въ време на сесия въ читалнята на Събраниято могат да влизат и да заемат книги от библиотеката само министрите и народните представители.

Чл. 106. Въ началото на всяко законодателно период от канцеларията на Събраниято се раздават на всички народен представител по един екземпляр от конституцията, избирателния закон, закона за бюджета, отчетността и предприятията, правилниците на Събраниято, каталога на книгите на библиотеката. Освен това на всички народен представител се праща "Държавен вестник", заедно съ дневниците на Събраниято за през текущата легислатура.

Глава XVII.

За изменение на правилника.

Чл. 107. Настоящият правилник може да се допълни и измени, ако една четвърт от народните представители внесат проект за това.

Такова предложение се печатва и разглежда от Събраниято по реда, определен за разглеждане на законопроекти.

Има думата народният представител г. Петко Стайновъ.

Н. Петковъ: Искамъ думата.

Председател С. Мошановъ: (Става правъ) Думата може да се иска само по въпроси, поставени на дневен ред. Ние нѣмаме нищо друго въ дневния ред, освен правилника за вътрешния ред на Народното събрание.

Н. Петковъ: Искамъ думата преди дневния редъ.

Председател С. Мошановъ: Нѣма други въпроси.

Н. Петковъ: Искамъ да направя едно съобщение по стария правилникъ.

Председател С. Мошановъ: Моля, г-да, да се разберемъ. Народният представител може да говори само тогава, когато председателят му даде думата. Председателят може да дава думата само по въпроси, поставени на дневен ред или по поставени на дневен ред питання, когато г. г. министрите кажатъ, че са готови да отговорятъ. Не е позволено четенето на протести и декларации. Макаръ че не е предвидено това изрично въ стария правилникъ, има установена парламентарна практика. По този въпрос може да се консултирате и съ коментара по парламентарна практика на г. д-ръ Борисъ Вазовъ и съ практиката на всички Народни събрания. По този въпрос само инциденти и разправии сме имали, но редъ не сме имали.

Сега има думата г. проф. Петко Стайновъ. (Сѣда)

П. Стайновъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! На менъ се падна честта да открия разискванията въ тази Камара. И желая да дамъ изразъ на едно съвещание, което, вѣрвамъ, се сподѣля отъ гражданата част на това Народно събрание — да се даде единъ новъ обликъ на това Събрание, единъ новъ обликъ и на разискванията, и на техниката на парламентарния животъ — азъ бихъ искалъ да направя опитъ да издигна парламентарните разисквания до степенята на единъ принципни разисквания. Защото, г. г. народни представители, ние не сме събрали тукъ да се мѣсимъ въ всички дребули и да узурпираме правата на правителството; ние сме се събрали тукъ — и това е функцията на Народното събрание — първо, да законодателствуваме, т. е. да участвуваме въ законодателството. Както знаете, законодателната властъ у насъ се упражнява не само отъ Народното събрание, а, споредъ нашата конституция, чл. 9, тя се упражнява отъ Народното събрание и отъ царя. Така че ние сме събрали тукъ, за да вземемъ участие въ законодателството на страната, отъ една страна, и отъ друга, за да упражняваме контролъ върху тия господа, които представляватъ правителството на България. Следователно, когато ние законодателствуваме, трѣбва да се занимаваме само съ принципните положения, съ установяване на голѣмите линии на управлението, а не да се бъркаме и въ подробностите на управлението. И ако въ известни моменти нашиятъ Парламентъ, както и други парламенти, е пострадалъ, то е било заради туй, защото се е бъркалъ въ подробностите, а е изоставялъ голѣмите линии на държавната политика.

На насъ е представенъ за разглеждане единъ проектъ за правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание. Азъ искамъ да бъда откровенъ, г-да, и да призная, че той проектъ за правилникъ азъ го посъхъ така, съ два прѣста, отнесохъ се предварително съ едно пълно недоверие къмъ него, защото, г-да, около тоя правилникъ се разнасяха редъ легенди. И наистина, бѣхме малко учудени, и азъ бѣхъ учуденъ, че още събрали се — несъбрали, познаваме — не познаваме парламентарния животъ, веднага 50—60 души се подписаха подъ едно предложение, съ което казваме какъ трѣбва да се измени правилникътъ за вътрешния редъ. И понеже видѣхъ, че прибрзахме да внесемъ това законодателно предложение, азъ погледнахъ съ малко предубеждение и очаквахъ да намѣря едно преобразование на съществуващия правилникъ изцѣло; очаквахъ да намѣря съвършено нови, нечувани положения и, най-главно, тоя проектъ да бъде изпълненъ изцѣло съ посегателства и съ ограничения на свободите на народните представители.

Искамъ да бъда справедливъ. Моите първоначални опасения не се оправдаха. Азъ не искамъ да кажа, че ще одобря всички промѣни, които са станали въ стария правилникъ. Искамъ да призная, че се разнасяха слухове, за един по-голямъ преобразование и за много страшни ограничения на свободите на народните представители.

За да можемъ да преценимъ това предложение, което е подписано отъ 50—60 души народни представители, трѣбва да си дадемъ смѣтка най-напредъ какво представлява отъ себе си тоя проектоправилникъ и въобще съ него разрешава ли се задачата, която сме си поставили тия господа, които сме го внесли.

Правилникътъ за вътрешния редъ, г. г. народни представители, не е единъ законъ. За да бъде единъ актъ законъ, въ него трѣбва да участвуватъ, споредъ нашата конституция, двѣ воли — волята на Народното събрание и волята на царя. Понеже въ тоя проектоправилникъ, въ окончателното му изготвяне, нѣма да участва волята на царя, това нѣма да бъде законъ. Това е нѣщо различно отъ закона, то е единъ вътрешенъ актъ, една резолюция, едно решение на Народното събрание. Но тоя актъ създава едно самообвързване. Ние, народните представители, чрезъ тази резолюция, чрезъ това решение, се самообвързваме по единъ трансъ начинъ да следваме

едно определено производство, една определена техника при установяване волята на народа, волята на Народното събрание. Значи, това не е законът. Но това е единът акт, който въ вътрешния живот има по-голям значение от един закон. Това е един акт, който до известна степен, по своето значение се приближава до конституцията. Конституцията, г-да, и тя установява реда, начина, по който трябва да бъде упражнявана законодателната власт у нас. Чрез правилника за вътрешния ред ние ще установим също така въ рамката, установена от конституцията, начинът, по който трябва да бъде упражнена тая власт. И забележете, че съ правилника за вътрешния ред, съ неговите измѣнения биха могли да бъдат извършени най-големите реформи, най-големите преобразования на българския държавен живот. На пръв поглед нѣкои като че ли не преценяват достатъчно много значението на тоя правилник и ролята, която той може да изиграе въ установяване на държавния живот на страната.

Г-да! Известна е на всички ви така наречената криза на парламентаризма. Известно е на всички ви, че въ много държави, бих казал даже въ болшинството от европейските държави, днес парламентът сѣ въ криза. Кѣмъ парламентът има едно критическо отношение на една голяма част от населението. Ако парламентът е въ криза, една от причините за тази криза е често пъти и нерационалната дейност на самия парламент. Защото въ много държави парламентът сѣ се изродил и сѣ се превърнал въ говорилни, въ които всичко се свежда само до едни слетни, до взаимни насъсквания, до вѣчни словоборства, които създават нестабилни правителства. Вие знаете велики държави, които въ парламента днес не могат да вземат здраво становище по своята вътрешна и външна политика, защото имат нестабилни правителства и защото по начинът, по които се развиват работите въ тѣхните парламенти, не сѣ въ състояние да проявят една дисциплина, за да могат чрез нея да се насочат въ един траен държавен път и да го следват, като увлѣчат и населението. Прочее, парламентът въ тия държави сѣ предмет на голѣми критики. И, следователно, поставя се въпросът за рационализацията на парламента, на парламентарната дейност.

Г. г. народни представители! Като проследим нѣкои от събитията у нас, констатираме, че и у нас има критики, които могат да се оправдаят от недостатъците на досегашния български парламентаризъм. И у нас има критики, които могат да бъдат отправени къмъ българския Парламент. И ние, като сме чувствували последствията от нѣкои пакостни влияния на българския Парламент, често сме търсили начинъ, цѣръ, за да може да се превъзмогне това положение. Ние чувствуваме, че у нас има една криза на парламентаризма, че има една криза изобщо на държавата, че съществува една държавна криза. И се поставя въпросът, г-да, по кой начинъ да се излѣзе от тази криза. Нѣкои смѣтаха у нас, г-да, че единственият начинъ, по който би могло да се поправи положението, е да се промѣни конституцията. Даже вие знаете, че преди две-три години имаше единъ министър-председател, който презъ всичкото време ни разправяше, че едва ли не най-големото нещастие на България е конституцията. И даже бѣше изготвилъ единъ или два проекта за промѣна на конституцията. И въ Габрово държа една речъ за новата конституция, която той бѣ изработилъ. Обаче ние не видѣхме тая нова конституция.

С. Василевъ: Какъ се казва тоя министър-председател?

П. Стайновъ: Тия свои проекти той не ги направи достояние на българския народъ, за да ги чуемъ, разберемъ и да ги разкритикуваме.

С. Василевъ: Кой е този министър-председател?

П. Стайновъ: Андрей Тошевъ.

С. Василевъ: Да го чуемъ.

П. Стайновъ: Азъ мисля, че всички го знаете, та нѣмаме нужда да го казвамъ. — Добре, г-да, ако преценимъ положението; ако нашиятъ държавен животъ има нѣкои слабости, ние по-скоро трябва да имаме схващането, че причината за това не е конституцията; причината е, че често пъти не е спазванъ духътъ и буквата на конституцията. (Отъ лѣво: „Вѣрно!“ „Браво!“ Ржкоплѣскания) Азъ се чуда, че и отъ тамъ (Сочи на дѣсно) не ржкоплѣска. Мисля, че и вие трябва да бъдете напълно съгласни съ мене, че действително не само отъ 19 май насамъ, но

и преди 19 май е имало много често моменти, когато не е била спазвана буквата и духътъ на конституцията. (Възражения отъ дѣсно)

Председател С. Мошановъ: (Звъни)

П. Стайновъ: По този въпросъ трябва да се разберемъ. — Г. г. народни представители! Нашата целъ трябва да бъде, следователно, да използваме най-напредъ пълната сила, всичките постановления на досегашната конституция и, само следъ като изпълнимъ всички нейни постановления, да видимъ дали действително не се налага промѣна на постановленията и. И азъ смѣтамъ, г-да, че преди да преминемъ къмъ тази промѣна на конституцията, която може би единъ денъ ще дойде, ние имаме да изпълнимъ предварително единъ дългъ.

Много правъ е единъ отъ най-бележитите днес конституционалисти, Жозефъ Бартелеми, който казва, че реформата на парламентарния животъ, че реформата на държавния животъ не започва съ промѣната на конституцията, а започва съ промѣната, съ рационализирането, съ реформата на правилника за вътрешния редъ на Парламента. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Ако туримъ редъ въ Парламента, ако рационализираме дейността на този Парламентъ и ако той хване пътя на истинското свое призвание, бъдете увѣрени, г-да, че много отъ критиките, които се отправятъ днесъ къмъ парламентаризма, много отъ днешните усмивания, които се отправятъ къмъ насъ, народните представители, нѣма да се чуватъ. Бъдете увѣрени, че тогава много отъ реформите, които се искатъ да бъдатъ осъществени по конституционенъ редъ, ще могатъ да бъдатъ осъществени сега — сега, отъ насъ, отъ народните представители.

Промѣната на конституцията е нѣщо мѣчно. Тя изисква свикването на велико Народно събрание — една много сложна и тежка машина. Нѣма защо да чакаме да се свиква велико Народно събрание, което да прави реформи на конституцията, когато по-големата частъ отъ тѣзи мѣрки и мѣроприятия, които трябва да вземемъ, могатъ да бъдатъ решени тукъ отъ насъ, по пътя на промѣната на правилника за вътрешния редъ.

Г-да! Нашата, българската конституция, е най-либералната; не само това, нашата конституция е и най-еластичната, най-широката отъ всички конституции, които има въ Европа. Нашата конституция, въпрѣки всички перипетии, днесъ, можемъ да кажемъ, е може би старша на всички конституции въ Европа. Има само една по-стара конституция — това е французката; но въ Франция нѣма даже истинска конституция, конституционенъ кодексъ, какъвто има у насъ. Въ Франция има три малки конституционни закончета отъ 1885 г. Така щото, между конституциите, като общъ кодексъ, най-старата е нашата. И ако нашата конституция, въпрѣки всички перипетии на политическиятъ ни борби, се е запазила до днесъ, това се дължи именно на обстоятелството, че е най-еластична, че е позволявала да бъдатъ правени всички необходими реформи, които времето и вървежътъ на събитията сѣ налагали. Широки сѣ били рамките на тая конституция и поради това широки сѣ били и възможностите на законодателната властъ да се приспособява къмъ изискванията на моментите. Благодарение на тая еластичностъ и на тѣзи си широки рамки, нашата конституция е могла да се запази. Погледнете какво е днесъ въ Ромѣния, въ Югославия, въ Гърция — да не говоримъ за Австрия, да не говоримъ за Италия; погледнете Белгия и която искате държава — всички сѣ промѣнили конституциите си, само ние не сме промѣнили нашата конституция.

Та, г-да, у насъ, както виждате, има възможностъ въ рамките на конституцията да се направятъ реформи. И затуй не бива да си губимъ времето въ този моментъ, когато българскиятъ народъ отъ това ново, както го нарекоха, Народно събрание очаква реформи, да чакаме нѣкой път да дойде възможностъ за велико Народно събрание, та тогава да извършимъ промѣните. Нека да видимъ въ рамките на тая конституция какво можемъ да направимъ, да имаме волята и ясната мисль да пристѣпимъ къмъ тѣзи реформи; въ рамките на конституцията нека да реформираме нашия държавен животъ. И затова азъ по начало посрѣщамъ съ радостъ желанието на нѣкои народни представители да започнемъ тѣзи реформи съ реформирането на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание. (Единични ржкоплѣскания отъ дѣсно)

Г-да! Да видимъ сега дали действително тия реформи, които ни се предлагатъ, сѣ очакваните отъ насъ, които ще реформиратъ парламентарния ни животъ, дали тѣ ще постигнатъ своята целъ и дали става действително реформиране на държавния животъ.

Г-да! Въпросът за рационализацията на парламента, за рационализацията на парламентаризма чрез реформиране на правилника за вътрешния ред — предизвикателство една огромна литература главно в Англия, в Белгия и в Франция; направени са много дълбоки проучвания на възможностите, които могат да се достигнат чрез реформата на правилника. Азъ нѣма да ви направя тукъ едно процудирване едно подробно разглеждане кои въпроси могат да се поставят на единъ такъв прегледъ; нѣма да правя сега тукъ едно такова изчерпателно изброяване на всички реформи, които са били предлагани и които са били разглеждани, но искамъ да ви обрна вниманието само върху нѣкои по-главни реформи, които у насъ и въ чужбина са били разглеждани или пъкъ които могат, въ границите на нашата конституция, да намѣрятъ своето осъществяване.

Г-да! Вие знаете, че у насъ се е поставилъ въпросътъ за създаването на две камари, за сенатъ. Този въпросъ е билъ поставенъ и въ миналото, въ учредителното Народно събрание, но учредителътъ го е отхвърлил; поставенъ е билъ и въпросътъ, пакъ въ онова време, за единъ държавенъ съветъ, обаче великото Народно събрание го е отхвърлило. По първата точка може би не е свършило; по втората времето ни показа, че съ отхвърлянето на държавния съветъ то е свършило, защото ние възстановихме държавния съветъ, макаръ конституцията да го забранява. Кодификационната комисия, висшиятъ съветъ при министерствата, при Министерството на труда, при министъ, при гората при външнѣ и т. н. не са нищо друго освенъ възстановяване въ децентрализирана форма на отхвърления въ учредителното Народно събрание държавенъ съветъ.

У насъ остана еднокамарната система. Обаче колко пъти се е чувствувало нуждата въ тая сфера да се чуе мнението на известни компетентни срѣди професионални или стопански; колко пъти се е изтъквало отъ тая трибуна, че може би нѣма да бѣде повече рационална дейността на Народното събрание, ако имаше и друго нѣкое тѣло, което предварително да изкаже компетентно мнение.

Г-да! Отъ известно време насамъ, отъ две, три, четири години, се постави и у насъ въпросътъ за така нареченото професионално представителство. Въ една държава динамични сили, които очертаватъ нейната мощъ и нейното бъдеще, не са само политическите сили, политическите организации на народа, но наредъ съ тѣхъ може би малко задъ тѣхъ, но все пакъ наредъ съ тѣхъ, са и стопанските организации. (Ржонглѣскания отъ центъра)

Така че, г-да, при едно подобно положение, за да може да има едно законодателствуване добре разбрано и пригодно къмъ повнѣ условия на държавния животъ, не е безинтересно да бъдатъ ангажирани въ законодателството и тия нови динамични сили, каквито са професионалните и стопански организации. Защото единъ народъ, той е число, но той е и една стопанска единица, той е същевременно и единъ духъ. Следователно, ние трѣбва да държимъ смѣтка не само за числото, но и за стопанската сила, за духа, за културата. А всички тѣзи елементи иматъ своя обликъ, и трѣбва да бъдатъ изразени чрезъ съответни организации.

Н. Атанасовъ: Сега са компетентни само организациите на професорите и на членерите!

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Моля! Ще вземете думата и ще говорите.

П. Стайновъ: Тукъ не се касае тѣ да управляватъ; азъ не повдигамъ сега въпроса кой да управлява и кой да не управлява, а искамъ само да изтъкна, че за да може и законодателството на това тѣло — народното представителство — което е преди всичко политическо тѣло, да бѣде още по-рационално, необходимо е и полезно е да може предварително да бѣде чуто мнението и на тѣзи професионални и стопански тѣла. Полезно е да се намѣри начинъ да се рационализира Парламентътъ. А рационализирането на Парламента се състои и въ това: да се даде възможност да бѣдатъ чути, и задължително да бѣдатъ чути отъ насъ, мненията на тия сили, които стоятъ вънъ отъ Парламента, но които иматъ голѣмо значение за стопанския, културенъ и духовенъ животъ на страната.

Н. Атанасовъ: Никой не прѣчи да бѣдатъ избрани.

П. Стайновъ: Моля. — Моята идея е, г-да, че когато нѣма двойна камара, когато нѣма професионално представителство на политическа основа, т. е. когато нѣма професионални тѣла, които сами да изготвяватъ закони, които

сами да гласуватъ закони, ние самите можемъ чрезъ правилника за вътрешния редъ да си поставимъ задължението, щото никой законъ по една специална материя да не поставя въ Народното събрание, безъ да има мнението — само мнението — постановено срещу всѣки членъ отъ законопроекта на компетентния професионаленъ, стопански или другъ подобенъ органъ. Споредъ досегашната практика, министърътъ внася законопроекта въ Народното събрание, но какво е мнението на тия тѣла, които са най-заинтересовани и най-компетентни и които са най-добре поставени, за да го разбератъ, ние не знаемъ. По досегашния правилникъ ние нѣмахме никаква възможностъ да си самоналожимъ едно такова изискване да чуемъ задължително мнението на тия компетентни тѣла.

Ето една реформа, която, безъ да промѣниме конституцията, ще ни даде всѣкиятъ изходъ на професионалното представителство или, най-малкото поне, ще подобри въ значителна степенъ парламентарната техника и ще заинтересова извънредно много самите професионални и стопански тѣла.

Преди години у насъ се създаде кодификационенъ съветъ — една извънредно полезна и добра институция — но понеже нѣмахме санкции въ правилника, щото никой законопроектъ да не поставя въ Народното събрание безъ мнението на кодификационния съветъ, този кодификационенъ съветъ, който нѣмаше да играе ролята на държавенъ съветъ, на единъ много добъръ съвѣтникъ на народното представителство, за кое може отъ гледна точка на конституцията и кое не може, кое е противно на общия правенъ редъ у насъ и кое не, не можа да изиграе тази роля. Кодификационниятъ съветъ, въ състава на който влизаха най-висши магистрати, не можа да изиграе тази роля, понеже въ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание нѣмахме съответното постановление, че председателството не може да постави на разискване предъ Народното събрание единъ законопроектъ, докато нѣма визата на този кодификационенъ съветъ.

Но ще кажете: той по-голямъ ли е отъ насъ? Г-да, не е по-голямъ отъ насъ, ние изразяваме суверенната воля, но този, който изразява суверенната воля, може да си наложи едно самоограничение, може да посъветва въ своя правилникъ, че никой законопроектъ отъ областта да кажемъ, на правосъдие или който засѣга общо правни положения, не може да бѣде внесенъ тукъ преди да има визата на кодификационния съветъ, и преди да има отъ страна на бѣлото поле, срещу всѣки членъ отъ бѣлото поле, мнението на този съветъ. Така би било и за всички тия тѣла, които сега постепенно-постепенно се учредяватъ у насъ: работническа организация, търговски съюзъ, земеделски камари, занаятчийски съюзъ, занаятчийски камари, техническа камара, която се образува напоследъкъ и т. н. Ето единъ начинъ да се самоограничимъ, за да спечелимъ, да привържемъ тѣзи професионални и стопански тѣла къмъ парламентарната машина и да рационализираме вървежа на парламентаризма у насъ. Отъ това Парламентътъ ще спечели.

Какъ да се устроятъ парламентарните комисии? Ето, г-да, най-интересниятъ, най-важниятъ въпросъ отъ цѣлата реформа на правилника. Г-да! Днесъ парламентарната машина е станала много сложна. Ако едно време са били поставяни на Народното събрание годишно за разглеждане 20-30 законопроекта — даже не е имало и толкова — които са били прости, установени, ясни и пр. днесъ се поставятъ съ стотици и стотици законопроекта. Следователно, Камарата не винаги може да отдели време да ги разглежда всичките изъ основа. За да се рационализира парламентарната машина, трѣбва да се създадатъ тия нови институции, но не въ досегашната имъ форма. И сега има, г-да, парламентарни комисии, но тия парламентарни комисии сега за сега у насъ са играли сравнително много малка роля. На тѣхните заседания са се явявали малко хора; тѣхниятъ съставъ, тѣхните функции, тѣхните възможности не са били уреждани въ досегашния правилникъ за вътрешния редъ. Въ Франция отъ по-голямо значение е да бѣдешъ членъ на парламентарна комисия, отколкото да вземашъ участие въ парламента. Тамъ най-важниятъ въпросъ се решава въ комисията, а не въ парламента. Тамъ вие ще видите: финансовата комисия въ сената, начело съ г. Кайо, решила това и това — и щомъ го е решила финансовата комисия, всичко е свършено. Или, парламентарната комисия по външните работи, събрала се подъ председателството на г. Мистлеръ, председателътъ направилъ едно изявление — и това изявление е равносилно, едва ли не по-важно, отколкото изявлението на министъра на външните работи. Тамъ парламентарните комисии иматъ своя постояненъ съставъ, свой секретаръ, свой бюджетъ, свое помѣщение, въ което работятъ. И когато се поставя въпросъ, дали да иматъ комисията заседания

през ваканцията, то се отнася само за комисии, които действително работят; то е за комисии, които имат единия оформен състав, които имат очертан авторитет, и тяхната дума, тяхната воля се налага на цялия парламент. Тъй сж комисии, въ които се символизира цялото устройство на парламента. Съ учредяването на авторитетни комисии се цели да се избягнат въ парламента зачакитъ, да се избягнат излишните приказки и пр., за да може парламентът да се отърве от подробноститъ и да се занимава само съ принципитъ.

Ето реформата, която трѣбва да се направи по отношение на комисии, която реформа, обаче, аз не я виждамъ ни най-малко въ този проектоправилникъ. Тъзи комисии, чрезъ подробнитъ разисквания въ тяхъ, могатъ да подобрятъ, на първо мѣсто, парламентарната дейностъ, защото тамъ се събиратъ компетентнитъ хора по дадена материя между парламентариститъ, за да проучватъ методично въпроситъ и, на второ мѣсто, дава се възможностъ чрезъ тяхъ за парламентарен контролъ по много деликатни въпроси. Вие знаете, че конституцията дава право на министритъ, особено на министра на външнитъ работи, да не отговаря на известни питання, за да не би да се изложатъ външнитъ интереси на държавата. Въ такива случаи въ комисията може да бъде упражненъ най-ефикасно контролъ върху правителството. И по други нѣкои въпроси въ комисии, може да бъде упражненъ по-ефикасен контролъ върху правителството, отколкото въ пленума на Народното събрание. Освенъ това, тия комисии, когато бъдатъ надлежно организирани, както е въ Америка, въ Франция и въ Англия, като единъ постояненъ апаратъ, даватъ възможностъ изъ срѣдата на народнитъ представители да се създаде единъ компетентенъ елитъ. Единъ младъ народенъ представител, като работи постоянно, 2—3 години, въ една комисия, която упражнява действително своитъ функции, може постепенно да се специализира. Така комисията става школа, въ която се създаватъ специалисти по дадени въпроси. И азъ трѣбва да кажа, че въ миналитъ Народни събрания ние сме имали нѣколко души, които сж се специализирали именно въ бюджетарната комисия. Ако сж израстнали като сериозни общественици, тъй сж израстнали именно въ бюджетарната комисия, или въ финансовата комисия, или въ други нѣкои комисии, които въ миналото — особено бюджетарната комисия — сж имали много работа.

Ако комисии, бждатъ организирани по-добре, по начинъ както сж организирани въ Англия, въ Франция и въ Америка, тъй ще спомогнатъ за формирането на единъ такъвъ елитъ. А има ли нужда да казвамъ каква голѣма необходимостъ има държавата отъ единъ такъвъ творчески елитъ, който да се опира на Народното събрание? Нали това е идеалътъ: не само да бждемъ избраници на народа — това е първото условие — но и да бждемъ компетентни избраници. Затуй ще трѣбва да създадемъ такива комисии, кждето тъй хора, които иматъ доверието на народа, но не сж имали възможностъ да се формиратъ като общественици, политически деятели, държавници, да могатъ да се специализиратъ въ дадена насока. Ето какъде води комисията.

Най-после комисията има една голѣма задача, която е била пренебрегвана: докладитъ. Въ Франция, когато се внесе единъ законопроектъ отъ министъръ, парламентътъ не започва веднага неговото разискване, а най-малко 6 дена по-късно, а за бюджета — 10 дена. Въ това време комисията на съответното министерство се събира и разглежда най-подробно цялия законопроектъ. А докладчикътъ, който е най-важното лице — у насъ докладчикътъ се загубва — ще направи подробенъ докладъ по цялия законопроектъ. У насъ често пжти законопроектитъ идватъ отъ комисии, сж единъ кратки мотиви, а тамъ докладчикътъ прави най-подробенъ докладъ, който се напечатва и раздава. И едни отъ най-важнитъ трактати, напримеръ, по административно и конституционно право, въ Франция сж били писани отъ народни представители, които сж били докладчици.

Известни сж, напр., докладитъ на проф. Жозефъ Бартелеми по реорганизацията на парламента и на външното министерство. Това сж класически трактати по тѣзи специални въпроси. Тъ сж били изработени въ комисии и четени отъ докладчици или раздавани на народнитъ представители, подписани отъ съответния докладчикъ. И тѣзи доклади служатъ на съдилищата и на администрацията, за да могатъ да тълкуватъ правилно духа и смисъла на законитъ, когато по-късно ще иматъ случай да ги прилагатъ.

Та, ето каква голѣма роля могатъ да изиграятъ комисии въ това отношение. И казахъ, при едни такива комисии — само ако бждатъ действително рационално организирани, само ако иматъ съзнание за своята роля и ако

въ правилника е предвидено какъ ще изпълняватъ тази роля — може да си представите колко ще бжде облекчено Народното събрание и колко ще бжде оправдано да заседаватъ нѣколко комисии и презъ ваканцията. Ако нѣма надлеженъ подборъ на хората, ако се създадатъ комисии случайно, произволно, да се поставятъ въ тяхъ само хора отъ тамъ (Сочи надѣсно), да не се поставятъ и хора отъ другата страна, такива едни комисии нѣма да бждатъ годни за работа, а ще бждатъ комисии, които само ще получаватъ заплатата презъ ваканцията. Тъ ще бждатъ, може би, едни комисии само за корупция на народнитъ представители, но нѣма да бждатъ комисии за едно редовно упражнение на законодателната функция. Затова, преди да решимъ въпроса за комисии, които ще заседаватъ презъ ваканцията, трѣбва добре да изработимъ статута на тѣзи комисии и да намѣримъ онзи начинъ на подборъ на членоветъ имъ, който да отговаря на духа на цялата Камара, да бждатъ представени въ тяхъ теженията на всички краища, но и на всички политически разбирания, защото тукъ има различни политически разбирания и, следователно, тъй трѣбва да намѣрятъ отзвукъ, изразъ въ самия съставъ на комисии.

Туй не значи, г-да, че ние искаме комисии да измѣстятъ Народното събрание. Има и такива опасности, има и такива системи. Въ Америка, напр., комисии сж добили такова голѣмо значение, че днесъ тамъ рѣдко ще чуете за пленарно заседание на Камарата. То почти не съществува; всичко се решава отъ комисии. Вие сте чели, напр.: сенаторътъ Бора събра комисията и направи изявления; сенаторътъ еди кой си направи такива и такива изявления; или комисията по външнитъ работи, по финанситъ, по морината, по войската, реши това и това. Рѣдко ще чуете, че Камарата се събрала на заседание. Тамъ комисии сж измѣстили съвършено Народното събрание. Но и това е прекалено. У насъ пъкъ е прекалено това, че Народното събрание се преговарва съ всичко и не може да свърши нищо. Затова необходимъ е единъ дозакъ, едно уравновесяване на онова, което може и трѣбва да направи комисията, и онова, което може и трѣбва да остане за пленума. Пленумътъ има своитъ задачи, своитъ цели и тъй трѣбва да му бждатъ запазени, но да не се преговарва; трѣбва да има рационализиране на неговата работа съ едно издигане значението на комисии.

Та, намирамъ, че въпросътъ за комисии ствсѣмъ не е зачекнатъ въ проектоправилника.

У насъ, въ България, се поставя въпросътъ, че Камарата заседавала много. Това е вѣрно, защото Камарата се занимава съ всичко, занимава се съ правилници и пр. Нѣщо повече, има едно смѣшение на понятията. Много често чиновницитъ, които правятъ законитъ у насъ, за да запазятъ едно по-постоянно положение, искатъ и най-дребнитъ работи да ги решава Народното събрание, за да не може да ги отгѣнява после наследникътъ на министра, съ когото сж ги прокарвали. Това не е работа на Камарата. Азъ още въ началото на речта си казахъ, че Народното събрание трѣбва да запази за себе си разрешаването само на принципнитъ, на голѣмитъ въпроси. Така че, ако Народното събрание се освободи отъ всички тия подробности, които трѣбва да бждатъ предметъ на правилници, тогава то ще се освободи отъ много излишенъ товаръ, който сега тежи върху него. Прегледайте закона за народното здраве, който бѣше гласуванъ преди десетина години отъ Народното събрание, и въ него ще намѣрите, напр., такова постановление, какъ да си бършемъ ржцетъ въ ресторанитъ. Тамъ е казано, че се забраняватъ въртичитъ се хавлии, които ние теглимъ, като мислимъ, че нагоре хавлията е по-чиста, а тя е още по-нечиста. Този въпросъ се урежда въ закона за народното здраве — забранява се въ кръчмитъ да има въртищи се хавлии. Защо трѣбва законътъ да се занимава съ този въпросъ? Той е въпросъ на правилникъ на една обикновена санитарна наредба. Такива случаи, които сж за правилникъ, има и въ закона за благоустройството, и въ други закони — да не ги изброявамъ. Нѣма защо ние да се занимаваме тукъ съ тѣхъ. Така че, наистина, г-да, ако има единъ рационално организиранъ Парламентъ, има нужда отъ едно предварително преглеждане на въпроситъ отъ кодификационна комисия, отъ компетентни тѣла, а сжщо и отъ парламентарнитъ комисии. Тогава много такива дребни въпроси ще отпадатъ и Камарата ще се занимава само съ онова, което действително е поставено на общи принципи.

Въпросътъ за намаляване работното време на Камарата сжщо така е поставянъ. Има парламенти, които заседаватъ непрекъснато. Това е едно зло. Нека и ние имаме куража да признаемъ, че това е зло. Въ днешната държава се поставятъ такива сложни въпроси, че прави-

телството трябва да има свобода да действа, да размишлява, да промишлява, а не всеки ден да стои в Народното събрание, сутрин да приема народни представители, подиръ обяд да бъде тук и постоянно да се намира под товара на една непрекъсната работа в Камарата. Съ туй не се подобрява държавният живот, не се рационализира управлението на страната. Работата на Народното събрание, при единъ рационален парламентаризъм, може да бъде извършвана в онзи сесии, които са предвидени в конституцията — редовните сесии, които траят два месеца в края на годината и два месеца в началото на следващата година, като, при необходимост, разбира се, Народното събрание може всеки момент да бъде повикано на извънредна сесия да каже своята дума.

Може би, г-да, тия мои думи да не се харесват на всички. Азъ ги говорих и в навечерието на 19 май, нондзи, които бяха народни представители тогава, ги помнят. Азъ встанахъ противъ израждането на парламентаризма в онзи момент и обърнахъ вниманието, че съ една слабост тия постоянни заседания на Камарата и тия постоянни разирания в заседанията, в които в същност не вършеме голяма работа и които дискредитираха Народното събрание. И стигнахме до едно положение, че когато разгониха това Народно събрание, никой не стана да вдигне гласъ за насъ, народните представители, да ни защити. Защото, г-да, действително имаше известни слабости, които нашият политически живот и нашият Парламент бѣше придобилъ в онзи момент.

Г. Петровъ: Това е гледището на звенаритъ и трябва да се отбележи, че Вие го провеждате тукъ.

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни)

Д. Марковъ: За постни дробчета говорѣхте!

П. Стайновъ: Искамъ да обърна вниманието ви на въпроса, че на насъ се поставя дългът да вземемъ поука отъ миналото и да рационализираме парламентаризма. Вчерта и държавният глава тукъ каза да вземемъ поука отъ миналото, и то не за да нарушаваме конституцията, не за да пренаучаваме парламентаризма, а за да можемъ да заздравиим парламентаризма и свободитъ в тази страна. Ето кое е необходимо за насъ.

Г. Петровъ: Така ли постъпиха звенаритъ, които запущаватъ?

Председателъ С. Мошановъ: Г. Петровъ! Правя Ви бележка да не обиждате народнитъ представители! Вие не можете да търпите противно мнение.

Н. Атанасовъ: Звенарството не е обидя, г. председателю!

П. Стайновъ: Г-да! Ако става въпросъ за рационализиране работата на Камарата, то е по-скоро въпросъ за едно ускорение, за едно техническо подобрене, и то действително подобрене на парламентарната дейност.

Председателъ С. Мошановъ: Г. Стайновъ! Остава Ви още малко време да говорите.

П. Стайновъ: Г-да! Също така бихъ искалъ да обърна вниманието ви на въпроса за обезпечаване свободата на говорене в Камарата. Това е единъ много голѣмъ въпросъ — да се обезпечи свободата на говорене в Камарата, безъ, обаче, да се увличаме в постоянни и непрекъснати праздни дърдорения, както е ставало в миналото и както може да стане и занаярѣдъ. Взети сѣ мѣрки не само у насъ, но и в Франция, а най-вече в Англия, вь страната на свободата, за да може да се запази полезното говорене. Обаче като казвамъ „полезно говорене“, то не значи само полезно за правителството. Полезно говорене е всѣко говорене, отъ която и срѣда да изхожда, което излиза отъ добро разбиране интереситъ на държавата и народа, а не отъ лични или демагогски съображения.

Така че, г-да, тоя въпросъ, за обезпечаване свободата на говорене, ще се разреши съ система отъ мѣрки вь правилника. За постигането на това е предвиденъ за френския парламентъ цѣль арсеналъ отъ подобрости. И вь Франция, както и вь Англия, се постави отдавна прочутиятъ въпросъ за „прекратяване на дебатитъ“. Прекратяването на дебатитъ, следъ като се изкажатъ нѣколко души, на нѣкои се струва, че е посегателство на свободата на говорене. Едно време вь Франция и вь Англия се чакаше всички да се изкажатъ, и последниятъ наро-

денъ представителъ, и тогава се изчериваха дебатитъ. Ако бѣдѣше така и у насъ, ние нѣмаше да свършимъ никога. И не само тия 4-месечни сесии, които имаме и презъ които заседаваме само следъ обѣдъ, но и предъ обѣдъ да заседаваме, и вь сѣбота, недѣля и вь понеделникъ, времето пакъ нѣма да ни стигне за нищо. Затуй Гладстонъ, който не може да бѣде обвиненъ, че е реакционеръ — той е либералъ — въведе вь Англия ограничението при говорене, въведе „прекратяване на дебатитъ“.

Но, г-да, прекратяването на дебатитъ не значи да се запишатъ по измамнически начинъ само народни представители отъ едната страна, а другитъ, които сѣ на противно мнение, да бѣдатъ лишени отъ възможността да се изкажатъ. Това не бива да се допуска. За нещастие, разгледашиятъ проектоправилникъ не ни дава такива гаранции.

Та, ето единъ въпросъ: да се иска подобно регламентиране, за да не се остави приказването на излишни работи, но и да не се прѣчи на народния представител да се изказва.

По въпроса за провѣрка на изборитъ. Днесъ сериозно се поставя въпросътъ, дали провѣрката на изборитъ трябва да се върши отъ Народното събрание. Оставамъ настрана въпроса, дали това е конституционно или не. Но вь Англия и вь Франция, които се смѣтатъ за люлки на свободата, считатъ, че провѣрката на изборитъ е съдебенъ, а не законодателенъ актъ. Защото законодателенъ актъ е онзи, който постановява правни норми за публичната власт, а при провѣрката на изборитъ сѣдимъ, дали правилно е изразена народната воля, сѣдимъ деня, прояви на органъ на публичната власт, каквото е избирателното тѣло. Следователно, тоя въпросъ, дали правилно или неправилно е изразена народната воля, трябва да се разрешава отъ сѣдъ. И въпросътъ за гаранциитъ относно касиранията при провѣрка на изборитъ също трябва да ни занимава вь връзка съ правилника.

Също така и въпросътъ за питанията и запитванията, чрезъ които Народното събрание упражнява втората си функция — контрола върху изпълнителната власт — трябва да бѣде уреденъ по начинъ такъвъ, щото действително Камарата да бѣде обезпечена вь това свое право: да отправя питаня до министритъ, да имъ иска обяснения по известни въпроси. Конституцията ѝ дава това право, и ние сме длъжни да го обезпечимъ. А азъ не виждамъ вь новия правилникъ това право да е обезпечено.

Има много въпроси, по които може да се направятъ интересни констатации, но времето ми изтича.

Спирамъ се на въпроса за сътрудничеството на печата. И тоя въпросъ трябва да се уреди съ правилника, защото цѣлата парламентарна практика по конституцията е изградена върху публичността на нашитъ заседания на нашитъ разисквания и решения. Това е именно силата на парламентаризма — че когато говоримъ тукъ, сме подъ контрола на нашитъ избиратели, които могатъ да разнасятъ нашитъ мисли, нашитъ становища по цѣлата страна. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Камарата трябва да вземе мѣрки за обезпечаване разпространението на нашитъ мисли и чрезъ печата, чрезъ журналиститъ, които слушатъ вь Народното събрание. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателъ С. Мошановъ: Това вече го имате — и публика има, и журналисти има.

П. Стайновъ: Азъ благодаря на г. председателя за това и се надѣвамъ, че тая акуратност, която влага, като ме предупреждава, че тукъ има журналисти и публика, той ще я запази и ще настоя предъ всички фактори, за да се обезпечи разнасянето на всички наши мисли навънъ.

Азъ, обаче, като говоря за отношението между Народното събрание и печата, трябва да кажа, че и печатътъ има задължения къмъ народното представителство, къмъ Парламента. И понеже журналиститъ иматъ всичката възможност да следятъ работата ни вь всички заседания, тѣ трябва да иматъ задължението да бѣдатъ добросъвестни вь даване сведенията за работата на Събранието. И тукъ трябва да има дисциплина. Ние трябва да имъ гарантираме известни по-големи права, но онзи, който иска да има свободи вь тая страна, трябва да знае, че и свободата на печата е свързана съ дисциплина. Следователно, всички, които вършатъ тукъ дѣлото на журналиста, иматъ задължението за добросъвестно изнасяне онова, което става вь Парламента. Председателътъ и бюротъ на Камарата ще трябва да иматъ възможността, по силата на правилника, да упражняватъ много по-големи функции, даже като налагатъ и санкции — думата не е точна — като взематъ мѣрки за налагане на вестницитъ да бѣдатъ добросъвестни при изнасяне нашитъ мисли.

Г. г. народни представители! Ако прегледаме проекто-правилника за вътрешния ред, ще се убедим, че въ-рещионизирани работата на нашия Парламент. Той въ голѣмата си част, забележете това, въ $\frac{1}{4}$, въ $\frac{1}{2}$ е повторение на стария правилникъ. Има само нѣколко нови по-становления. Другъ е въпросътъ, дали сме съгласни или не съ тѣхъ. И азъ се питамъ: каква нужда налагаше да се прави новъ правилникъ? Новъ правилникъ означава новъ духъ, нѣла система отъ нови мѣрки, а тукъ имаме стария правилникъ, препечатанъ, преписанъ, само съ де-сетина членове промѣнени. Не бѣше ли по добре сега да се задоволимъ съ по-скромното, да се занимаемъ само съ тия десетина промѣнени члена, безъ да промѣняме всички ония, по които имаме практика. А практиката е силно нѣщо. Върху нея се градятъ традициитѣ. За правилния животъ на една държава нѣма по-силно нѣщо отъ тра-дициитѣ. На практиката и на традициитѣ се гради и устой-чивостта въ парламентаризма. Следователно, добре би било, щомъ не създаваме нѣла нова система, да запазимъ голѣмата частъ отъ постановленията на стария правил-никъ, а да промѣнимъ само 5—10 члена, които въ сѣщ-ностъ се промѣнятъ сега.

Както казахъ, въ проектоправилника има и добри ра-боти. Напр., има технически подобрения по състава на бюджетарната комисия. Това е много полезно техническо подобрение. По поставяне на законопроектитѣ — сѣщо. Добро е и задължението на председателя за контрола върху работата на комисията. Колкото и малки да сѣ, но добри сѣ и постановленията въ чл. 27 и 28 където не се предвижда трето четене на законопроектитѣ. При из-вестни условия това е полезна и интересна реформа. Въ чл. 47 сѣщо така има интересно нововъведение. Въобще има полезни и добри работи.

Но, г-да, трѣбва да кажа, че има нѣкои работи, които сѣ по-опасни. И по тѣхъ искамъ да кажа нѣколко думи, за да установимъ равновесието. Напр., по мѣстата на народнитѣ представители. Г-да, това е, както виждате, нѣщо, което дражни. Каква нужда има да се постановява това: ти ще седнешъ тукъ, ти — тамъ? Има две страни въ този Парламентъ, г-да.

Нѣкой отъ лѣво: По области!

П. Стайновъ: Въ избирателния законъ понятието „об-ласт“ не съществува. По този въпросъ, мисля, че пра-вительството и ония, които сѣ вписали това въ прави-льника, нѣма защо да настояватъ, за да се създаватъ из-лишни дразни. Може би народнитѣ представители сами биха седнали на мѣстата, както сѣ указани, но щомъ това се прави насилъ, то ще ги дражни и тѣ ще се противятъ. Освенъ това, турени сѣ тежки наказания: който е сед-налъ на друго мѣсто, може да бѣде изключенъ за 5 дни! Това дражни, г-да.

За времетраенето на речитѣ при първото четене на законопроектитѣ. Азъ знаа, че много се говори въ Пар-ламента, че то е една слабостъ на парламентаризма. Азъ, за себе си, напр., одобрявамъ времетраенето на говоре-нето, даже по бюджета и тронното слово, да се намали. Въ днешно време два часа речъ не се слуша. И моята речъ отъ единъ часъ ще ви омръзне, едва ли ще я изслушате, а колко остава за една речъ отъ два часа. Пъкъ има и второ четене, при което може да се говори. Така че азъ сѣмъ съгласенъ да се намали времето за говорене, но 45 минути, колкото е намалено, не е достатъчно. И другитѣ намаления, които сѣ направени на времето за говорене въ известни случаи, сѣ прекалени. Не бива да прекаля-ваме много, защото съ 5 минути намаление на това време може би нѣма да се постигнатъ голѣми резултати.

Сѣщо така има едно ограничение, неоправдано, при прекратяването на разискванията. По-рацо, г-да, бѣше казано, че разискванията могат да се прекратятъ, следъ като сѣ се изказали 6 души, обаче следъ това ония групи, които не сѣ се изказали, имаха възможностъ да се изка-жатъ. Сега какво е положението? 8 души народни пред-ставители като се изказатъ, свърши се.

Д-ръ К. Милановъ: Ако Събранието се съгласи да се прекратятъ дебатитѣ — тогава.

П. Стайновъ: Ами, г. г. народни представители, ако тия 8 души сѣ все отъ правителственитѣ и никой не е разкритикувалъ въпроса? Ние мислимъ, че по-добре ще бѣде да се намѣри една редакция, съ която да се даде възможностъ на онѣзи, които не сѣ съгласни съ преж-деговорившиитѣ 8 души, да могатъ да изкажатъ своето мнение. Опозицията, г-да, е единъ полезенъ факторъ въ всѣко народно събрание. Безъ оппозиция не може да има

Народно събрание. (Ржкоплѣскания отъ лѣво). И ако нѣ-кой си прави илюзията, че оппозицията, по единъ или другъ начинъ, може да се изгони отъ Народното събрание съ предварителни решения, трѣбва да има предъ видъ, че тогава мнозинството или тѣзи, които поддържатъ пра-вительството, ще се разцепятъ и пакъ ще има оппозиция. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Г-да! Не трѣбва да пренебрегваме значението на опо-зицията. Едно е значението на единъ законъ, гласуванъ при пълно критикуване отъ страна на оппозицията, при изслушване мнението на оппозицията, и друго е значе-нието на единъ законъ, който може шмекерски да бѣде гласуванъ съ прекъсване на разискванията. (Ржкоплѣс-кания отъ лѣво)

Азъ моля, г. г. народни представители, по този въ-просъ да не се хвърля печална сѣнка върху нашия Пар-ламентъ. Въ Франция не се позволява да бѣдатъ прекра-тни дебати, ако не се е изказалъ нѣкой противникъ на даденъ законъ; трѣбва да се изкаже нѣкой отъ опо-зицията и тогава се прекращаватъ дебатитѣ.

Д. Мачакчиевъ: Опозицията е съвѣстътъ на Парла-мента.

П. Стайновъ: Е, тѣзи претенции не можемъ да имаме!

Нѣкой отъ лѣво: И въ Англия чакатъ да чуятъ шефа на оппозицията.

П. Стайновъ: Въ Англия оппозицията се нарича „опо-зицията на Негово Величество“. Това наименование не значи, че оппозицията е противъ Негово Величество, а значи, че тя е една служба на Негово Величество. Тамъ винаги се казва „правителството на Негово Величество“ и „опозицията на Негово Величество“. И единитѣ и дру-гитѣ упражняватъ една функция на Короната, защото въ Англия на държавата се казва „корона“. Понеже стана дума за Англия, казвамъ каква е тамъ ролята на опози-цията.

Председател С. Мошановъ: Г. Стайновъ! Остава Ви само още 5 минути да говорите.

П. Стайновъ: Свършвамъ. — Сѣщо така нѣма никакви гаранции, че и хора отъ тая страна (Сочи налѣво) ще могатъ да влѣзатъ въ комисията. Председателътъ ще ги посочи, а той ще посочи хора само отъ тая страна (Сочи надѣсно), а отъ тая страна (Сочи налѣво) нѣма да по-сочи. Нѣма гаранция, че всички мнения или нюанси въ схващанията на народнитѣ представители ще бѣдатъ представени въ комисията, а такива нюанси съществу-ватъ. Мислите ли, че една комисия, избрана по този на-чинъ, ще даде ползотворна работа? Не. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Затуй, г-да, азъ мисля, че тукъ трѣбва да се дадатъ нѣкои гаранции въ това отношение, а сѣщо и за обез-печаване отговора на питанията и запитванията. Въ това отношение и въ стария правилникъ имаше дефекти. От-правниитѣ питане, чакашъ день, два, петъ, десетъ, петнаде-сетъ, месецъ — министърътъ не благоволява да отговори. Колко е хубава практиката въ английския парламентъ! Всѣки день, половинъ часъ преди започването на днев-ния редъ, се задаватъ въпроси на министъра: напр., какво мисли за събитията въ Чехословакия? Министърътъ от-говаря: „Външното министерство нѣма още достатъчно сведения“. Не дава веднага отговоръ. Това може да не за-доволява, но министърътъ иска да каже: „Това е външно-политически въпросъ, по който сега не може да се дрънка тукъ“. Или пъкъ: „Правителството на Негово Величество не счита за нужно и възможно да отговори“. Трѣбва да каже той това предъ пълното народно събрание. Мини-стерътъ може да отговори съ петъ думи, но да зачете На-родното събрание, да отговори. Това е контролъ на упра-влението. Нашата конституция ни дава възможностъ да се упражнява контролъ съ питанията и запитванията.

Трѣбва да има гаранция въ правилника, за да не се счита, че правителството е нѣщо повече отъ Камарата или чуждо на нея тѣло, а че то е свързано съ Камарата. То отговаря предъ насъ, има политическа отговорностъ на правителството и ние можемъ да го бلاميране. (Рж-коплѣскания отъ лѣво) Азъ знаа, че се проповѣдва друга доктрина, но тя е еретична — че правителството не отго-варя предъ Камарата. То отговаря, защото това е волята на конституцията. (Ржкоплѣскания) Така че, г-да, и по този въпросъ — за питанията и запитванията — трѣбва да се обезпечи отговорътъ отъ правителството.

Въ заключение, г-да, азъ съмтамъ този проектоправилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание набързо приготвенъ, набързо внесенъ. Голъма частъ отъ тия, които сж го писали, не сж имали време малко да практикуватъ и да видятъ какво става въ Народното събрание. Трѣбва, г-да, да се започне едно основно проучване за цѣлостенъ новъ правилникъ, съ огледъ на единъ новъ планъ, на единъ новъ духъ, за единъ новъ парламентаризмъ, за единъ новъ, освеженъ Парламентъ.

Ето какво би трѣбвало, г-да, да бжде направено. Щомъ не може да се дойде до единъ новъ правилникъ съ този проектъ, по-добре бѣше да не се внася единъ цѣлостенъ проектъ, а чисто и просто да се измѣнятъ нѣкои членове отъ сегашния правилникъ. Въ новия правилникъ, който ще се изработи и съ който ще се въведатъ реформи, трѣбва да се очертае новото схващане за новата Камара, за истинската роля и истинското значение на Парламента и въ този правилникъ да намѣри отражение и нашата воля за обновление на политическия и парламентарния животъ на страната.

Г-да! Или ще имаме ние волята — запомнете тѣзи мои думи — съ куражъ, съ твърдостъ и съ себеприцание да наложимъ самоограничения на Парламента, които ще доведатъ до неговата нова организация; или ще имаме куража да прокараме реформи за подобрене на неговата техника, за подобрене на парламентаризма; или ще имаме куража да издигнемъ престижа му, значението му, да очертаемъ истинската негова роля спрямо изпълнителната властъ и спрямо факторитъ въ страната, или ще го оставимъ да се обезличи, да се компрометира. Помнете, г-да, върху насъ тежи една историческа отговорност по отношение на парламентаризма. Не успѣемъ ли ние да превъзмогнемъ нашитѣ слабости, нашитѣ предрасждѣци и нашитѣ стари схващания, не успѣемъ ли да издигнемъ престижа на Парламента и неговата работоспособностъ, и заедно съ това да издигнемъ въобще истинската негова роля, знайте, г-да, че този Парламентъ ще бжде последниятъ Парламентъ на България и ние ще носимъ отговорностъ за неговото проваляне. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателъ С. Мошановъ: Има думата пирдопскиятъ народенъ представителъ г. Рашко Маджаровъ.

Р. Маджаровъ: (Отъ трибуната). Г. г. народни представители! Трѣбва да се извизия предъ васъ, че съмъ принуденъ да вадя отъ джобовѣтъ си бележитѣ, които да ми послужатъ за по-правилно развитие на моята мисль. Има единъ фактъ, който моля почитаемия председателъ да премахне: да нареди чекмеджетата на нашитѣ банки да се отключатъ. Наистина, има парламенти, като английския, кждето банцитъ на народнитѣ представители нѣматъ чекмеджета, но тамъ вънъ отъ залата всѣки депутатъ има на разположение отдѣлно помѣщение, кждето държи своитѣ книжа. Това, което се направи въ нашето Народно събрание съ чекмеджетата на банцитѣ, е едно новаторство, което е желателно да се премахне.

Г. г. народни представители! Азъ ще се огранича въ строгитѣ рамки на въпроситѣ, които могатъ да бждатъ възбуждани въ връзка съ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, а не съ конституцията, защото въпросътъ да бжде или не Търновската конституция е засегнатъ въ тронното слово, кждето се казва, че тя сѣществува и зданието даже, въ което тя се прилага, е наречено свещена сграда. Този формаленъ въпросъ — да сѣществува или не конституцията — ще се сложи на разглеждане следъ нѣколко дена, когато ние ще дадемъ нашия отговоръ на тронното слово, за да поднесемъ на Негово Величество мнението на XXIV-то обикновено Народно събрание по него.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ г. Георги Марковъ)

Значи, на менъ остава да се огранича, въ времето, съ което разполагамъ по правилника, който е още въ сила, да изложя бележитѣ си по представения ни за разглеждане проектоправилникъ за вътрешния редъ на настоящето Народно събрание.

Д. Нейковъ: Г. председателю! Трибуната е поставена на много лошо мѣсто, не можемъ да чуваме.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Сега почваме работа. Каквито дефекти има, ще се поправятъ; даже и тукъ не се чува.

Д. Нейковъ: Нищо не се чува.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Запазете тишина, г-да.

Р. Маджаровъ: Г-да! Ще влѣза въ разглеждане основнитѣ положения на проектоправилника. Азъ си позволявамъ, въ защита авторитета на българския народенъ представителъ, да помоля председателството, щото въ нашия правилникъ да легне едно постановление, че не всѣки човѣкъ може да подронва авторитета на народното представителство като колективно тѣло. Въ прѣдложение на извѣстно време презъ последнитѣ години, па и отъ завчера, сте констатирали какъ систематически се подронва авторитетътъ на една колегия, на която ние, и вие, и министритѣ сме членове, подронва се отъ хора звани и не звани. Навсѣкжде, кждето сѣществува парламентаренъ режимъ, винаги народното представителство е защитено отъ похитителитѣ, знайни и незнайни, които изхождатъ отъ свои лични интереси, когато нападатъ Народното събрание. Не трѣбва да мислимъ, че може да има вътрешенъ редъ въ българската държава, когато не сме възстановили авторитета на всички наши държавни учреждения. У насъ не остана нищо неохулено. Когато се заговори за Народното събрание у насъ или за която и да е институция, винаги намираме само отрицателнитѣ ѝ страни. Съ това ние безъ да създаваме подронваме нашето държавно, национално и политическо битие и после се чудимъ защо у насъ нѣма редъ, защо не се създава правилно развитие на нѣщата, което всички заедно желаемъ и се мѣчимъ да го постигнемъ въ нашата страна.

Ето това нѣщо липсва въ вътрешния правилникъ и то, споредъ моето разбиране, ще трѣбва да легне въ него.

Преди всичко, трѣбва да помислимъ и за възстановяване авторитета на народния представителъ. Какво е това раздѣляне на народнитѣ представители по области? Азъ съмъ 30 години народенъ представителъ; позволете ми да ви кажа, че съмъ следилъ живота на доста много парламенти. Знаамъ, че има парламенти, кждето депутатитѣ не могатъ да шарятъ, да се разхождатъ отъ едно мѣсто на друго, но не знаамъ никжде да се опредѣля съ правилникъ: както сж избрани народнитѣ представители по области, тъй да се нареждатъ въ Събранието. Избирателниятъ законъ, по силата на който ние сме дошли тукъ, не позволява да се застъпватъ интереси на области, а напротивъ повелява да се застъпватъ интереситѣ на цѣлокупния народъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

И. Робевъ: Какъ се избирате тамъ?

Р. Маджаровъ: Ето ви единъ въпросъ, по който се експлоатира вече навѣнъ и се шушука за кошари, което е недостойно за българското политическо обществие. Съ този начинъ на действие ние отиваме къмъ понижение авторитета на народното представителство. Знаамъ, че това не е направено умишлено. Може нѣкжде да има такова разпредѣление на мѣстата на депутатитѣ, но ние не трѣбва да търсимъ изключенията въ устройството на държавитѣ, а трѣбва това, което е общо, което е разумно и наложено отъ традицията, него да въвеждаме.

Минавамъ сега къмъ бележитѣ върху нѣкои постановления на самия проектоправилникъ. Ще се органича съ тѣзи бележки, които съмъ почерпилъ отъ опита и които съмтамъ, че трѣбва да се иматъ предъ видъ при изработването на правилника, за да има той по-голѣма сила при ръководене на парламентарната работа.

Първиятъ въпросъ е за продължителността на говоренето. Председателътъ и единъ отъ подпредседателитѣ, които избрахме, сж били дълги години депутати въ Народното събрание. Тѣ ще ви кажатъ, че въ Народното събрание въ България, отъ 30—40 години вече, не сме имали никога обструкция чрезъ дълги речи въ Събранието. Вземете дневницитѣ и ще видите, че сж много рѣдки изключения и то по много важни въпроси. Едно време се считаше за голѣмъ въпросъ отговорътъ на тронното слово. Тогава само двама-трима оратори сж надхвърляли два часа, опредѣлени за говорене, обаче никога не е имало обструкция — чрезъ дълго говорене да се опира работата на Народното събрание. Нѣщо повече: имало е Народни събрания, които сж чакали много министритѣ да имъ представятъ работа. Въ стария правилникъ и въ конституцията е казано кога трѣбва да се внесе въ Народното събрание бюджетътъ на държавата. Е добре, позволете ми на менъ, като на дългогодишенъ членъ на бюджетарна комисия и членъ на Парламента, да ви кажа, че ние сме чакали по цѣли месеци, докато се внесе бюджетътъ на държавата, най-важната и сложна материя, основата на парламентаризма на всички държави, срдѣствата, които събиратъ

и с които си служи държавата, но в Народното събрание бюджетът е минавал за 10—15 дни, без особени не, а почти без никакви спънки от страна на опозицията, които си позволяване да направи една обща критика. Та недейте мисли, че в този момент, когато в проктоправилника сте предвидили да се говори $\frac{3}{4}$ час вместо един час, вие ще приключите съ бюджета по-лесно, понеже малко оратори щели да излизат да ви обясняват известни въпроси и че с това правите нещо полезно за българския Парламент.

Но нека за миг се съгласим с мнението да се говори $\frac{3}{4}$ час, както предлагат подписавшият предложение, което става вече официално, понеже го е подписал и председателят на Народното събрание. Но когато давате всичката власт на председателя той да огнема думата, тогава дайте му и правото той, когато ние сме наговорили да води нашите дебати и да следи нашите мисли, да може да каже на даден народен представител: „Давам Ви необходимото време, за да изчерпите въпроса“, защото ще има, г. г. народни представители, въпроси, които не могат да се изчерпят в $\frac{3}{4}$ час в една страна, където чиновничеството, бюрокрацията не е подготвена да живее и да работи с новото време. Голъма част от вас, г-да, сте млади депутати и ще има да се убедите доколко е добросъвестно изпитане парламентарният дъг в нашето Народно събрание.

Ида сега на трети един въпрос — за комисията, Г-да! Няма да се спирам на конституционните функции на комисията. Аз знам, че тй с един помощен институт. Искам, обаче, особено да ви обърна внимание, че в тзи комисии не трябва да се избират народни представители, които само искат да четат имената си в вестникът, а след това да не стъпват в тхъ; а в тхъ трябва да влизат народни представители, които, веднаж избрани за членове, да присъствуват и влагат своята компетентност в заседанията на тзи комисии, където няма галерия, а има тежка парламентарна работа при изработването на законопроекти.

Г. г. народни представители! Ние сме длъжни, преди да критикуваме управлението, сами себе си да критикуваме и добросъвестно да изпълним длъжността си.

Минавам към състав на комисията. Аз ще обърна вниманието на председателя на комисията, която ще бъде избрана да прегледа този правилник, върху един въпрос — за единството въ законодателната дейност. Едно време, когато бха раздълени бюджетарната и финансовата комисии, ставаха често недоразумения, защото финансовата комисия разглеждаше работи, които трябва да бъдат разглеждани от бюджетарната комисия. Едно нововъведение се прави днес, като финансовата комисия става бюджетарна след като се попълни.

Г. г. народни представители! Аз обръщам вниманието ви на тая комисия, защото въ утрешния ден на нея ще предлежи да разглежда много въпроси въ връзка с едно законодателство въ продължение на четири години и с едно положение, което е крещящо. Въ утрешния ден намъ предстои да разгледаме много въпроси от държавен, социален, политически, стопански и културен характер. По-голямата част от тия въпроси засъгат финансите на държавата. Ето защо тая комисия трябва да бъде специално подбрана. Въ Европа се обръща голямо внимание на бюджетарната комисия. Въ Англия бюджетарна комисия е цялът парламент, въ която се разглеждат параграфъ по параграфъ бюджетът, а въ племума се правят само бележки, които се пишат въ протоколът, които се имат предъ видъ за следващата година. Когато поискате поправка на бюджета въ Англия, вашето предложение се гласува за идуща година, защото трябва да има редъ въ държавата.

Ще живеемъ и ще видимъ колко голямо е безредието въ най-важната частъ отъ живота на нашата държава — въ нейното бюджетно управление.

Ида на другъ единъ въпросъ. Трѣбва да има едно постановление въ правилника за уеднаквиране действията на комисията по известни въпроси, които сѣ общи. Преди нѣколко дена вие четохте въ „Държавен вестникъ“ закона за създаване Строителната дирекция. Въ тая дирекция отива една трета отъ Дирекцията на железницитѣ, цялото отделение за водитѣ отъ Министерството на земедѣлнето и отдѣлтѣ за пашницата отъ Министерството на общественитѣ сгради. Тая дирекция става по-голяма отъ едно министерство. Не трѣбва ли ние да обмислимъ какъ по въпроситѣ на тая дирекция ще действуватъ или ще решаватъ комисията на тритѣ министерства, които иматъ три отдѣлни бюджети? Ние трѣбва да обмислимъ този въпросъ, защото само за тая година бюджетътъ на тая дирекция се равнява на $\frac{1}{4}$ отъ цялѣ държавен бюджетъ.

Минавамъ по-нататѣкъ на единъ много важенъ въпросъ, но въротно съ нѣкои отъ васъ нѣма да мога да се спогодя по него. Това е въпросътъ за прошенията. Говорилъ съмъ много пѣти и сега ще кажа, че въ името на авторитета на народния представител, когото защищавахъ отъ уличната клевета преди малко, ние не трѣбва да правимъ нищо, което унижава нашия авторитетъ или често подкопава нашия моралъ. Това съмъ го изпитвалъ нѣколко пѣти въ Народното събрание.

По чл. 84 отъ конституцията е казано, че „всѣки български подданикъ има право да подава на надлежитѣ власти прошения, подписани отъ едно лице или отъ много лица. Учрежденията, установени по законъ, иматъ право да подаватъ прошения чрезъ своитѣ представители“. По този членъ се е създадо едно време практиката да се подаватъ прошения до Събраниято. И поради това създателътъ на българската конституция, покойниятъ Петко Каравеловъ, преди да умре, стоеше на тази точно банка, където стои сега г. Петковъ, всѣка сѣбота, когато се разглеждаха прошенията, като на задушница, за да пази морала на депутатитѣ и интереситѣ на държавното съкровище. Въ продължение на десеткѣ години съмъ воювалъ противъ тая практика и знамъ, че много и много лоши работи станаха.

Днесъ се говори за „голяма София“. Отворете дневницитѣ на Народното събрание, ако се не лъжа отъ преди 28 години, и вие ще видите въ една късна нощъ какъ единъ докладчикъ докладва едно прошение, чрезъ което всичката сѣтинска мера отъ обществена се обръща на частна собственост, която днесъ, по Мусмановия планъ, се прекроява. Идете въ Министерството на земедѣлнето, отворете архивата на горското отдѣление и ще видите, какъ въ продължение на десеткѣ години една по една най-хубавитѣ държавни гори се обръщаха на частни, общински и обществени. Това ставаше чрезъ прошенията, при решаването на които депутатътъ не носи тая отговорност, който има министърътъ.

Въ миналото имаме случаи тукъ да се уреждатъ съ прошения спорове между две села, минали презъ всички инстанции. Има сѣдебно решение, но идва единъ депутатъ, който чрезъ прошение измѣня това решение. Не искамъ да споменавамъ имена, г-да, но тѣ сѣ многобройни.

Г. г. народни представители! Ние видѣхме въ българския Парламентъ много работи, които говорятъ за понижение морала на депутатитѣ. И когато желаемъ новото, което и царскитѣ уста вчера произнесоха, ние трѣбва да бждемъ високо морални хора. Азъ знамъ случаи, когато тукъ се издигаше гласъ отъ народенъ представителъ: „Когато бѣхъ въ село, мене ме глобиха съ толкова и толкова хиляди лева; сега ще ме освободите, ще ми простите“ — и Народното събрание прощаваше! Азъ поискахъ отъ единъ министъръ-председателъ да се премахне това, а той ми каза: „Какво да правя; обичай, задушница!“ — и го остави.

Н. Атанасовъ: Нищо не се чува! Трѣбва да се премѣсти трибунала, г. председателю, за да можемъ и ние и Вие да чуваме!

Председателствуващъ Г. Марковъ: Председателството взема бележка, ще се коригира това, но сега е невъзможно.

Р. Маджаровъ: На всичката тази работа, г. г. народни представители, ще трѣбва да се тури край. Чета в „Зора“ отъ днесъ, на четвъртата страница е напечатано съобщение за първото прошение, подадено до XXIV обикновено Народно събрание. Съ това прошение единъ агрономъ съ жена си молятъ за реализиране на едно тѣхно облекчително дѣло. Това не е работа на Народното събрание.

Д. Гичевъ: Безъ високоговорители по-добре се чуваше. Да нѣма високоговорители.

Р. Маджаровъ: Азъ не искамъ да кажа, че трѣбва да се затворятъ вратитѣ на хората, които се нуждаятъ, да се отнесатъ до Народното събрание по неотговорнитѣ народни представителни трѣбва да се лишатъ отъ възможността да иматъ сѣдѣства и инициатива да удовлетворяватъ частни искания. Народното събрание е контроленъ институтъ, а не уравнилвачъ и не трѣбва да му се създава такава работа, която е на изпълнителната властъ и която понижава моралния му престижъ.

При такова едно положение, азъ считамъ, че всички прошения трѣбва да отидатъ къмъ съответнитѣ

стерства и министрите, когато намърят за добре, да ги внасят тук по законодателен ред. Тогава вече ще имаме министерската отговорност. Знаем как се вземаха мненията на министерствата по прошенията. Отнася прошенията в министерството, написва се мнението, подписва се и се внася в пленума на Народното събрание по начин, който ме накара в последната сесия да кажа: и у нас Парламентът се изразжда, което ще усътите в утрешния ден, когато ще ви се предяват искания и не ще знаете как да ги удовлетворите.

Не измъните ли правилника в това отношение и изберете комисия, тя ще бъде по-силна от вас. Азъ чета въ правилника за вътрешния ред, който вие представяте, г-да, че и съгласно конституцията, и съгласно този правилник, всички един законопроект, който народното представителство не е успяло да разгледа в една сесия, трябва да бъде внесен отново в следващата. Само за прошенията е запазена привилегията да не умира и тѣ си запазват даже реда, по който съ постъпили, за да не би някое прошение да не се удовлетвори.

Г. г. народни представители! Нека освободим Народното събрание от този недъг: да разглежда работи, които не са негови, защото това ще вреди на неговия престиж и ще понижава моралния уровень на българския Парламент. Азъ знамъ, че прошенията не са ново нещо. Прогения са се подавали от гражданите, когато не е имало парламентарен режим, когато не е имало свобода на печата, когато не е имало никакви съобщения въ XV, XVI, XVII, XVIII и XIX вѣкове. Въ Англия, въ борбата съ кралетъ или въ борбата съ правителствата, съ прибѣгвали до подаване до парламента на петиции, което на български се превежда прошения. Но, г-да, животътъ дотолкова се е развил, обществата дотолкова съ узрѣли, толкова съ вече срѣдствата да бъдатъ чути и зачетени правата на българските граждани, на колективитета, че днес не съществуватъ прошения въ никоя парламентарна държава. И у насъ не трябва да има прошения. Когато се подадатъ различни петиции отъ съюзи и други съ политическо съдържание, тѣ ще отидатъ до президентъ и той ще реши дали да ги докладва на Народното събрание, или да ги препрати на съответните министри. Ние трябва да изключимъ прошенията отъ ведомството на Народното събрание; да останатъ напълно въ ръцетъ на правителството тия прошения, които засѣгатъ частни въпроси, а прошения, които засѣгатъ политически въпроси, да бъдатъ внасяни тукъ отъ президентъ.

Г. г. народни представители! Ще си позволя да засегна тукъ още единъ въпросъ, който, споредъ моето разбиране, подлежи пакъ на разрешение отъ Народното събрание. Каза се отъ преждоговорияния, че Парламентътъ, добре устроеният Парламентъ е голѣма контрола върху изпълнителната власт. Този въпросъ, като единъ отъ елементите на парламентаризма по нашата конституция, азъ ще го засегна тукъ и, споредъ моето разбиране, той би трѣбвало да влѣзе съ едно постановление въ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

Г-да! Казаха ни, че конституцията се прилага. Каза ни го и Негово Величество вчера въ тронното слово, каза ни го и временниятъ председател, каза ни го и постоянниятъ председател. Ние още не сме влѣзли въ контактъ съ изпълнителната власт, съ правителството, по силата на това, че правилникътъ за вътрешния редъ не е работа на правителството, а е работа на президентъ и на Народното събрание. Ние още сме въ тази стадия, въ която действваме по стария правилникъ и свободно се изказваме. Като е така, и азъ искамъ да си кажа мнението по въпроса за контрола на Народното събрание.

Постановлението въ избирателния законъ, въ което изрично е казано, че министъръ не може да бъде избранъ за народенъ представител, е нарушение на конституцията, то отрича парламентарния режимъ, който е въ основата на Търновската конституция. Дали министърътъ е депутатъ или не, е второстепененъ въпросъ; първостепенниятъ въпросъ е дали министърътъ отговаря за своите действия предъ народното представителство. Веднажъ свикано народното представителство, то е господаръ, по силата на редица постановления отъ конституцията, да накара кабинетътъ да бъдатъ отговорни предъ него. Обаче тия, които считатъ себе си творци, а не разрушители на държавата, смѣтатъ, че у насъ тази работа трѣбва да бъде наредена чрезъ обичай или чрезъ правилника. И азъ предлагамъ, нека се чуе мнението на правителството, да каже дали народниятъ представител, който е назначенъ отъ Негово Величество за министъръ, запазва своя депутатски мандатъ или не. Защото, помнете ми думата, този

въпросъ ще се сложи по силата на нѣщата въ утрешния ден и, ако се приеме, че народниятъ представител, който е назначенъ за министъръ, запазва своя депутатски мандатъ, това ще улесни Короната, за да може тя по-правилно да действа, при единъ по-голямъ подборъ и съ една по-голяма увѣреностъ, че ще сплотява политически организирани сили въ България, когато търси вънъ и вътре въ Парламента хора, които ще могатъ действително да движатъ държавата въ правилното ѣ развите. Ето защо, ако този въпросъ се разреши инцидентно, както се иска, ще освободимъ народното представителство утре отъ внасянето на питання и запитвания, отправени до съответния министъръ, и не ще става нужда да свикне Народното събрание да спира по такъвъ начинъ действията на изпълнителната власт.

Недейте намира никаква умисль въ моите думи, когато по този частиченъ случай искамъ да разрешимъ единъ въпросъ, който ще ни вкара въ пътя на нормализиране положението на страната и ще улесни и Корона, и изпълнителна власт за по-правилно отправление на политическия животъ на българската държава.

Азъ ще свърша съ единъ частенъ въпросъ, който може би нагледъ нѣма връзка съ разисквания въпросъ, но който има значение за народното представителство. И азъ го повдигамъ, защото не съмъ заинтересованъ и защото, ще разберете, педирамъ за другите народни представители. Народното представителство ще заседава може би 1—2 месеца, но то е постояненъ контроленъ органъ на изпълнителната власт, защото то е задължено да си прави лични анкети въ цялата страна по всички направления и, когато дойде тукъ, да прави питання. Защо ще лишаваме народните представители отъ карти за безплатно пътуване? Азъ искамъ и този въпросъ да го разрешимъ положително въ правилника, тъй както навремето въ 1910 г. беше решенъ, което решение си остана и до 19 май 1934 г., отъ която дата насегне нѣмаме вече Народно събрание. Свършвамъ съ този въпросъ и моля и него да го решимъ въ благоприятна смисль.

Нѣкой отъ дѣсно: Оставете този въпросъ.

Р. Маджаровъ: Ще го решите, г-да. Азъ съмъ присъствувалъ на заседанията на Събранието, когато се решаваше въпросътъ за увеличение на дневните пари на народните представители, и слушашъ громки речи противъ това увеличение. Това беше за галерията, която, като си отиде, този, който говореше противъ увеличението, пръвъ отиде да си получи увеличената заплатата. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Когато се издаваха картите за безплатно пътуване, имаше народни представители, които държаха речи противъ картите — направете справка въ дневниците отъ 1910 г. — и тѣ първи си получиха картите. Тѣй че недейте ми възразява, за да се освободите отъ възможността да бъдете обвинявани, че вие първи сте си получили картите.

Свършвамъ съ бележките, които имамъ да направя по правилника. Ще отида и въ комисията да си кажа мнението. По въпроса за правилника, тъй както е сложенъ, има само едно съмнение, възбудено и отъ казанлъшкия народенъ представител г. Стайновъ — относно участието на оппозицията въ парламентарните комисии. Отъ 1908 г. до днесъ въ Народните събрания не зная случай оппозицията да е била лишена отъ участие въ парламентарните комисии. Надѣвамъ се и увѣренъ съмъ — защото противното би било безсмислица — че и въ случая въпросътъ ще бъде разрешенъ както по-рано. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Народното представителство днесъ още се опознава, то днесъ още се държи както въ всички бивши Народни събрания, съ едно противодействие на едни срещу други. Ние сме още малко ориентации, гледаме се съ подозрение, но следъ 1—2 месеца ще навикнемъ единъ къмъ другъ и тогава de facto ще станемъ хора, които по общите въпроси ще се сдружимъ и ще викаме „ура“, защото България е наша обща майка. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Когато говоримъ за единение въ народа, това единение не трѣбва да бъде тълкувано въ смисль, че всички ще се подчинятъ на една воля, а трѣбва да бъде тълкувано въ смисль, че по голѣмите въпроси, които се отнасятъ до съществуването на българската държава, до нашата национална и културна мощъ и развитие, до нашия вътрешенъ редъ, до интереситъ на нашето стопанство и до спокойствието на населението, ние ще бъдемъ единни и нѣма да се дѣлимъ помежду си.

Нѣкой отъ дѣсно: Вчера не бѣхте такива.

Р. Маджаровъ: Времето ще ни накара да бъдемъ такива.

Това сж голѣмитѣ въпроси, и така трѣбва да се схвататъ отъ всички ни, които вчера може да сме гласували по единъ или другъ начинъ, но въ утрешния день ще бѣдемъ единни, защото не само въ България, но и въ всѣка друга държава, въ която има парламентаренъ редъ, има и политически борби. Нѣщо повече, тия борби ги има не само въ плебисцитарнитѣ страни, но даже и въ страни, които се управляватъ автократически. Тѣзи борби ги има най-много въ най-парламентарната страна на Европа, Англия, кждето министъръ-председателъ е пълненъ господаръ на управлението на страната, но той е подъ контрола на опозицията, която представлява — право или криво — общественото мнение вънъ отъ народното събрание. И, г. г. народни представители, нѣма нищо страшно въ това, че ние днесъ сме се раздѣлили на две. Има едно важно — че ние трѣбва всичкиѣ наши мѣрки и приспособления да ги вкарваме въ нѣтя на нашето обединение. Различieto ни по политическиѣ въпроси е безъ значение за редовния вървежъ на българската държава.

Свършвамъ съ бедежкитѣ по правилника и се надѣвамъ, че, ако тия бедежки бѣдатъ взети въ съображение, ще можемъ да изчерпимъ следнитѣ три въпроси: първо, да имаме по-правилно функциониране на Народното събрание, второ, да издигнемъ още повече авторитета на президентуа и, на трето мѣсто, да създадемъ едно по-голѣмо единение между изпълнителната властъ и законодателната властъ и да се не дѣлимъ въ българския Парламентъ на два лагера, които се отричатъ единъ другъ. Този въпросъ ще го развия при другъ случай.

Нека вървимъ по правилния, нормалния редъ — чрезъ нововъведения да се създаде една общностъ между изпълнителната и законодателната власти за благо на българската държава, на българската нация. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: Преди да дамъ думата на следващия ораторъ, моля ви, г-да (Кѣмъ г. г. народнитѣ представители, дошли по-близо до трибуната, за да чуватъ оратора), да седнете на мѣстата си. Ние спрѣхме високоговорителя и сега се чува по-добре.

Има думата народниятъ представитель г. Григоръ Василевъ.

Г. Василевъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ бихъ желалъ вчерашниятъ день, 22 май, да остане една знаменита и свѣтла дата въ историята на нашата страна.

Още преди 19 май 1934 г., въ края на м. януарий с. г., азъ бѣхъ подадъ тукъ една интерпелация, въ която заяввахъ на бюрото: скоро ще имате превратъ, нѣма да имате конституция. Азъ се борихъ 3—4 месеца, но не получихъ възможностъ да развия интерпелацията си. Повечето отъ онѣзи, които направиха преврата, азъ ги познавахъ. Мнозина отъ тѣхъ вече сж ми казвали, че съжаляватъ за преврата и особено съжаляватъ за посегателствата противъ свободитѣ и за посегателствата противъ конституцията. Речта на г. генералъ Луковъ на 3 мартъ 1936 г. бѣше една знаменателна речъ, една действителна изповѣдь на единъ честенъ, доблестенъ войникъ и българинъ, който каза истината. Ние не желяемъ никакво възмездие, ние нѣмаме никакво чувство на мѣсто по отношение на миналото за тия грѣшки; но въ сжщото време азъ, който съмъ билъ тукъ 20 години, докато на май 1934 г. ме изпѣдиха отъ тукъ, и помня много нѣща, трѣбва да кажа, че зная много грѣшки, зная много недѣзи, но само слабитѣ хора смѣсватъ грѣшки съ недѣзи — доблестнитѣ и силнитѣ хора правятъ различие. Единъ събркалъ — каже му името. Единъ открадналъ — казватъ го. Защо трѣбва грѣшки на отдѣлни лица да ги хвърляте върху всички строители на България? Нима тая държава нѣма своитѣ майстори? Нима тази култура е паднала отъ небето? Не! Още първитѣ строители — Каравеловъ, Цанковъ — и тия отъ по-новата генерация — Стамболовъ, Стоилковъ — да не назовавамъ други имена — създадоха една страна съ редъ и закони. И азъ на гроба на Малиновъ казахъ това, което ми тежеше на душата. Позволете ми и тукъ да го кажа. За мене България се състои отъ тия три елемента: земята, нацията и конституцията. Конституцията — това значи правовия редъ. Конституция значи справедливостъ, значи редъ, миръ, сътрудничество, значи прогресъ. Всичко това, което имате днесъ, е създадено подъ покрива на конституцията, подъ нейното слънце. Отнемете на българския народъ конституцията — този народъ би загиналъ, по той нѣма да позволи да стане това. Ние не искаме възмездие, ние не искаме отмъщение, не искаме да ровимъ миналото съ лоши намѣрения, но заявяваме ви, че българскиятъ народъ е наситенъ на насилия, наситенъ е на посегателства, че той е възмажалъ, че този шестъ милиона свободенъ български народъ, заедно съ другитѣ два милиона несвободни българи, е едно морално цѣло, недѣлимо заедно. Този народъ е възмажалъ да твори своята история. А конституцията е най-блѣскавото дѣло на българския духъ, на българския гений. Ако има смисълъ да говоримъ за гений въ българската политика, това се отнася за авторитѣ на Търновската конституция. Тя е била измѣнявана нѣколко пѣти — може да бѣде ревизирана пакъ. Кажете си мненieto, съобщете го на народа, направете избори безъ насилия — направете ревизия. Това е единъ важенъ въпросъ. Бихъ казалъ какво бихъ прибавилъ и какво бихъ измѣнилъ, ако бихте възприели да се разглежда този въпросъ. Но, въ всѣки случай, конституцията е основата на българската държава, конституцията е основата на българската мощъ и който посѣга на конституцията, той не е българинъ, той е врагъ на българитѣ. (Бурни ржкоплѣскания отъ лѣво) Всѣки има право да иска конституцията, и който е добъръ мъжъ, който е просвѣтенъ човѣкъ, той трѣбва да бѣде великодушенъ. Но никой нѣма право въ тъмнината да посѣга противъ народа, противъ неговото бѣдее, противъ неговия животъ, противъ неговата сила и подиръ това да казва: прося милостъ. „Прося милостъ! Азъ искамъ сега така и после така!“ Признайте си грѣшката — милостъта е готова. Но откажете се отъ желанието да посѣгате на конституцията.

Конституцията е забележително дѣло въ много отношения, г-да. Прочетете я наново. Вземете книгата на Милокова — той бѣше професоръ тукъ преди 30 и толкова години — безспорно единъ приятелъ на България, безспорно единъ отъ най-умнитѣ хора въ свѣта. Той не сполучи въ 1917 г., но той не сполучи не по лична вина — негови сътрудници, негови другари не възприеха неговото мнение въ 1917 г., презъ пролѣтътъ. Той живѣе сега въ Парижъ и въ всѣки случай го ценятъ, забележете това, всички политически канцеларии, като единъ отъ най-начетенитѣ и най-виднитѣ държавници, отъ най-виднитѣ хора на политическата мисль на свѣта. Прочетете неговата книга. Тя е единъ хитъ на българската конституция! Е добре, тази конституция, азъ бихъ желалъ, отъ вчерашния день наново да бѣде възстановена, та да засияе и да не стане никога дума за посегателство противъ нея!

Преди нѣколко дена, на 26 априлъ, изтекоха 59 години, а идущата година, на 26 априлъ, по сегашния стилъ, се навършва 60-годишнината на конституцията. Трѣбва да я чествуваме, трѣбва да обявимъ този день за великъ националенъ день. Трѣбва въ всички български училища и църкви, въ градове и паланки, на този день единствена мисль, единственото възпитание, единственото насаждение въ душитѣ да бѣде — идеитѣ на Търновската конституция: право, редъ, справедливостъ, национална общностъ, национална солидарностъ, националенъ подеъмъ! (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

И. Робевъ: Туй да го впишемъ ли въ правилника? Има ли смисълъ да говоришъ по единъ въпросъ, по който ще имашъ сума време да говоришъ, когато се разглежда отговорътъ на тронното слово? Сега говоримъ по правилника. Има ли смисълъ да се говори сега по Търновската конституция?

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, г. Робевъ, седнете на мѣстото си. Моля и оратора да говори по предмета.

Г. Василевъ: Азъ говоря по въпроса, г. председателю. Ако се намѣри нѣкой да смѣта, че това не е по предмета, когато се разисква по правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, като една институция, създадена отъ конституцията, това показва, че този народенъ представителъ не познава своя мандатъ.

И. Робевъ: Нѣма нито една институция, която да не е създадена по конституцията. Тогава да започнемъ да говоримъ подъ редъ за всичкитѣ институции!

Д. Гичевъ: Обновата, на която ти бѣше директоръ, не бѣше създадена по конституцията.

И. Робевъ: Тази Дирекция за обновата бѣше създадена противъ твоята дейностъ, като конспираторъ. (Възражения отъ нѣкои отъ лѣво) Азъ съмъ изпълнилъ своя дългъ тѣй, както съмъ го разбиралъ (Нѣкои отъ лѣво тропатъ по банкитѣ) и съмъ готовъ да отговарямъ навсѣкжде. Но ти нѣмашъ право да говоришъ! Ти отрови душата на българ-

ския народъ, ти разби надеждитъ на този народъ! (Ржкоплъскания отъ дясно и центъра. Тропане по банкитъ отъ нѣкои отъ лѣво. Глъчка)

И. Робевъ: (Къмъ Д. Гичевъ) Тѣй тропаше ти и въ градоначалството въ Пловдивъ!

Г. Василевъ: Г. Робевъ бѣше прислужникъ на единъ републиканецъ — Попзлатевъ.

Конституцията създаде българската монархия, тя създаде българското Народно събрание, тя създаде нашитъ министерства, тя създаде българската просвѣта, тя създаде българското стопанство. Подъ топлото слънце на конституцията българскиятъ народъ въ всички посоки извърши единъ значителенъ прогресъ, 60-годишнината на който ще трѣбва да отпразнуваме следъ една година. Азъ ви съобщавамъ, че наскоро ще получите законодателно предложение отъ депутатитъ на Негово Величество, които не сж били поканвани да се събиратъ изъ манастиритъ (Ржкоплъскания отъ лѣво), да се създаде законъ, споредъ който денътъ, когато е гласувана Търновската конституция, става великъ националенъ день.

И. Робевъ: То може да бѣде законодателно предложение, но не е писано въ правилника. То е за депутатитъ, които повече мислятъ за доमतитъ, а по-малко на Народното събрание!

Г. Василевъ: Вие сте по-малко полезенъ отъ доमतитъ; доमतитъ сж твърде полезни, а Вие сте вреденъ.

И. Робевъ: Кажй, можешъ ли да ги консервирашъ; можешъ ли да упражнявашъ това занятие?

Председателстващъ Г. Марковъ: Нѣма ли да кажете нѣщо за правилника, г. Григоръ Василевъ?

Г. Василевъ: Сега идвамъ на него. Правилникътъ за Народното събрание, който сжествува . . .

Н. Стамболиевъ: (Казва нѣщо)

Нѣкой отъ дясно: Стига толкова!

И. Робевъ: Вие търсите все голѣми имена и авторитети. Защо и Власковъ да не бѣде авторитетъ! За тебе по-голямъ авторитетъ отъ Власковъ не може да има.

Н. Стамболиевъ: Ти се кълна и въ царъ Борисъ, и на други.

И. Робевъ: И ще се кълнемъ всѣки день въ името на царя на България, тѣй както вие се кълнете изъ подземията противъ България.

Н. Стамболиевъ: Жалко!

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни)

И. Робевъ: Ще има да си видимъ достатъчно смѣтитъ въ това отношение, защото тая несѣчена гора, която имаше по-рано, нѣма да я намѣрите вече.

Г. Василевъ: Правилникътъ може да бѣде прегледанъ и подобренъ. Ако конституцията е ревизирана петъ пѣти, очевидно, че и правилникътъ подлежи на измѣнение. Достатъчно е да се намѣри удобниятъ моментъ, да се проучи една реформа както трѣбва и да се постави на вниманието на народното представителство. Азъ съмъ готовъ да съдействамъ по този въпросъ, ако се постави въпросътъ за известно подобрене на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

Г-да! Азъ не сподѣлямъ мисълта на г. Петко Стайновъ за създаването на държавенъ съветъ — паренъ каша духа! Този държавенъ съветъ подиръ 19 май бѣше подготвенъ, за да превърне държавния глава въ пленникъ. Ние, отъ опозицията, сме за конституционния държавенъ глава. Ние искаме, той да зачита правата на народа, а ние да зачитаме неговитъ права. Нашиятъ договоръ е много ясенъ.

Д. Пешевъ: А не го поздравихте вчера, когато влѣзе тукъ.

Г. Василевъ: Ние го поздравихме и всѣки день го поздравяваме, но ние васъ не поздравихме.

Д. Пешевъ: Не е духовито това.

Г. Василевъ: Вие сте единъ републиканецъ. Вие ли ще ме прекъсвате? Откъде това туне?

Д. Пешевъ: Това, което разпирате, е една долна инсинуация. (Тропане по банкитъ отъ лѣво) Това може да говори човѣкъ, който не държи смѣтка за думитъ си. Г. Григоръ Василевъ говори за конституцията тогава, когато нѣма никакъвъ респектъ къмъ нея. Това сте Вие — единъ позоръ за конституцията, защото Вие я тѣпхете всѣки моментъ, когато имаше възможностъ за това.

Г. Василевъ: Вие сте едно протеже на Дамянъ Велчевъ и Кимонъ Георгиевъ.

Д. Пешевъ: Това е инсинуация, недостойна за единъ държавенъ човѣкъ, за какъвто Вие искате да се представите. Това е лъжа, който може да говори човѣкъ, който нѣма никакво чувство на отговорност. Това сте Вие!

Г. Василевъ: Кой Ви наложи въ банка „Български кредитъ“, ако не Дамянъ Велчевъ?

Д. Пешевъ: Вие сте забравили и правилникъ, и всичко, защото нѣмате смѣтка да държите за истината.

Г. Василевъ: Давате ми възможностъ да обясня почти-телното мълчание, което ние изразихме къмъ държавния глава вчера. По общо решение на групата депутати на Негово Величество, които бихъ желалъ да се назоваватъ националенъ конституционенъ клубъ въ Народното събрание . . .

Д-ръ К. Милановъ: Откъде го измисли туй?

Г. Василевъ: Ще го научите. — Тази група смѣта, че тронното слово се прочита отъ държавния глава, но отговорността за него ние я джиросваме на г. г. министритъ, а не на държавния глава. Вие искате да кажете: „Повдигни ме, чичо, да видя царя, а следъ това да се скрия задъ гърба му“. (Ржкоплъскания отъ лѣво) Ние искаме да кажемъ, че той не е отговоренъ по конституцията, а вие сте отговорнитъ Вие се криете задъ него и казвате: „Не го поздравихте, а ние ржкоплъскахме!“ Азъ бихъ желалъ да ржкоплъскаме на 19 май, когато азъ водѣхъ борба съ български офицери и казвахъ, че посѣгатъ на българската корона, а вие тогава бѣхте при Дамянъ Велчевъ. (Ржкоплъскания отъ лѣво)

Д. Пешевъ: Вие, които предизвикахте 19 май, нѣмате куража да поемете отговорността, а искате да я хвърлите върху други. Вие нѣмате доблестъ да поемете отговорностъ!

Г. Василевъ: Отричате ли се отъ Дамянъ Велчевъ?

Д. Пешевъ: Ще Ви кажа после.

Председателстващъ Г. Марковъ: Г. Василевъ! Говорете по предложението. И този въпросъ ще го разгледаме после.

Г. Василевъ: Ние не желаемъ да мѣсимъ държавния глава въ тукашнитъ дебати. По нашитъ разбирания които почиватъ на Търновската конституция, той не е отговоренъ. Може известно мнение, това или онова, да не ви харесва, но той не е отговоренъ. Не бива никой министъръ въ България, още повече депутатъ, да се крие задъ държавния глава. Това е недостойно, това е непозволено, това е несъвмѣстимо съ нашата честъ, като демократи. Онѣзи, които сж, така да се каже, група случайни депутати на Негово Величество, тѣ могатъ да правятъ какъвто щатъ.

Д. Пешевъ: Кои сж „случайни“ депутати, кажете ги?

Г. Василевъ: Тѣ се обаждатъ сами.

Нѣкой отъ дясно: За кои демократи говоришъ, за московскитъ ли?

Председателстващъ Г. Марковъ: (Къмъ народния представител Григоръ Василевъ) Говорете по предмета. Не закачайте народнитъ представители.

Г. Василевъ: Следователно, правилникътъ може да се измѣни. Измѣненията, които да предлагатъ, не сж много

бройни. Някои сж смъществени. Единъ въпросъ има тукъ: понеже по-рано въ правилника сж предвиджани оратори отъ групитъ, а сега нѣма формално групи, затова се смѣта, че реформата е необходима. Споредъ мене, и това не е прѣчка. Споредъ мене, стариятъ правилникъ спокойно можеше да ви изпрати до ваканцията, но ако много настоявате, ще направите промѣната. Споредъ мене, ще изгубите само много време. Не бива да го правите.

Държавния съветъ азъ не възприемамъ. Кодификационна комисия, солидна, напълно приемамъ, но да бѣде разширена, заздравена, на висотата си. А държавния съветъ, каквато бѣше мисльта на г. проф. Петко Стайновъ, не възприемамъ.

Стопански съветъ — да, трѣбва да се създаде. Азъ пледирахъ тая кауза години наредъ. Министъръ-председателъ, г. Мушановъ, обеща десетъ пѣти въ печата, че ще го направи, но не го направи. Имате два образаца. Вземете французкия Conseil National, вземете и гръцкия. Прочетете ги и десетъ дни съ десетъ вещи лица — ще имаме единъ великолепенъ стопански съветъ. Ако има държава въ Европа, която има нужда отъ стопански съветъ, това е България. 25 души стигаатъ. Постоянно ще работи, една и сѣща програма ще развива, но ще я развива и разнообразява; постояненъ прогресъ въ съгласие съ всички стопански фактори. Имаме богато поле за работа. Не стана. Нека да стане. Този стопански съветъ да изработва мненията. Той ще има съвѣщателенъ характеръ. Не може да има законодателенъ характеръ. Нека да заставимъ министритъ, преди внасянето на единъ законопроектъ, да взематъ мнението на стопанския съветъ; да не внасятъ свой проектъ, докато не бѣде разгледанъ отъ този съветъ.

Сената не го приемамъ, не намирамъ за нужно да го създаваме, защото каквото и да разправяте, българскиятъ битъ е демократиченъ. Хората намиратъ материалъ да ругаятъ еднаа камара, а като турите две — ще ругаятъ двойно: „Имахме си едно дембелхане, станаха две“. Да вземемъ за примѣръ Чехия. Вземете тѣхното. Утре може да го осъществимъ. Тѣ иматъ единъ постояненъ парламентаренъ съветъ, който работи, когато Камарата не е въ заседания. Тоя съветъ се сношава съ министерствата и решава по законодателнитъ инициативи. Тамъ сж хора отъ всички сръди. Този законодателенъ постояненъ съветъ точно отговаря на едно друго обществено сдружение, свободно — на Народни рада, което работи вънъ, безъ да бѣде свързано съ Парламента. Чехитъ въ това отношение сж най-добре организирани. Отъ всичкитъ течения, безъ изключение, отъ най-крайната дѣсница до най-крайната лѣвица, всички сж представени въ Народни рада, всички сж представени и въ постоянния парламентаренъ съветъ. Той постоянно заседава. Всички въпроси отиватъ тамъ. Когато Камарата заседава, той наблюдава — не се събира. Когато нѣма Камара — той е на линия — има правителство, има президентъ и всичко е наредъ.

Това искахъ да отговоря на г. проф. Стайновъ, защото този уклонъ къмъ сенатъ като-че-ли се явява като единъ призракъ отъ неговитъ духовни предшественици презъ 1879 г. Българскиятъ битъ не позволява това, както сѣщиятъ български битъ, стопански, психологически и исторически, отрича фашизма. Фашизмътъ може да бѣде великолепна теория, гениално нѣщо, но българитъ не могатъ да го смелятъ, той е за други условия. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Не отричамъ идеитъ, не отричамъ и заслугитъ на хората и деятелността имъ — не. Общо взето има две системи: една демократично-парламентарна, конституционна, и другата е, която бѣше, както каза г. проф. Стайновъ, линията на 19 май — т. е. ключъ на Събранието; нѣма да пишете, нѣма да приказвате, ние всичко ще уредимъ! Уредихте го, но народътъ не е доволенъ отъ това. Ние искаме свобода. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Искаме това, което е искалъ Ботевъ; искаме да бждемъ съ Левски, искаме свобода.

Г-да! Азъ свършвамъ — последенъ въпросъ.

За мене въпросътъ е поставенъ така, както и за народнитъ представители на Негово Величество, които ние наричаме двувластни.

Нѣкой отъ дѣсно: Вне унищожихте тази свобода.

Другъ отъ дѣсно: Тукъ циркъ ли е?

Г. Василевъ: Тукъ е Народно събрание, а циркъ бѣше въ Сливенскитъ бани и въ Дръновския манастиръ. Тукъ е Парламентъ.

Сѣщиятъ отъ дѣсно: Недейте обижда. Свобода, свобода, свобода!

Г. Василевъ: Какъ се казвате? (Възражения отъ дѣсно)

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни)

Сѣщиятъ отъ дѣсно: Да не мислите, че ни е срамъ, че сме народни представители на царя? Гордостъ е това за насъ. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно)

Г. Василевъ: Да ви кажа една приказка. Когато гр. Фердинандъ се казваше още Кутловица, бѣха поставили да избератъ руския царъ за депутатъ! (Възражения отъ дѣсно)

М. Михайловъ: Когато правимъ провѣрка на изборитъ, тогава ще приказваме за това.

Г. Василевъ: Г-да! Имате единъ экзаменъ, единъ изпитъ да минете. (Възражения отъ дѣсно) Г. председателю! Направете имъ бележка да не ме прекъсватъ.

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, не прекъсвайте.

Г. Василевъ: Нашето мнение е ясно и категорично. Всички заявяватъ, че сте за конституцията.

Д. Пешевъ: Нѣма съмнение.

Г. Василевъ: И нови, и стари. Това е прекрасно, това приемаме. Който е за конституцията, не може да бѣде за цензурата. Докато поддържате цензурата, докато не дигнете цензурата, вие тѣпчете конституцията. Вдигнете цензурата, преди да бждатъ поставени въпроситъ на дневенъ редъ. Ще искате одобрение на закони, ще искате одобрение на минало. При липса на цензура ще бѣде друго, а при цензурата ще бѣде по-тежко за васъ. (Възражения отъ дѣсно)

С. Радионовъ: Много рано, много прибързано говорите. . . . Ще се разберемъ, почакайте. (Голѣмъ смѣхъ отъ лѣво)

Г. Василевъ: Ще Ви прати при нѣкой ученикъ да вземете уроци по български езикъ. (Възражения отъ дѣсно)

Д. Пешевъ: Продължете по-сериозно, за да се свърши тази работа.

Г. Василевъ: Азъ съмъ къмъ края на своята речъ. Щѣхъ да свърша, ако не бѣхте ме прекъсвали.

Нѣкой отъ дѣсно: Дразните.

Г. Василевъ: Какво Ви дразни? Конституцията ви дразни.

Нѣкой отъ дѣсно: Недейте обвинява насъ — ние сме млади.

Г. Василевъ: Ще привикнете. — За момента политическиятъ въпросъ е поставенъ така. Отъ всички страни се заявява: ще възстановяваме и ще градимъ. Заявявамъ категорично, че както по стопански въпроси, така по политически въпроси, тѣй и по земедѣлнето — отъ което нашиятъ маситъ министъръ Банковъ изпусна водното отдѣление, взема му го г. министъръ Ганевъ, но ще го разтоваримъ отъ тази му грижа, защото много ще му стане, ще се претовари — но всички въпроси готови сме да обсъждаме и да подкрепяме всѣко ново сръдство, всѣка нова идея, която е на основа на конституцията и може да бѣде полезна за българския народъ. Новаторството не се състои въ думата. Много новатори фазираха, най-много — шефътъ на г. Робевъ — Попзлатевъ. Той бѣше казалъ на едно мѣсто, че говорилъ 500 речи.

И. Робевъ: По този въпросъ той може да конкурира съ тебе.

Д-ръ К. Милановъ: Оставете това.

Г. Василевъ: Бѣше вземалъ театъръ „Роялъ“, другъ да не може да говори. Нѣма кино, нѣма нищо. Той ще говори отъ сутринъ до вечеръ. Той казваше: ново, ново, ново — нова държава. Но, първо, новото трѣбва да бѣде умно, второ, трѣбва да бѣде проучено, трѣбва да бѣде полезно и да бѣде на почвата на свободата. Новото е винаги полезно. Хората направиха аеропланъ, съ 500 км. въ часъ.

Нѣкой отъ дѣсно: Нѣщо по правилника кажете.

Г. Василевъ: Много придобития има въ техниката. Но ние искаме да знаемъ какво ново ще направите. Къде ви е програмата? Вие програмата си не сте посочили. Искате да заздравите режимъ конституционенъ. Ще подкрепимъ това безъ компенсации, безъ пазарлъци, съ най-голямо удоволствие. Дайте си новитъ реформи. Отдавна сме жадни да ги видимъ и да ги чуемъ. Вие казвате: чакайте, ще дойдатъ.

Нъкой отъ дъсно: И тѣхъ ще видите.

Г. Василевъ: Обаче, за да може българскиятъ народъ да се зарадва и да се уснокои отъ 22 май, необходимото условие, първото условие е да вдигнете цензурата.

Д. Пешевъ: Най-малко морално право имате Вие да говорите за цензурата, защото съ едно писмо до министъръ-председателя искахте да се приложи цензура за едно чисто литературно, художествено произведение. Вие нѣмате морално право да приказвате за цензурата.

Г. Василевъ: Кое?

Д. Пешевъ: Азъ четохъ Вашето писмо, адресирано до министъръ-председателя, въ което искате цензурата да спре едно литературно, чисто художествено произведение.

Г. Василевъ: Кое е то?

Д. Пешевъ: Едно приказвате за галерията, а вършите друго въ действителностъ. (Ржкоплѣскания отъ дъсно)

Г. Василевъ: Вие спъвате.

Д. Пешевъ: Азъ съ собственитъ си очи четохъ това писмо.

Г. Василевъ: За какво се отнася това писмо? — Азъ поканвамъ г. Пешевъ, понеже не го чувамъ за какво писмо говори, да донесе писмото.

Д. Пешевъ: Азъ съжалявамъ, че г. министъръ-председателятъ не е тукъ. Това писмо бѣше адресирано до министъръ-председателя, и Вие въ това писмо искахте да се спре чрезъ цензурата публикуването на едно литературно произведение, не политическо.

Г. Василевъ: На кого?

Д. Пешевъ: Писмата на Лора до Яворовъ. Г. министъръ-председателятъ е живъ и той ще свидетелствува.

Г. Василевъ: Но кажете и за какво се касае. Засѣгаше се честъта на семейството Петко Каравеловъ. Г. Пешевъ! Вие имате единъ учителъ — Дамянъ Велчевъ, а азъ имамъ Петко Каравеловъ.

Д. Пешевъ: Това, което Вие казахте, е нищо повече отъ една инсинуация.

Г. Василевъ: Вие сте защитникъ на една порнография. Това бѣ работа на единъ безчестенъ типъ, който иска да петни семейната честъ на Каравеловъ. Азъ съжалявамъ, че Вие сте тамъ и не се свѣните. Азъ Ви изказвамъ своето презрение, че сте въ този лагеръ. За честъта на Каравеловъ, за честъта на неговата жена и дъщеря...

Д. Пешевъ: Не могатъ да ме засегнатъ Вашитъ думи.

Г. Василевъ: Не Ви е срамъ! Нѣмате понятие що е литература! Вие сте защитникъ на порнографията!

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Г. Григоръ Василевъ! Правя Ви бележка.

Г. Василевъ: Вие ли ще ми правите бележка? Азъ ще Ви направя бележка. Вие днесъ станяхте председателъ и нѣмате чувство на обективностъ. Ония отъ дъсно не ме оставятъ да говоря. Защо не ги спрете Вие?

Г.-да! Азъ свършвамъ. Казахъ ви: ако правилникътъ бѣде поставенъ на второ четене, по отдѣлнитъ въпроси, гдето има нѣщо добро, ще го защитимъ открито. Гдето смѣтаме, че има неудобства, ще ги посочимъ. Сега сме при първото му четене. Сега вие съ открити карти казвате какъ ще служите на България. Досега 4 години бѣхме въ тъмнина.

Е. Екимовъ: Радио Москва ще Ви каже.

Г. Василевъ: Вие нищо не слушате. По-добре вървете си въ къщи. Или идете долу да си пиете кафето. Какво ще слушате тукъ? Вървете въ Долна-баня. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Желателно е да идете въ Дръновския манастиръ или въ нѣкоя почивна станция. Друго не ви трѣбва. (Оживление отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля тишина, г.-да

Д. Марковъ: Парламентътъ не е циркъ. Уважавайте Парламента.

Г. Василевъ: Както започнахъ, така и свършвамъ: желателно е...

Д. Марковъ: Свършвайте!

Г. Василевъ: Колкото по-малко ме прекъсвате, толкова по-бързо ще свърша.

Д. Марковъ: Нищо не каза по правилника.

Г. Василевъ: Вие трѣбва да се научите да слушате. Трѣбва да привикнете, да се школувате да слушате човѣка, съ когото не сте съгласни.

Завършвамъ съ едно мое желание. Знаемъ всичката отговорностъ за думитъ си. Може да не ги сподѣляте, но нѣма защо да се съмнявате, че ви говоря искрено. Сега моето желание е да се направи най-доброто отъ 19 май насамъ, да се постави държавата на релси, да трѣгне държавата по спокойния пътъ на конституцията, или, както се казва на народенъ езикъ — да трѣгне по царския пътъ, по пътя на политическата сигурностъ. Само по тоя пътъ можемъ да ви помагаме, да ви сътрудничимъ всички. Тогава и народътъ, и държавата ще бѣдатъ доволни. Който народенъ представителъ може да се освободи отъ неприятноститъ на вчерашнитъ избори и иска да бѣде тукъ полезенъ, този е пътътъ за него. Не е възможно, обаче, да има сътрудничество между насъ, нѣма да има спокойствие, нѣма да се получи вѣра въ народа, че действително се е направила хубава, цѣлебна крачка напредъ — да не кажа спасителна, а цѣлебна крачка — приятна за цѣлия народъ, щомъ като искате да засада Камарата при нейно величество цензурата и тя да бѣде надъ Парламента. Цензурата трѣбва да бѣде първата жертва. Безъ тая жертва никой нѣма да ви върва. Ако нѣмате куражъ да махнете цензурата, вие ще докажете, че не сте за конституцията, нарушавате я, и тогава ще се постави единъ свършено неприятенъ въпросъ: въ България, значи, е свиканъ единъ Парламентъ за прикритие, Парламентъ, който трѣбва да прикрие диктатурата. Такъвъ Парламентъ, който ще прикрива диктатурата, нито ще трае, нито ще създаде нѣщо, нито ще бѣде полезенъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) Тоя Парламентъ ще бѣде вреденъ и за васъ, и за насъ, и за страната.

И ние искаме като васъ нови реформи — приемаме ги, дайте да ги обсъдимъ. Азъ ще ги гласувамъ съ по-голямо удоволствие отъ васъ, щомъ съ разумни и полезни за страната — който и да бѣде на министерската маса. Дайте доказателства, че се строи по всички линии — ще намѣримъ мѣсто и за водното отдѣление, и за пѣтищата. Ще обсъдимъ всичко и всичко добро ще бѣде прието. Но първото условие е: цензурата въ Орландовци! Погребете цензурата или, ако не я погребете, тя ще погребѣ Камарата, ще погребѣ и васъ. Цензурата ще засѣчи вашия патриотизъмъ. Народното представителство, което тукъ се мисли за болшинство, не трѣбва да има амбицията да постави надъ себе си единъ господаръ. Не може единъ Алтимировъ да командува.

Д-ръ Н. Найденовъ: Кой е той?

Г. Василевъ: Цензурата.

Д-ръ Н. Найденовъ: Нѣмашъ срамъ. Приказвашъ глупости.

Г. Василевъ: Краятъ на цензурата е начало на свободата и на българския подеъмъ. Държите ли цензурата, ще подозираме, че задъ цензурата стои диктатурата, задъ диктатурата стоятъ лоши замисли, а задъ тия лоши замисли стои съзаклятието противъ българската конституция. (Ржкоплѣскания отъ лѣво и викове „Ей“ отъ дъсно)

Председателствуващ Г. Марковъ: Има думата народният представител г. Христо Мирски.

Х. Мирски: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ще говоря въ една атмосфера на раздразнение и нетърпимост, която ме навежда на мисълта, че ако редът не се спазва, ако има нетърпимост и такова раздразнение ако се въвеа, каквито и правилници да бъдат сложени тукъ за разглеждане и одобрение, не ще бъдат въ състояние да въдворятъ редъ, да създадатъ благоприятни условия за законодателна дейност. (Единъ народен представител отъ лъво рмкопелска)

Направи се намеък, че трѣбва да се говори преди всичко по проекта, който днесъ разглеждаме, като се отрича правото на ораторитъ отъ трибуната да споменаватъ нѣщо за конституцията. А конституцията не е нищо друго, освенъ сборъ отъ правила, които определятъ формата на управлението, върховнитъ власти на държавата и правата на гражданството, които държавата трѣбва да почита. Въ чл. 104 на нашия основенъ законъ, конституцията, изрично е казано, че този висшъ институтъ, Народното събрание, самъ определя вътрешния си редъ. А въ чл. 94 на конституцията е казано, че особенъ правилникъ за Народното събрание ще се създаде за наказанията, за държането на министритъ и на членоветъ на това Народно събрание.

Врѣзката, която съществува между правилника и конституцията, всѣки ще я забележи, когато хвърли погледъ въ самата конституция. Много постановления отъ конституцията се повтарятъ въ този правилникъ. Цѣлата глава 14 на конституцията съдържа постановленията, които трѣбва да се спазватъ отъ законодателното тѣло при извършване на най-важната работа въ Народното събрание. Ние винаги изхождаме отъ съображението да се спазватъ постановленията на нашата конституция, а тоя правилникъ, който е внесенъ за одобрение, споредъ моето разбиране, е въ разрѣзъ съ постановленията на основния законъ — конституцията. Като хвърлимъ погледъ върху постановленията на предлагания проектъ, ще видимъ, че той не съдържа никакви нови разпореджения, освенъ такива, които ограничаватъ правата на народнитъ представители. Всички други постановления сѣ приповторение на постановленията на предишния правилникъ, както каза и преждеговорившиятъ. Мене ме интересуватъ сега само ония постановления — и върху тѣхъ ще се спира — съ които се посѣга на самата конституция. А ние, които оня денъ се клехме, че ще наизмъ светомъ тая конституция, не можемъ да гласуваме тия противоконституционни постановления.

Й. Робевъ: Кон сѣ тѣ?

Х. Мирски: Имайте търпение, уважаемий господине, и ще ги чуете. Азъ започнахъ съ бележката, че тукъ трѣбва да има търпимост, а не раздразнение.

Първото нѣщо, което ми направи впечатление, г. г. народни представители, това е постановлението въ чл. 5, буква „б“, отъ проектоправилника. Въ стария текстъ на чл. 5, буква „б“, е казано, че длъжноститъ на председатели сѣ: „Да подлага на Събранието всички законопроекти и предложения, внесени отъ правителството или отъ народни представители“. Въ новия текстъ, обаче, се прави едно разграничение, което азъ не мога да си обясня. Казано е: „Да предлага за разглеждане отъ Събранието всички законопроекти, внесени отъ правителството, или предложения отъ народни представители“. Защо се прави това разграничение: „Законопроекти, внесени отъ правителството, или предложения отъ народни представители“? Дали не ще може да се тълкува този текстъ впоследствие въ смисълъ, че народнитъ представители нѣматъ право да внасятъ законопроекти, а законопроекти има право да внася само правителството; ние ще имаме право, значи, да правимъ само предложения. Съпоставете този текстъ съ чл. 109 отъ конституцията, въ който е казано изрично следното: „Законопроектитъ и предложенията на правителството се внасятъ въ Народното събрание отъ надлежнитъ министри по царска заповѣдъ. Всѣки представителъ сѣщо може да внесе въ Народното събрание законопроектъ или предложение“. Азъ, като се постаряхъ да намеря обяснение защо се прави това разграничение въ чл. 5, буква „б“, на проектоправилника, не можахъ да намеря друго обяснение, освенъ това, което ви казахъ.

Г. г. народни представители! Ще направя само нѣкои кратки бележки, защото скѣпя времето на Народното събрание. Не знамъ защо въ проектоправилника се изоставятъ ония постановления отъ стария правилникъ, съ които се гарантираше надзорътъ на Народното събрание досежно стопанската частъ, веществената отчетност и правилността на разходитъ на Народното събрание. Споредъ стария

правилникъ и споредъ досегашната практика, съществуваше особенъ контролъ върху извършването на разходитъ въ Народното събрание, който контролъ се упражняваше отъ избрани отъ Народното събрание депутати.

Д. Марковъ: Това противоречи ли на конституцията?

Х. Мирски: Що се касае до съкратяване времето за говорене, азъ го одобрявамъ, защото смѣтамъ, че съществената работа въ единъ парламентъ се върши преди всичко въ комисиятъ, където трѣбва да влизатъ по-компетентни хора, които ще могатъ да бъдатъ полезни съ предложенията, които ще направятъ. А сѣщо така съществената работа се върши тукъ при второто четене, когато се правятъ конкретни предложения. Всѣко говорене тукъ може да бъде въ общи думи, по политическото положение на страната, и то има друго значение, но най-съществената работа се върши въ комисиятъ.

Едно нововъведение въ тоя проектоправилникъ е премахването на третото четене, съ една опасност, която съзирамъ въ чл. 49, където е казано: „Следъ гласуването на законопроектитъ или предложенията на второ четене, могатъ да се правятъ прибавки и добавки само отъ правителството, което писмено ги съобщава на председателството“. Това постановление, споредъ моето разбиране, е опасно, защото единъ законъ, който е гласуванъ отъ Народното събрание на второ четене, може да се обрне съ кратката нагоре съ единъ бележки, които ужъ сѣ незначителни, но въ сѣщностъ могатъ да измѣнятъ коренно законитъ.

Нѣкой отъ лъво: Тѣмъ тази е и целта.

Х. Мирски: Ако това право се дава на правителството, то трѣбва да бъде дадено и на народнитъ представители — и то само за малки, несъществени редакционни поправки, както това е било досега, но не и за поправки, които засѣгатъ сѣщността.

По определяне дневния редъ на заседанията пакъ има едно постановление въ проектоправилника, съ което се ограничаватъ правата на народнитъ представители. Въ стария правилникъ имаше едно постановление, което даваше право да се правятъ известни пререкания между народното представителство и председателството, въ връзка съ определяне дневния редъ. Въ чл. 20 на стария правилникъ е казано: „По дневния редъ за следното заседание председателътъ се съвещава съ Събранието“. Това постановление сега се премахва и като че ли се ограничаватъ да се изказваме по дневния редъ и трѣбва да приемемъ дневния редъ, който ни се предлага отъ председателството.

Друго едно постановление, което трѣбва да спре нашето внимание, това е чл. 30 отъ проектоправилника, текста на който азъ намирамъ противоконституционенъ. И понеже господинътъ преди малко искаше да му кажа нѣщо противоконституционно отъ тоя проектоправилникъ, азъ ще му кажа защо намирамъ този текстъ за противоконституционенъ. Казано е въ чл. 30 отъ проектоправилника: „Министритъ могатъ да изпращатъ длъжностни лица, за да дадатъ освѣтления предъ комисиятъ“, докато чл. 28 отъ стария правилникъ гласи друго: „Комисиятъ могатъ да поканватъ чрезъ председателитъ си министритъ, комисаритъ на правителството и частни лица, за да имъ искатъ обяснения и освѣтления“. Значи, докато по силата на стария правилникъ комисията е властна да повика единъ министъръ или единъ комисаръ да даде обяснения, въ чл. 30 отъ проектоправилника се отнема това право на комисията, а се създава друго право на правителството: да изпраща и налага известни лица, които да даватъ обяснения. А нашето мнение е министритъ или комисаритъ или по-компетентни лица да даватъ тия обяснения.

Д. Марковъ: Кой отъ текстоветъ на конституцията ще цитирате насреща?

Х. Мирски: Чл. 90 отъ конституцията не ви дава това право. Чл. 90 казва: „Министритъ могатъ да се намиратъ въ заседанията на Събранието и да взематъ участие въ препирнитъ. Събранието е длъжно да изслушва министритъ“ и пр. Чл. 91 отъ конституцията говори за особени комисии. А чл. 92 гласи: „Събранието може да поканва министритъ и комисаритъ да дойдатъ на заседанието, за да даватъ потребнитъ сведения и разяснения. Министритъ и комисаритъ сѣ длъжни да дойдатъ въ Събранието и да дадатъ лично исканитъ обяснения“.

Д. Марковъ: Но за комисиятъ говорихте преди малко!

Х. Мирски: Комисията, уважаемий господине, не е нищо друго, освенъ органъ на Събранието. Това трѣбва да знаете, преди да прекъсвате.

Друго нѣщо, което ми прави впечатление въ този проектоправилникъ и на което г. проф. Стайновъ се спрѣ, то е постановлението досежно анкетнитѣ комисии. Докато въ текста на стария правилникъ се изхожда отъ положението, че провѣрката на изборитѣ не е единъ политически актъ, а е по-скоро единъ съдебенъ актъ — да се провѣри правилността на избора — докато по-рано имаше едно постановление, въ което се казваше, че анкетнитѣ комисии сѣ длъжни да се ограничатъ само въ провѣряване на въпроситѣ, възбуждени по избирателнитѣ протоколи и върху подаденитѣ въ срокъ констестации, сега, по новия текстъ, на анкетната комисия се дава неограничено право да провѣрява работи, за които не е имало оплакване. Не може народниятъ представителъ да бѣде поставенъ подъ една неизвѣстностъ, да не знае каква ще бѣде неговата смѣлка като избраникъ, да бѣде неговото стоеще тукъ въ Парламента въ зависимостъ отъ работата на една анкетна комисия, която ще провѣрява работи, които не сѣ изложени въ констестации, които ще работи произволно.

Д. Марковъ: Както касираха избора въ Орѣхово въ 1932 г.

Х. Мирски: Азъ не съмъ длъженъ да давамъ смѣтка за онѣзи, които сѣ вършили това.

Д. Мирковъ: Вие сте старъ парламентаристъ.

Н. Петковъ: Той бѣше тѣгава противъ касирането.

Х. Мирски: Азъ мога да кажа само едно — че съмъ въставалъ противъ всѣка неправда, откъдето и да е идвала тя.

Д. Мирковъ: Вие бѣхте тогава отъ бошинството.

Х. Мирски: Дори и като правителственъ депутатъ не съмъ премѣлчавалъ.

Друго опасно постановление, което намирамъ смѣщо и за противно на конституцията, е постановлението въ чл. 50 отъ проектоправилника, следъ което въ скоби е поставено: „Чл. 112 отъ конституцията“, като е пренебрегнато постановлението на чл. 110 отъ конституцията, което е по-сѣществено и което трѣбва да бѣде взето предъ видъ, когато се създава този правилникъ. Въ чл. 50 отъ проектоправилника е казано: „Правителството може да оттегля внесенитѣ отъ него законопроекти. (Чл. 112 К)“. Но кога правителството може да ги оттегля? Всѣкога ли? И тогава ли, когато тѣ сѣ гласувани и на второ четене? Не, защото това не позволява конституцията. Въ чл. 41 отъ стария правилникъ е казано, че може да се оттеглятъ, стига да не се е гласоподавало изцѣло върху тѣхъ. И такава е постановлението на чл. 110 отъ конституцията, който гласи: „Всѣкой законопроектъ или предложение, които сѣ внесени въ Събранието, могатъ да се взематъ назадъ, ако не е станало още свършено гласоподаване“. Какво значи „свършено гласоподаване?“ По сегашния правилникъ, законопроектътъ, щомъ се приеме на второ четене и сѣ малки корекции на трето, не може да се оттегля; такъвъ гласуванъ и приетъ законъ по конституцията се счита вече изявена воля на народното представителство и си отива по реда; праща се за утвърждаване отъ царя. Гласуваниятъ веднѣжъ отъ Камарата законопроектъ на второ четене и приетъ окончателно на трето четене не може да се оттегля. Това постановление трѣбва да се впише въ новия правилникъ, ако искаме да си гарантираме правата като народни представители.

Досежно запитванията и питанията, които сѣ най-сѣществено право на народния представителъ. Народниятъ представителъ има правото, има инициативата да внесе известни законопроекти и предложения. Но това негово право не е само негово лично, то трѣбва да бѣде подкрепено и отъ известно число депутати, за да може тази негова инициатива да даде своя резултатъ. Чрезъ запитванията, обаче, се прави контролъ надъ правителството, надъ тѣзи, които управляватъ, и се търси отъ тѣхъ отговорностъ, и затова трѣбва да се тури известенъ срокъ, въ който трѣбва да се отговори, а не това да се предоставя само на волята на правителството, което може да каже, че отлага отговора на запитванията, ние да чакаме този отговоръ ad kalendas graecas и по този начинъ да се напаса ударъ върху това наше свещено право, като народни представители, по контрола върху управлението.

Имаше по-рано и друго сѣществено постановление въ правилника относно интерпелацията, което сега го нѣма въ проекта. Знаете, че интерпелацията се различава отъ питането по това, че по питането може да вземе думата само онзи, който го прави, а по интерпелацията може да

вземе думата всѣки народенъ представителъ и накрая се гласува дневенъ редъ. Въ стария правилникъ бѣше казано, че ако интерпелаторътъ е оттеглилъ интерпелацията си, другъ народенъ представителъ може да я поеме и запитва и да чака отговоръ. Съ туй се подчертаваше, че интерпелацията, веднажъ дадена на отговорното мѣсто, вече не зависи отъ волята на този, който я е поставилъ, но зависи отъ волята на всички народни представители, понеже тѣ иматъ право да се изкажатъ по нея.

Намирамъ опасно и постановлението досежно питанията. Смѣтамъ, че то сѣщо е противоконституционно и заплашва да се намѣримъ въ неизвѣстностъ относно отговарянето на нашитѣ питання. Въ последната алинея на чл. 68 отъ проекта е казано: „Министърътъ може да заяви, че не намира за умѣстно да отговори на нѣкое питане. (Чл. 92 К)“. Но чл. 92 отъ конституцията иска наличността на известни условия за случанитѣ, когато министърътъ може да не отговори, да мълчи. И затова въ чл. 68 отъ проекта трѣбва да се каже, че министърътъ може да не отговори не само когато намѣри това за неумѣстно, но, за гаранция, трѣбва да се припвори и текстътъ на чл. 92 отъ конституцията: „Министритѣ и комисаритѣ, подъ своя отговорностъ, могатъ да премѣлчаватъ такива работи, за които, ако се разгласи не у време, може да се повредятъ държавнитѣ интереси“. Безъ тази добавка, безъ тази гаранция, ние можемъ да очакваме произволи. Не говоря за тѣзи господа, които днесъ седятъ на министерската маса. Но понеже се прави правилникъ за бъдещето, можемъ да изпаднемъ въ туй положение и да пострадаме самитѣ ние, като народни представители, които правимъ сега правилника.

Въ досегашната парламентарна практика, доколкото съмъ участвувалъ въ Парламента, имало е случаи, когато министритѣ замѣлчаватъ известни факти, но отговарятъ на питанията. Тѣ даватъ известни сведения и казватъ: отгукъ нататъкъ не мога повече да кажа; ако искате лично обяснения, елате, ще Ви ги дамъ като на народенъ представителъ, но не мога да ги дамъ предъ Народното събрание. Това е установена практика по питанията и тя трѣбва да се следва отъ Народното събрание.

По наказанията, за които, споредъ чл. 94 отъ конституцията, трѣбва да има особенъ правилникъ, смѣтамъ, че въ досегашния правилникъ имаше постановления, които като че ли повече гарантираха правата на народнитѣ представители, отколкото тия въ новия правилникъ. По конституцията народниятъ представителъ, когато говори въ Парламента, е неприкосновенъ. Той може да отговаря само когато сѣ налице условията по чл. 95 отъ конституцията. По новия правилникъ сѣ предвидени много строги наказания, като му се отнема едно отъ най-сѣществени права, възприето навсѣкѣде, въ всички дисциплинарни правилници и въ углавнитѣ дѣла: преди да се направи отъ председателството предложение за изключване на народния представителъ, трѣбва да се направи онова, което е предвидено въ стария правилникъ — да му се даде възможностъ поне въ 5 минути да може да се обясни. Въ стария правилникъ имаше и нѣщо друго: ако нѣкой народенъ представителъ направи известна простѣпка — а простѣпки могатъ да направятъ всички народни представители — нанесе нѣкому нѣкаква обида и се извини съ едно съжаление, както бѣше по-рано, опрощава се наказанието и Народното събрание при това положение или смекчава наказанието, което се следва, или свършено го опрощава. Смѣтамъ, че и това би трѣбвало да легне като основно положение въ новия правилникъ.

Г. г. народни представители! Опасно е и постановлението въ алинея втора на чл. 85 отъ проектоправилника, тъй както е писано, защото по този текстъ вѣки може да бѣде подведенъ подъ углавна отговорностъ, безъ да сѣ налице условията по чл. 95 отъ конституцията. Постановлението на тази втора алинея гласи: „Независимо отъ горнитѣ наказания, народниятъ представителъ се преследва углавно, съгласно чл. 95 отъ конституцията и съответнитѣ закони“. Не се казва „може да се преследва углавно“, а се казва императивно: „преследва се“, следователно, възбужда се преследване, когато въ чл. 95 отъ конституцията четемъ друго постановление: „За сторенитѣ въ заседанието на Събранието отъ членоветъ му погрѣшки и престѣпления, които сѣ предвидени отъ криминалитѣ закони, виновнитѣ въ това могатъ да бѣдатъ теглени на смѣдъ само по решение на Събранието“. Докато, тъй както е предвидено въ чл. 95 отъ конституцията, ще трѣбва да се тѣкува, тукъ, въ чл. 85 отъ новия правилникъ, има едно императивно постановление, което не отговаря на чл. 95 отъ конституцията, споредъ който се иска да има решение на Събранието за възбуждане на преследване.

Друго постановление въ проектоправилника, по което трѣбва да се направятъ бележки, е отдѣлътъ „Дневници“.

Тамъ е изхвърлено онова постановление, че дневниците на Народното събрание трѣбва да бѣдат незабавно напечатани вѣ Държавната печатница и разпространявани на общодостъпна цена. Каточели тукъ се крие нѣкакво ограничение за тия дневници, да не бѣдат печатани и разпространявани, освенъ въ ограничено количество и на по-скъпа цена. Въ стария текстъ, изхождайки отъ това положение, че народътъ трѣбва да следи нашата дейностъ и дейността на Народното събрание изобщо, се подчертаваше изрично, че когато се пращатъ дневниците вѣ печатницата, пращатъ се, за да се напечататъ и разпространятъ на общодостъпна цена. Въ всѣка община, въ всѣко село би трѣбвало да има дневниците на Народното събрание. Въ една истински парламентарна страна контролътъ трѣбва да бѣде упражняванъ не само отъ насъ къмъ министритѣ, но трѣбва да бѣде упражняванъ и отъ нашитѣ избиратели къмъ избранитѣ. Само тогава може да има връзка и единение въ този народъ и сигурно управление на тази страна, при пълно единение между народъ, избраници и отговорни управляващи.

Въ правилника има и други постановления, които ни поставятъ въ положенето на ученици. Нѣма да говоря за онова постановление, споредъ което всѣки трѣбва да седи на опредѣленото му мѣсто, да бѣдемъ поставени като ученици отъ първо отделение, да си туримъ ржцетѣ на чина и да ни преглеждатъ ноктитѣ. Защото, ако се прилагатъ строгитѣ санкции на чл. 78, тогава всички ония, които при речта на Григоръ Василевъ и другитѣ оратори станаха отъ мѣстата си и дойдоха близо до трибуната, за да ги чуватъ, трѣбваше да бѣдатъ поставени въ тежкитѣ санкции на този членъ. Който познава дейността на българския Парламентъ, той знае, че такова постановление, такова ограничение не трѣбва да съществува въ интереса на самата работа. Казва се, че народниятъ представител не представлява области, а цѣлъ народъ. Често пѣти се налага по известни законоположения да се допитащъ до лицето, което ти е най-близо, когато ще правишъ известни предложения, а ти си поставенъ до едно лице, което нито те познава, нито по манталитетъ е равно съ тебъ и не може да се допитащъ до него. По такъвъ начинъ става ограничение на съвѣстта, което азъ намирамъ, че е пакостно за народното представителство. И тази поправка трѣбва да стане, споредъ мене.

Друго едно постановление, което ни поставя пакъ като ученици, е следното. Докато въ стария правилникъ, при даване отпущъ на народния представителъ, бѣше достатъчно едно заявление отъ депутата до председателя на Камарата, въ което да заяви, че по болезнени причини той ще отсъствува два дена, за да му се върва и да му се разреши отъ председателя отпущъ, безъ да представя медицинско свидетелство, каквото трѣбваше да се представя само когато се искаше безсроченъ отпущъ, сега и за единъ денъ отпущъ по болестъ трѣбва да ви прегледа лѣкаръ и да представите медицинско свидетелство. Нѣма да върватъ на единъ народенъ представител! Това положение на народния представителъ е по-тежко отъ положението на ученицитѣ, родителитѣ на които могатъ да извинятъ отсъствието имъ за два-три дена. Такова унижително положение за народния представителъ не трѣбва да съществува въ правилника. Разбирамъ, че народнитѣ представители трѣбва да изпълняватъ добросъвестно своя дългъ и тежко и горко на онзи парламентъ, който иска чрезъ такива санкции да накара депутатитѣ да изпълняватъ своитѣ длѣжности, своитѣ обязанности! И въ миналата Камара, и въ по-миналитѣ искахъ съ всевъзможни такива ограничителни мѣрки да направятъ народнитѣ представители да бѣдатъ редовни. Не успѣха. И вие нѣма да успѣте, ако у насъ и у васъ нѣма съзнание, че изпълняваме единъ дългъ къмъ народа, че трѣбва да бѣдемъ добросъвестни и да се явяваме навреме да изпълняваме онова, за което ни е пратилъ тукъ българскиятъ народъ. (Нѣкои отъ лѣво ржкоплѣскавъ)

Въ стария правилникъ има и други работи, които засѣгатъ управлението на Народното събрание и които трѣбва да се запазятъ, защото сж въ интереса на самото народно представителство. Напр., досежно стенографитѣ, изхвърлятъ се ония постановления отъ стария правилникъ, които бѣха предвидени съ целъ да имаме едно добро стенографско отделение, а именно, при назначаването на стенографитѣ да се иска мнението на началника на отдѣленieto. Сега това е махнато и е предоставено само на председателството, макаръ че въ това отношение се иска по-голяма компетентностъ, както това е въ нѣкои други отрасли на управлението: известни лица се представятъ за назначение по представление на по-горнитѣ началници. Тѣй че опасно е това положение въ проектоправилника и трѣбва да се отмени.

Сжщо така намирамъ, че трѣбва да си остане старото положение и за управлението на нашата библиотека. Не може да се остави само на председателя да опредѣля книгитѣ, които трѣбва да се доставятъ за библиотеката. Споредъ стария текстъ на правилника се назначаваше отъ председателя единъ комитетъ, състоящъ се отъ двама народни представители, началника на канцеларията на Народното събрание и библиотекаря, който комитетъ опредѣляше какви книги да се купятъ, съ огледъ на нуждитѣ на Народното събрание, а не само по усмотрението на председателя да става това.

Махнато е и друго едно постановление, което засѣга пакъ персонала на Народното събрание. Въ стария правилникъ се съдържаха постановления, което говореше за стабилитета на служителитѣ въ Народното събрание. Новото правителство навсѣкжде проповѣдва: ние ще стабилизираме чиновницитѣ. Не мога да разбера защо тогава махнато това постановление отъ стария правилникъ, споредъ което постояннитѣ служители, които иматъ 6-годишна служба, могатъ да бѣдатъ уволнявани само по дисциплинаренъ редъ. Туй постановление не го виждамъ сега въ новия правилникъ. Защо се прави това? Да уволнимъ тѣзи, които толкова време сж изпълнявали добросъвестно своя дългъ ли? Това, което е прокарано веднѣжъ въ правилника за стабилитета на чиновницитѣ при Народното събрание, което сме успѣли да прокараме въ други нѣкои закони и правилници, трѣбва да си остане, защото само тогава ще имаме гаранция за добросъвестно изпълнение на служебния дългъ отъ лицата, назначени въ различни учреждения. Така че и това постановление трѣбва да се предвиди въ новия правилникъ.

Г. г. народни представители! Не искамъ повече да отнемамъ вашето време. Преди да свърша, обаче, ще кажа, че не зависи отъ правилника каква да бѣде дейността на Народното събрание, а зависи единствено отъ вашето и наше желание да работимъ, за да прокараме ония мѣроприятия, за които ни е пратилъ народътъ тукъ и които той чака отъ насъ — за стопанското повдигане на България. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Еню Поповъ.

Е. Поповъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Наистина, оправданъ е голѣмиятъ интересъ и дълбоката загриженостъ, съ която започнаха първитѣ разисквания въ XXIV-то обикновено Народно събрание, относно правилника за вътрешния редъ. Защото днесъ, за пръвъ пътъ следъ 4-годишна парламентарна ваканция, наложена мимо волята на българския народъ, народнитѣ избираници могатъ да кажатъ своята дума. Тая сериозностъ и тая загриженостъ, безспорно, представляватъ една гаранция, че българскиятъ Парламентъ, следъ тази дълга ваканция, ще може да изпълни своя дългъ и ще отговори на своето предназначение.

Г. г. народни представители! Какво предстои на нашето Народно събрание въ тази извънредна сесия? Това се очерта отъ вчера прочетеното тронно слово. Нашата най-голяма задача, която ни предстои сега, това е да направимъ единъ прегледъ на всички онѣзи многобройни наредби-законали, които бѣха издадени отъ 19 май 1934 г. насамъ отъ промѣнитѣ се нѣколко български правителства, издавани, тѣй както е казано въ всѣка една отъ тѣхъ, възъ основа на чл. 47 отъ конституцията. Българското народно представителство ще има да се занимае съ този голѣмъ въпросъ — за одобренieto на тия наредби-законали. И когато то ще се занимае съ този въпросъ, безспорно е, че ще трѣбва да надникне малко по-добре въ текста на конституцията, специално на чл. 47, за да се види дали действително сж били налице условията, които предвижда този текстъ на конституцията. Съ огледъ на това и съ огледъ на добре разбирания интереси на българския народъ, съ огледъ да заживѣемъ действително въ единъ миръ за въ бѣдеще, но същевременно и да пресѣчемъ по-нататѣкъ пътя на всѣко посегателство върху българската конституция, ние, безспорно, ще има да си кажемъ думата.

Но, г. г. народни представители, въ тронното слово сжщо така се казва, че народното представителство ще има да се занимае и съ цѣлъ редъ мѣроприятия отъ стопански характеръ — въпроси, които, безспорно, тежатъ на душата на българския народъ. И народното представителство, ако иска да отговори на своето назначение, ако иска да бѣде вървенъ изразителъ на онѣзи, които сж го пратили тукъ, безспорно, трѣбва да надникне въ тѣзи мѣроприятия.

Нѣкой отъ дѣсно: Това не е по правилника.

Председателстващ Г. Марков: Говорете по въпроса, г. Попов, по който сте вземали думата. Когато дойде да разглеждаме отговора на тронното слово, тогава ще говорите това.

Е. Попов: И когато разглеждаме тези мѣроприятия, съ които ще бъдем сезирани, безспорно, ще трѣбва да имаме свободата като народни представители да си кажемъ мнението и становището по тях. Ето връзката, която съществува между нашата бъдеща дейтелност и предмета, поставенъ въ днешното заседание на разглеждане — проекто-правилника за вътрешния редъ на Народното събрание. Ние не можемъ така набързо още въ първото заседание да пристѣпимъ къмъ разглеждане на единъ проект, стѣкменъ така набързо: виждамъ отъ имената на неговитѣ вносители, че само 6 души отъ тяхъ сѣ били въ миналото въ Парламента, а всички други сѣ новаци.

Отъ дѣсно: Ей-й-й! (Възражения)

Е. Попов: Отъ това азъ вадя заключение, че се цели, щото този проектъ да мине като презъ тъмна нощъ. (Възражения отъ дѣсно) Но понеже сме още при положението по стария правилникъ, ние все ще можемъ да си кажемъ думата. И затуй азъ искамъ по този въпросъ да бъдемъ добре разбрани.

Правилникътъ за вътрешния редъ на Народното събрание — това е конституцията, по която се законодателствува, това е конституцията за техниката на законодателствуването въ Парламента. И не е безразлично какъвъ ще бъде този правилникъ. Защото, ако ще имаме единъ правилникъ, който ще представлява единъ намордникъ на народното представителство, безспорно, въ такъвъ случай народнитѣ представители и при най-доброто желание не биха могли да бъдатъ полезни на законодателствуването. И, обратно, ако имаме единъ правилникъ, който съ своитѣ постановления дава достатъчно гаранции за свободата на изразяване цѣлокупната воля на българския Парламентъ, безспорно, въ такъвъ случай ние ще можемъ да свършимъ полезна работа и тогазъ по-добре ще отговоримъ на нашето казание и на нашето стоеие тукъ.

Г. г. народни представители! Всички желаемъ да имаме Парламентъ, който да прояви творческа и експедитивна работа. Какъ, обаче, ще се постигне тази целъ, която, безспорно, отговаря на така нареченото ново време, както мнзина се изразяватъ? Новото време се изразява въ това, че много сѣ нуждитъ на българския народъ. Безспорно, не трѣбва да се губи нито минута, за да се отговори на тия нужди. Отъ това именно гледище ние ще трѣбва да проявимъ една творческа и експедитивна парламентарна целтелност.

Какви сѣ постановленията на представения на наше разглеждане проектъ за правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание? Г. г. народни представители! Прави впечатление, че повечето не, а 90% отъ постановленията на новия правилникъ сѣ постановления на стария правилникъ. Само тамъ, където се касае да се създадатъ нѣкакви по-разтегливи постановления, тамъ, където ще трѣбва да се замѣгли волята на българския народенъ представител, тамъ се внася двусмислие, за да може на утрешния денъ по-лесно и по-бързо да минатъ известни мѣроприятия, които ще се пожелаятъ отъ тукъ (Сочи мислестерската маса) или отъ тамъ (Сочи на дѣсно).

Нѣкой отъ дѣсно: Не си го разбралъ.

Другъ отъ дѣсно: Кон сѣ тия постановления?

Е. Попов: Г. г. народни представители! Правилникътъ, който ще има да изработимъ, ще бъде отражение на духа, който витае въ тази сграда. И предимно той ще отговаря на разбиранията и схващанията на болшинството отъ онѣзи, които пълнятъ тази зала. И ако така, както той е представенъ, бъде узаконенъ, това значи, че болшинството български народни представители въ това Народно събрание недостатъчно добре разбиратъ своята задача.

Отъ дѣсно: Ей-й-й!

Е. Попов: Това значи засилване, санкциониране, узаконяване и затвърдяване волята на изпълнителната властъ.

Г. г. народни представители! Азъ бихъ желалъ да не бъда прекъсванъ, защото не мисля да бъда много про-страненъ въ говора си, обаче дължа да обърна внимание на народнитѣ представители, че правилникътъ за вътрешния редъ ще трѣбва действително да отговаря на добре разбранитѣ интереси на българския народъ, защото

ако ние наистина одобримъ всички постановления на този проекто-правилникъ, не е изключена възможността да повторимъ нѣкои катастрофални грѣшки отъ нашата близка политическа история. Г. г. народни представители! Вие знаете, че въ 1915 г., тогава, когато набързо се приема нѣщата и когато имаше известно увлѣчение, изпълнителната властъ, подпомогната отъ гюмюрджинскитѣ избраници, заведе България на касапница. Пазете се, откъдето и да бъдете, да изиграете тази именно роля още веднажъ на гюмюрджинскитѣ избраници. Международното положение е тежко, г. г. народни представители. Не се знае утре какво ще стане.

И. Петровъ: Азъ Ви обръщамъ внимание на това, което говорите. Недостойно е за всички ни да ни третирате по този начинъ. Ние не сме новаци, за да ни четете нотации какъ да изпълнимъ дълга си.

Е. Поповъ: Не бива съ известни постановления отъ правилника за вътрешния редъ да се докарватъ работитѣ до тамъ.

Председателстващ Г. Марковъ: (Силно звъни) Г. Поповъ! Говорете така, както трѣбва да се говори въ едно Народно събрание! Недейте предизвиква!

Е. Поповъ: Не предизвиквамъ никого.

И. Петровъ: Гюмюрджински турци! Кон сѣ тези гюмюрджински турци?

Е. Поповъ: Азъ ви казвамъ каква е историята.

И. Пастуховъ: Човѣкътъ ви казва да не изиграемъ ролята на гюмюрджинскитѣ турци. Нищо друго

Председателстващ Г. Марковъ: (Звъни)

Е. Поповъ: Г. г. народни представители! Ние на първо мѣсто трѣбва да се занимаемъ съ онѣзи въпроси, които тежатъ на българската душа и се повдигатъ единодушно: възстановяване, пълното възстановяване на свободитѣ на българския народъ, такива каквито сѣ гаранции отъ Търновската конституция. (Ржкоплѣскания отъ дѣсно)

Нѣкой отъ дѣсно: Какъ не те е срамъ!

Е. Поповъ: Има маса стопански въпроси, които засѣгатъ основно нуждитъ на българския народъ. (Тропане отъ центъра и отъ дѣсно)

Нѣкой отъ дѣсно: За Москва кажи нѣщо! (Тропането отъ дѣсно продължава. Ржкоплѣскания отъ дѣсно)

Председателстващ Г. Марковъ: Г. Поповъ! Моля, говорете по правилника.

Н. Стамболиевъ: Г. председателю! Гарантирайте свободата на оратора да говори!

Председателстващ Г. Марковъ: Моля да не прекъсвате!

Н. Стамболиевъ: Така ли ще се процедира съ новия правилникъ?

Е. Поповъ: Г. г. народни представители! Ние не можемъ да пресѣчемъ пътя на контрола, който е върховната функция на законодателното тѣло, съ постановленията, които сѣ вмѣкнати въ новия правилникъ, затова защото народното представителство, освенъ инициативата да законодателствува, има и друга не по-малко важна функция: да контролира управлението. А съ известни постановления, които сѣ вмѣкнати въ новия правилникъ, безспорно, пѣтътъ за този контролъ отъ страна на законодателната властъ, който контролъ е тъй необходимъ, е пресѣченъ, а това не може да бъде въ интереса на българския народъ, това не ще бъде и въ интереса на правилното законодателствуване на българския Парламентъ.

Г. г. народни представители! За да можемъ наистина да имаме гарантирана свободата да изказваме своитѣ мнения въ Парламента, безспорно, тия ограничителни и стѣснителни постановления въ новия правилникъ ще трѣбва да бъдатъ отстранени, ще трѣбва да бъдатъ замѣстени съ други, които да гарантиратъ на народния представител свободата да говори, преди всичко затова, защото по силата на положението, въ което се намираме днесъ — че нѣмаме парламентарни групи, както предвиждаше стариятъ

правилник — много лесно може да стане обратното на това, което имаме на днешния ден. Повечето от депутатите, които досега се изказаха, не споделят онова, което споделят известни хора, и утре, при новия правилник, не ще може да бъде изразена цялостната воля на българския Парламент. Преждеговорившите подчертаха необходимостта, че ще трябва да бъде чута думата и на онези, които не споделят, така да се каже, предложенията, представени от група депутати, или законопроектът на правителството. И тогава, когато ще бъде елиминирана, когато ще бъде отстранена от разискванията опозицията във Парламента, опозиционната мисъл, т. е. тази, която не е съгласна с предложенията и законопроектите, които се внасят във Парламента, във такъв случай сигурно ще стигнем до там, че във собствените срѣди на онези, които желаят прокарването на тоя правилник, да се яви известна опозиция. Това, разбира се, не е във интереса на доброто законодателство, затова защото все пак всѣки законъ ще трябва да бъде отражение на разбиранията и схващанията на цялостния български Парламентъ.

Г. г. народни представители! Известно е на всички, които боравятъ съ обществени въпроси и сж наблюдавали управлението, че във природата на човѣка е, колкото права има, да ги запази и да може повече да ги разширява. Много естествено и много обяснимо е това, че и изпълнителната властъ ще пожелае сжщо да разшири своите права и във много случаи нейната воля да има, така да се каже, право на вето и бързо тая воля да бъде узаконена отъ народното представителство. Това е много естествено, но сжщо така е естествено, г. г. народни представители, за тѣзи, които съзнаватъ своя дългъ, които знаятъ за какво сж дошли тукъ, че трябва, като органи на законодателното тѣло, не само да запазятъ този теренъ, този кръгъ на действие, който гарантира конституцията и правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, но даже да ги разширятъ, а не да се съгласяватъ съ ограничителни постановления, съ които се цели да се стѣсни свободната проява на българския народенъ представителъ.

Пристижпвамъ, г. г. народни представители, конкретно къмъ нѣкои постановления на проекто-правилника.

Нѣкой отъ дѣсно: Е, слава Богу, най-сетне!

Другъ отъ дѣсно: За Москва нищо не каза.

Н. Петковъ: За Москва ще чуете по радиото!

Е. Поповъ: Г. г. народни представители! Съ огледъ на новото положение, че във Парламента нѣма групи и групировки, имаме чл. 14, алинея трета на правилника, споредъ която се предвижда, че всѣки народенъ представителъ заема мѣстото си тамъ, гдето е определено и е написано името му на една табелка. Г. г. народни представители! Това постановление ще трябва да бъде немедленно премахнато, защото то не само че уронва престижа на народните представители, но то е подъ достойнството на свободния български гражданинъ, затова защото нѣкои съ насмѣшка дори казватъ, че остава само да ни сложатъ синджирчета, за да се уреди работата по-добре! Ето защо азъ смѣтамъ, че по този въпросъ не трябва да има никакво колебание и Парламентътъ единодушно би трябвало да отхвърли това постановление отъ проекто-правилника.

Г. г. народни представители! Предвиденъ е чл. 15 въ проекто-правилника, въ който изрично се постановява, че не се уважаватъ никакви искания да се прочете въ заседанието декларация, протестъ или друго нѣкое извъление отъ народни представители. И днесъ председателятъ на Камарата поясни, че макаръ и във стария правилникъ да не е имало такова постановление, във всѣки случай практиката във миналото била такава и, следователно, тая практика ще трябвало да се узакони съ специаленъ текстъ въ новия правилникъ.

Г. г. народни представители! Въ началото на днешното заседание единъ отъ нашите колеги, народниятъ представителъ Никола Петковъ, поиска да прочете една декларация. Ако знаехте съдържанието на тая декларация, азъ смѣтамъ, че първи щѣхте да се съгласите да бъде тя прочетена, но тя остана на неговата банка, безъ да могатъ народните представители и председателството на Народното събрание да я чуятъ и да си взематъ добра бележка отъ нея.

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Говорете по правилникъ!

Е. Поповъ: Не само това. Ако ние узаконимъ този текстъ на проекто-правилника, ние ще имаме много случаи, когато волята на българския избранникъ не ще бъде зачетена и думата му не ще бъде чута.

Г. г. народни представители! Едно отъ срѣдствата за контролиране управлението и изпълнителната властъ сж питанията и запитванията. По отношение на запитванията, може да се каже, сж запазени постановленията на стария правилникъ, но по отношение на питаната имаме едно твърде чувствително ограничение, защото се отнема възможността на народния представителъ, следъ като му бъде отговорено отъ респективния министъръ или бюрото на Камарата на подаденото отъ него питане, да може да заяви дали е доволенъ отъ отговора или, ако не е доволенъ — както бѣше по стария правилникъ — да превърне питането си въ запитване. Отъ друга страна, споредъ новия правилникъ, питането не може да бъде разврито устно отъ вносителя, отъ този, който пита, а ще трябва да бъде изложено писмено. Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че подобно ограничение сжщо така осакатява дейността на народния представителъ и то сжщо така ще трябва да бъде премахнато.

Въ чл. 26 на новия правилникъ се говори за комисиите. По стария правилникъ съставътъ на комисиите бѣ пропорционаленъ на броя на народните представители отъ всѣка една парламентарна група. Предъ видъ на това, че във днешния Парламентъ нѣма групи, пита се: каква е гаранцията, че когато тѣзи комисиии бждатъ нагласени отъ председателството на Камарата, ще представляватъ цялостната политическа мисълъ на българския Парламентъ? Защото, както казахъ, във природата на човѣка е да разширява своите права и нищо чудно нѣма, че който и да бъде тукъ (Сочи министерската маса), ще желае да се посочатъ за членове на комисиите само удобни, нему лица, за да може тѣзи комисиии да работятъ както той пожелае. Съ това постановление се пресича пътятъ на едно законодателствуване, което да бъде отражение на действителната воля на цялостния български Парламентъ. Ето защо и то трябва да се отмени.

Д-ръ К. Милановъ: Г. Поповъ! Препоръчайте една конкретна мѣрка, за да я обсъдимъ съ удоволствие.

Е. Поповъ: Това е първо четене, азъ говоря по принципъ. Запазвамъ си правото да го кажа във комисията, която ще разглежда правилника.

Обаждатъ се отъ дѣсно: Не си членъ на комисията.

Е. Поповъ: Като народенъ представителъ, мога да бжда тамъ съ съвестателенъ гласъ.

Д. Узуновъ: Нѣма да я видишъ!

Е. Поповъ: Нѣма да я видя! И това го приказвашъ ти!

И. Пастуховъ: Правителството е раздѣлило народните представители на приобщени къмъ неговата политика и на неприобщени!

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, г-да.

Е. Поповъ: Друго едно постановление, което сжщо така не трябва да бъде прието отъ народното представителство, е предвидено във чл. 40 на новия правилникъ — за дветѣ четения на законопроектите и предложенията.

Г. г. народни представители! Спомена се тукъ, за нѣкаква практика във чуждите парламенти, че за по-голяма експедитивностъ добре е да има само две четения на законопроектите. Но като се има предъ видъ, че често пжти може да се злоупотребява съ другата възможностъ, която се предвижда съ друго едно постановление на новия правилникъ, че по спешността единъ законопроектъ може да се приеме във едно заседание на две четения, можемъ да си представимъ каква огромна грѣшка ще се направи, ако се възприеме това начало, законопроектите да се приематъ на две четения във едно заседание. Може съвършено неподготвени народни представители да приематъ дадено законоположение отъ грамадна важностъ само във едно заседание. Ето защо, когато се знае, че третото четене става следъ 24 часа и трае само нѣколко минути, смѣтамъ, че съ това нѣма да се забави нашето законодателство, обаче ще гарантираме много добре начина, по който се законодателствува, и ще пресѣчмъ пжти на необмисленото законодателство. Г. г. народни представители! За смѣтка на тая прословута експедитивностъ, за смѣтка на тая грѣшка

творческа работа и дейност на Парламента, не трябва да страда качествено работата ни. Напротив, всички мероприятия, които ще излизат от тук в форма на закони, гласувани от народното представителство, ще трябва да бъдат добре обмислени, за да не става нужда след 24 часа да се внасят проекти за тяхното изменение.

Нѣкой от дѣсно: Това бѣше по стария правилникъ.

Е. Поповъ: И още повече, защото новият правилникъ предвижда една възможност, която се дава само на правителството — следъ като бъде приетъ даденъ проектъ на две четения, да може правителството, щомъ поиска, следъ 24 часа да се извършатъ известни поправки, а това е все едно проектътъ да мине на три четения. Въ интереса на правилното законодателстване е да се премахне този текстъ — приемането на законопроекта да става на две четения, а да си останатъ тритѣ четения, за да имаме по-правилно законодателство.

Г. г. народни представители! Азъ приключвамъ своите бележки, които имамъ да направя по правилника за вътрешния редъ. Действително Парламентътъ трябва да прояви една творческа и експедитивна работа, по съществено ти трябва да бъде качествена, за да отговори на добре разбраните интереси на цялото българско население, които представители смятаме, че сме ние. (Ръкопляскания отъ дѣсно)

Председателствувалъ Г. Марковъ: Има думата колегият народенъ представител г. Носифъ Робевъ.

(Председателското мѣсто заема председателятъ г. Стойчо Мошановъ)

И. Робевъ (Отъ трибуната): Г. г. народни представители! Азъ съмъ единъ отъ вносителите на проектоправилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание и затова се считамъ за задълженъ да изкажа своите съображения за желанието да бъде измененъ сегашниятъ правилникъ. Още повече, че и азъ считамъ, какво правилникътъ е задължителенъ не само на книга, а и фактически за всички народни представители и, като така, той е една действителна конституция, както г. проф. Стайновъ го нарече, за Народното събрание. Ако нѣкой счита, че правилникътъ въ сегашната му редакция е съществувалъ само за да се каже, че има правилникъ, а да се действа безотговорно въ всѣко направление, смятамъ, че той нѣма високото съзнание за своята роля като народенъ представител и за значението на правилника за вътрешния редъ.

Азъ изслушахъ съ най-голямо внимание г. Стайновъ. Неговите разсъждения събудиха твърде много мисли сигурно не само въ мене. Защото, действително, говореше единъ човѣкъ, задълженъ за съдбата на Парламента. Може да е пресилено отъ негова страна, че при едно неудачно проживяване на 24-то обикновено Народно събрание, то може да бъде последното за българския парламентаризъмъ. Но въ всѣки случай, за да се кажатъ тѣзи думи, това показва, че има една голяма задълженост, че има едно голямо желание да се обърне вниманието на народните представители да вложатъ всичките си усилия, за да може да се създадатъ благоприятни условия за развитието на парламентарния животъ у насъ.

Ние прекарахме четири години безъ Парламентъ. Въ навечерието на даването на този четиригодишенъ отпускъ, ние бѣхме свидетели тукъ на сцени, които обезличиха Парламента. И много правъ бѣше пакъ г. Стайновъ, като каза, че не се намѣри нравственъ куражъ у никого тогава да защити българския Парламентъ, защото той самъ се бѣше самоубилъ.

Следъ толкова време, при възможности да се разсъждава и да се разнесе за превратностите на съдбата, ние трябва да дойдемъ въ Парламента и да се проявимъ, преди всичко, като хора, които ще искатъ да вървятъ по царския пътъ, т. е. по пътищата, посочени отъ тая действителна конституция — правилника за вътрешния редъ на Народното събрание. И какво виждаме? Само г. Стайновъ и г. Христо Мирски засегнаха въпросите, които се повдигатъ съ внесеното предложение за новъ правилникъ за вътрешния редъ. Другите — не искамъ да ги оскарбявамъ — не засегнаха тия въпроси. Съжалявамъ и се извинявамъ, че бѣхъ предизвиканъ да кажа думи за обяснения съ този или онзи. Забележката, която направихъ на моя старъ личенъ приятелъ Григоръ Василевъ — „остави този въпросъ за конституцията при отговора на тронното слово“ — бѣше забележка чисто приятелска. Ами че ако бившиятъ министъръ Красновски ви даде само десетъ дена за агитация и не можахте да си изкажете

агитационните си речи, ние ли тукъ трябва да слушаме продължението имъ! (Ръкопляскания отъ дѣсно)

Н. Стамболиевъ: Гръшка имашъ! Г. Николаевъ бѣше.

И. Робевъ: Той приложи закона. Азъ говоря за автора. А колкото по приложението, можемъ съ тебе частно да си поприказваме, дали е строго приложенъ или не, защото фактътъ, че ти си тукъ, показва, че не е много строго приложенъ. (Ръкопляскания отъ дѣсно)

Но мене ми направи, г. г. народни представители, впечатление и едно психологическо състояние, което се подчерта въ началото на разискванията по този въпросъ. То е изживението на г. Стайновъ, който каза: „Азъ хванахъ този проектъ съ два прѣта, съ едно предубеждение“. Съ това предубеждение живѣемъ ние навсѣкжде, съ това предубеждение отравяме цялия нашъ общественъ животъ, вселение на туй предубеждение ние всичките сме станали изворъ на интриги, на клюки и на всичко, което отива долу въ провинцията и отравя нашия общественъ животъ. За мене си казвамъ, че преди още азъ да знамъ въ какво ще се измени правилникътъ за вътрешния редъ, азъ самиятъ бѣхъ се ужасилъ отъ слухове, които се похва по софийските кафенета: нѣмало да се даде да се говори, политически мѣрци не знамъ какви щѣли да се взематъ, по бюджета не знамъ какво щѣло да се позволи и пр. и пр. И всичко туй създаде едно психологическо състояние, което може да оправдае този голямъ интересъ, който се проявява отъ галерията къмъ правилника, който интересува само лично народните представители. И повече хората отъ галерията се движатъ може би отъ други съображения — че тѣ не са имали възможностъ четири години да се събиратъ тукъ — даватъ нови психологически предпоставки, за да се използва правилникътъ за произнасяне на агитационни речи.

Конституцията! Вчера ние бѣхме тукъ. Прочете ни се тронното слово. Може да сте съгласни, може и да не сте съгласни съ мислите, които се изказаха въ тронното слово, по това е единъ държавенъ актъ. Този държавенъ актъ дойде да бъде извършенъ следъ четири години, когато се смяташе, че конституцията е била потъпкана. Фактътъ, че може да се извърши вече този актъ, показва, че тя е възстановена.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Започна вече да се възстановява.

И. Робевъ: А тя въ миналото често пъти не е могла и да диша, г. Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Случвало се е.

И. Робевъ: Сега викате срещу цензурата. Нали си спомняте годините, когато Диню Божковъ се опита чрезъ в. „Прѣпорецъ“ да въведе една практика да замѣства бѣлите полета съ евангелски текстове? Спомняте ли си г. Недѣлко Атанасовъ какъ жестоко бѣше разпъналъ този вестникъ? Сигурно не въ името на свободния печатъ! (Ръкопляскания) Спомняте ли си, че тукъ въ тази зала покойниятъ Андрей Личевъ ви показваше този вестникъ само съ бѣли полета, освенъ неговото име? (Възречения отъ дѣсно)

Председателъ С. Мошановъ: Моля, г-да!

И. Робевъ: Тогава какъ може днесъ, на 23 май, да се издигне тукъ като принципъ единъ лозунгъ, който се подхвърля като крилата фраза, за да обедини масите отъвън: „Възстановяване на конституцията!“ Тя е възстановена, намѣрете друго нѣщо, г-да!

Азъ трѣбваше да направя тия бележки, които не съмъ си свършено приягил. Но когато ние говорихте за конституцията, когато ние говорихте за цензурата, когато говорихте за не знамъ какво и само не за правилника, позволете и азъ да кажа две думи.

Но правилникътъ въ своята досегашна форма не биде изцѣло защитенъ и не може да бъде защитенъ отъ никого, затуй защото въ сегашния правилникъ има постановления, които противоречатъ на новосъздадените законоположения и отношения у насъ. Досега действащиятъ правилникъ оперира съ политически парламентарни групи.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Само съ парламентарни групи, не съ политически.

И. Робевъ: Съ парламентарни групи, които се формиратъ въ политически клубове. И тия парламентарни групи изразяваха отдѣлните настроения на организираният сво-

бодно граждани въ политически организации. Не казвам нищо повече от туй, което е било. Днес въ Народното събрание заседават народни представители, които по закон представляват и изразяват интересите и настроението на цялия български народ.

Н. Петковъ: Така пише и конституцията.

И. Робевъ: И понеже въ конституцията така е писано, счита се, че това е едно възстановяване на конституцията въ този ѝ членъ, който бѣше 59 години потѣпкванъ въ България. (Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Туй дава възможност . . .

И. Пастуховъ: (Възвръща)

Председателъ С. Мошановъ: Г. Пастуховъ! Моля Ви се, пазете тишина. Запишете се и говорете.

И. Робевъ: . . . да се иска да не бѣде народното представителство само политическо, а да бѣде подсилено и съ професионално представителство — единъ въпросъ, който не е сложенъ тукъ, който не може да се разреши отъ правилника, но единъ въпросъ, който само подсказва известни задължения на централната държавна власт, които, ми се струва, тя ги изпълнява вече отъ две-три години, организирайки професиите у насъ като институти за прокарване държавната политика, но това е единъ етапъ, който напредъ ще се развие, поне днесъ ние не можемъ да говоримъ.

Оперирайки днесъ съ народното представителство като цялостност, естествено, че се налагат известни измѣнения въ правилника, които трѣбва да бѣдатъ одобрени отъ Народното събрание. Възможно е въ нѣкои измѣнения да има нѣкоя стилистична или граматична грѣшка, може да има и нѣщо по-сѣществено, което да не го приемемъ. Ще обсъдимъ, ще разберемъ, но не може да се търсятъ зли намѣрения, да се търсятъ лоши помисли въ ония, които сѣ изработили тия измѣнения, само за да се прави опозиция или да се подчертае, че действително има известни опущения. Защото никой отъ присѣстващите тукъ не може да не подчертае, че въ тия измѣнения, които се предлагатъ днесъ, нѣма нищо страшно и реакционно, нѣма никѣде ограничение правата на народния представител, нѣма никѣде изразено едно желание да се потѣпче неговата инициатива. Азъ не знамъ дали може да се смѣта за нѣкакво ограничение на правата на народния представител премахването постановлението въ сегашния правилникъ, че народниятъ представител има право, ако не е доволенъ отъ отговора на питането си, да го обърне въ запитване. Ако туй е нѣкоя голѣма, широка свобода, азъ не виждамъ къде се потѣпква тя. Направите едно питане, останете недоволенъ отъ отговора, че кой ви препува перото да направите сѣщото питане като запитване? Въ миналото имаше опредѣленъ день въ правилника да се отговаря на запитванията. Спазваше ли го нѣкое правителство? Не. Е добре, въ проекта се казва: ще се трѣбва на съответния министъръ запитването, който ще трѣбва да опредѣли до 10 дни деня, въ който ще отговори, и ако откаже, народното представителство може да опредѣли деня.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Нѣма да се изпълни.

И. Робевъ: Може да не се изпълни, г. Сакаровъ, но не е ли туй по-свободолюбиво?

Д-ръ Н. Сакаровъ: Горѣ-долу еднакво.

И. Робевъ: Добре, че се съгласявате, какво горѣ-долу е еднакво. Азъ не виждамъ въ никой текстъ отъ проектоправилника да се посѣга върху свободата на народния представител въ неговата дейност.

Тия мисли, които изказа г. Мирски, тия тълкувания, които той прави, мене ми се вижда, че сѣ доста пресилены, защото ако въ единъ членъ на проектоправилника е показанъ въ скоби членътъ отъ конституцията, то се разбира, че смисълътъ на текста въ правилника трѣбва да се търси въ съответния текстъ на конституцията. Чл. 68 отъ правилника, въ който се споменава чл. 92 отъ конституцията, много ясно: „Министрътъ може да заяви, че не намира за умѣстно да отговори на нѣкое питане“. Ще се запитате: въ кой случай министрътъ може да не отговори? Отъ чл. 92 на конституцията е много ясно въ кой случай. Но ако се отправи едно питане само отъ любовъ къмъ питанята и засѣга известна материя или нѣщо, върху които не може да се говори, само за удоволствието на запитвача

не може да се отговаря и да се излагатъ на рискъ известни жизнени блага на държавата. Вие днесъ подчертахте туй. Днесъ единъ народенъ представител отправи едно питане върху една материя, която, питамъ ви, може ли публично тукъ да се разисква, може ли нѣкой да дава обяснения върху тая материя? Вие си играете съ огъня. Има нѣщо, върху които може да се мисли, но върху които не може да се приказва. (Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Защото, ако въ известни моменти се дохожда до положение да се извърши единъ какъвъ и да е революционенъ актъ, нѣма да търсите вината на едно мѣсто, а да не я търсите на друго мѣсто.

Припомнете си вие днитѣ преди 19 май, така само за моментъ — не искамъ да споря по тоя въпросъ, не искамъ да го разисквамъ — и вие сѣ болка на сърдце ще видите единъ образъ на българския Парламентъ, който нѣма нищо общо съ копнежитѣ и желанията на българския народъ. (Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Ние искаме да поставимъ една нова основа не само на българския Парламентъ, но и на българската държава. Да се внесе повече моралъ, повече съвѣсть, да се внесе повече сърдце въ всичко, когато се уреждатъ отношенията между гражданитѣ. Е, начало на всичко това трѣбва да бѣде българскиятъ Парламентъ. Но ако той въ първия день още на своето възобновяване желае да дава сцени, желае да създава зрелища, желае да се разиграватъ политически гѣзбоаджилци, питамъ се азъ, не убива ли се въртата въ българския Парламентъ? (Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Поне това е съ мене, който съмъ преживѣлъ страшни страдания въ тази наша общественополитическа действителност. И ако азъ кажа нѣкой път тежки думи за нѣщо, не ги свързвамъ съ никоя личностъ; азъ ги свързвамъ само съ изживяванията, които сѣ наложени на цялия български народъ. Защото всѣко едно действие, което е насочено противъ моралнитѣ основи на българската държава, е действие, което убива тая държава и лишава българския народъ отъ най-ценното — отъ неговата надежда за по-добъръ день. И ние очакваме съ най-голяма вѣра, че българското XXIV-то Народно събрание ще може, възъ основа на тоя правилникъ, който се създава, да заработи при едни по-други обстоятелства, съ по-други срѣдства, по едни по-нови пѣтища; че ще може Народното събрание да се отрси отъ ония пороци на миналото, които ги чувствуватъ повече ония, които сѣ били повече тукъ. Ония, които пръвъ път идатъ тукъ, може би не ги чувствуватъ толкова лошо. Но отъ онова, което днесъ видѣха, тѣ не ще се много обнадеждатъ въ своята дейностъ.

И когато се пишеха измѣненията на тоя правилникъ ония, които ги пишеха, се движеха само отъ тия чувства, а не отъ намѣрението да се посѣга върху правата на българския народенъ представител. Говоря за български народни представители и за българско Народно събрание, защото изтрѣпвамъ при мисълта, че може да се повтори тази практика, нова у насъ — отъ чуждо мѣсто, съ чужди срѣдства да се проагитира кандидатура на народенъ представител. („Позоръ!“ Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра) Ако днесъ се създаде една московска група тукъ, утре това може да се хареса и да се създадатъ и други групи. („Позоръ!“ Рѣкоплѣскания отъ дѣсно и центъра. Възражения отъ лѣво) Да се знае, че има българско Народно събрание, което ще може да действува, да работи. (Възражения отъ лѣво)

Председателъ С. Мошановъ: Правя Ви бележка, правя Ви изобличение, г. Стамболиевъ.

И. Пастуховъ: (Къмъ Йосифъ Робевъ) Кажете имена. (Глътка)

Д-ръ К. Милановъ: Ама Вие не зачитате председателя.

И. Пастуховъ: Нека посочи имена.

Председателъ С. Мошановъ: Моля, г. Пастуховъ! Преди още Вие да се обадите, азъ удрихъ звънеца, именно за да направя бележка. Ще ви моля да оставите председателството да изпълнява своя дългъ и тогава нѣма да има никакви инциденти. Защото, г. г. народни представители, ще се съгласите, днесъ ние имаме първо заседание, а взе да представлява една печална картина.

Г. Петровъ: Моля да ми се даде думата за лично обяснение.

Председателъ С. Мошановъ: Винаги ще поисквате думата, но Вашето име не е споменато, г. Петровъ.

И. Пастуховъ: Не може да се хвърлят такива обиди.

Д. Нейковъ: Въ България има и сръбски групи de facto. (Глъчка)

Председател С. Мошановъ: (Звъни) Моля! Г-да! Ако вие бяхте оставили председателството да си изпълни дълга, всичко това щеше да бъде ненужно. Вие постоянно прекъсвате. (Глъчка)

Н. Стамболиевъ: Той не може така да провокира.

Председател С. Мошановъ: Моля! Азъ ви казахъ, че съ вашитъ прекъсвания вие ми отнехте възможността да възстановя реда.

И. Робевъ: Азъ се извинявамъ, г. председателю, ако съмъ казалъ някоя дума повече отъ онова, което тръбваше да кажа като отговоръ на подмътането за гюмюрджинскитъ турци и пр.

Председател С. Мошановъ: Моля!

И. Робевъ: То не засяга мене, но то засягаше, по пачина, по който бѣ направено, хипокритски, ония, които искатъ днесъ да изпълнятъ своя дългъ. — Ще се сира още върху няколко въпроси, за да завърша.

И. Пастуховъ: (Казва нѣщо)

Председател С. Мошановъ: Азъ ще си изпълня много скоро дълга, г. Пастуховъ.

И. Робевъ: Повдигна се въпросътъ за парламентарнитъ комисии и въпросътъ за дългитъ сесии. Парламентарнитъ комисии, споредъ новия проектоправилникъ, има да изиграятъ най-важната роля за дисциплиниране на българския Парламентъ и за повдигане на неговия престижъ. Въ комисиятѣ ще се разискватъ голѣми въпроси. Тамъ ще има всѣки единъ възможностъ, макаръ и съ съвещателенъ гласъ, да говори и да разсуждава, да препоръчва и да направлява, за да може по тоя начинъ да се отблъснатъ тия нѣща, които се случватъ и които убиватъ престижа на българския Парламентъ.

Безспорно е, че дългитъ сесии бѣха се втръснали и на депутатитѣ, и на народа, но не толкова сесиятѣ, колкото платенитъ ваканции (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра), защото по три-четири месеца Народното събрание не работѣше. Всичко това малко-помалко се натрупа, за да създаде единъ запалителенъ материалъ, който избухна по-после.

Х. Мирски: (Казва нѣщо)

Председател С. Мошановъ: Моля, г. Мирски. Вие поне сте единъ отъ най-спокойнитѣ.

И. Робевъ: Азъ, като гражданинъ, трѣбваше да изпълня единъ общественъ дългъ и го изпълнихъ на 12 май 1935 г., когато вие не посмѣхте.

Н. Стамболиевъ: Изпълнихте го и на 19 май.

Председател С. Мошановъ: Г-нъ Стамболиевъ! Повтарямъ изобличението си къмъ Васъ.

И. Робевъ: И затова едно добро нововъведение е създаването на тия комисии въ този имъ съставъ, като имъ се създаватъ и условия да работятъ и вънъ отъ сесиятѣ на Парламента, но при уговоркитѣ, които всѣки единъ може да направи. Комисиятѣ не могатъ да вършатъ онуй, което се вършеше по-рано. Тѣ трѣбватъ да бждатъ дейни, тѣ трѣбватъ да бждатъ ценни съ своята работа, улесняващи работата на цялото Народно събрание.

Вие не можахте, или никой не пожела да констатира една много хубава реформа въ правилника за вътрешния редъ. То е начинътъ на свикването на комисиятѣ. Вие си спомняте по-рано, че имаше комисии, които, въпрѣки нуждитѣ, не се свикваха никога, защото по една или друга причина, поради лични или други отношения, председателството имъ не намирало това за нужно. Съ това нововъведение въ проекта за правилника се премахва едно положение, което създаване само отрицателни настроения. Когато председателътъ на комисията не пожелае да я свика, председателътъ на Народното събрание има право да я свика и тя ще избере свой времененъ председателъ.

Вие виждате, че никжде не се проявява никакво желание да се направи каквото и да е, което да спре свобод-

ната проява на народния представител. Ние пожелахме да разширимъ нѣкои права, ние пожелахме да понамалимъ нѣкои ограничения. По стария правилникъ се спираха разискванията следъ изказването на шестъ оратори, а сега следъ осемъ.

Та всички тия съображения сѣ движили ония, които работиха върху проекта за измѣнение на правилника за вътрешния редъ. И ние считаме, че изпълнихме своя дългъ и молимъ народното представителство да погледне върху измѣненията не презъ призмата на озлоблението или на желанието само да се прави опозиция, а презъ призмата на желанието да се строи нѣщо солидно, нѣщо здраво. Може би нѣкои да скърбятъ за двата часа говорене, но азъ съмъ сигуренъ, че грамадното болшинство тукъ не желае това. Нервни времена преживяваме. Ние мъчно можемъ да прочетемъ статия на единъ пътъ; мъчно можемъ да се затъбочимъ, когато четемъ. Да слушащъ речъ два часа, това е извънредно много. И тъй само ще си обяснимъ това ограничение. Защото, когато трѣбва да говоришъ два часа по единъ въпросъ, ти се впускашъ и отвлечашъ по други въпроси, понеже смѣташъ, че обезателно трѣбва да говоришъ два часа. Три четвърти часъ може да е малко, по това сѣ подробности, които не могатъ да ни раздѣлятъ на два лагера. Вчера имахте възможността да видите, следъ като изгигахте върху себе си една много умна мѣрка. Не намѣрихте годенъ човѣкъ изъ своята сръда за председателъ и потърсихте изъ друга сръда. (Ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра и викове „Браво!“)

И. Пастуховъ: (Възразява)

Председател С. Мошановъ: Г. Пастуховъ, Вие сте бившъ учителъ, Вие поне сте наученъ на редъ.

И. Робевъ: Въз основа на този правилникъ, който премахва политическата раздѣла тукъ въ Парламента, ние ще можемъ да творимъ и да събудимъ надежди въ българския народъ. И ако вчера ние, депутатитѣ на Негово Величество, го поздравихме съ такава сърдечностъ и изразихме упованията и надеждитѣ на българския народъ, когато се казаха най-топлиятъ думи, които могатъ да се кажатъ, за царствения младенецъ, ние го направихме, защото върваме въ България, тъй както върваме въ Бога. (Продължителни ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Н. Контевъ: Понеже шестъ души оратори се изказаха, съгласно чл. 18 отъ стария правилникъ, по който ние се ръководимъ, правя предложение да се прекратятъ дебатитѣ.

Г. Петровъ: Понеже се чувствавамъ засегнатъ, моля да ми се даде възможностъ съ две приказки да се обясн.

Председател С. Мошановъ: Най-напредъ да ликвидираме инцидента. Азъ внимателно слушахъ г. Робевъ. Той говори безъ да спомене нито парламентарна група, нито нѣкое име.

Т. Самодумовъ: Моето име спомена.

Председател С. Мошановъ: Азъ име на народенъ представител не съмъ чулъ.

Г. Говедаровъ: Да нѣма въ случая „Гузень негонень бѣга“? (Възражения отъ лѣво)

Председател С. Мошановъ: Ако азъ чукахъ звънеца, чукахъ за друго. Така че считамъ този въпросъ за ликвидиранъ.

Сега ние се намираме предъ предложението на народния представител г. Контевъ, което азъ съмъ длъженъ да поставя на гласуване, защото, съгласно чл. 18 отъ правилника, следъ като сѣ се изказали шестъ души и има предложение за прекратяване на дебатитѣ, председателътъ е длъженъ да го постави на гласуване.

Г. г. народни представители! Тия отъ васъ, които сѣ съгласни да се прекратятъ дебатитѣ, моля, да вдигнатъ ръжка. Мнозинство, Събранieto приема.

Г. Петровъ: Моля, въз основа на чл. 6 отъ правилника.

Д-ръ К. Милановъ: И ние сме записани.

Председател С. Мошановъ: Понеже по правилника нѣма предвидена специална комисия за изработване на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, азъ моля да се съгласите да се избере една 9-членна комисия, която да разгледа проектоправилника членъ по

членъ. Моля да се съгласите, тя да се състои отъ следнитѣ народни представители: Славейко Василевъ, д-ръ Кънчо Милановъ, Иванъ Петровъ, Стоянъ Омарчевски, Таско Стоялковъ, Георги Говедаровъ, Борисъ Мончевъ, Йосифъ Робевъ и Рашко Маджаровъ. Които сж съгласни съ така предложената комисия, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля господата отъ комисията да се събератъ въ срѣда, 9 ч., въ една отъ залитѣ на Народното събрание, за да прегледатъ проектоправилника.

Г. г. народни представители! Дневниятъ редъ е изчерпанъ.

Г. министъръ-председателю! За срѣда какъвъ дневенъ редъ предлагате?

Министъръ-председателъ д-ръ Г. Кьосевановъ: За следващото заседание, въ срѣда, предлагамъ: второ че-

тене на проектоправилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

Председателъ С. Мошановъ: Г. г. народни представи-тели! Ще извините единъ новъ председателъ, че още не е свикналъ съ реда.

Г. г. народни представители! Тия отъ васъ, които сж съгласни да се приеме на първо четене проектоправили-кътъ за вътрешния редъ на Народното събрание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. министъръ-председателъ предложи като дневенъ редъ за следващото заседание, което ще се състои въ срѣда, 15 ч., второ четене на проектоправилника за въ-трешния редъ на Народното събрание. Тия господа, които сж съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 10 м.)

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Подпредседателъ: **Г. МАРКОВЪ**

Секретаръ: **С. ПОПОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**